

የመጽሐፍ ስጦታ

ከ _____
ለ _____

ይህን መጽሐፍ ለማከፋፈል የምትፈልጉ
ጌልገላ መንፈሳዊ መዝሙር ቤት ወይም

በስልክ ቀጥሮ

0111 11 30 06

0111 55 97 16

ሞባይል 0911 60 80 54 ይጠይቁ።

ቅዱሳን መካናት በኢትዮጵያ

የጳጳሩ ጥንታዊ የገዳማት

ስና

አድራሻ ታሪክ

ክፍል ፩

II

ዘመዶችን በቀስ

የካቲት ፲፱፻፺፪ ዓ.ም

አዲስ አበባ

ኢትዮጵያ

የመጀመሪያው ዕትም የካቲት 1992 ዓ. ም.
ሁለተኛው ዕትም የካቲት 1993 ዓ. ም.
ሦስተኛው ዕትም ታኅሣሥ 1995 ዓ. ም.
አራተኛው ዕትም ታኅሣሥ 2000 ዓ. ም.

ምስጋና

ከሁሉ ሕስቀድሞ በእኔ ሕጻምሮ የማይሆነውን እንዲሆን ሕድርጉ ስፈጸመኛል እና ሁሉን ሳደረግኛል ስላውል እግዚአብሔር ክብር ምስጋና ይግባው አሟን።

፩/ በኢትዮጵያ ሕርቶታክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ሰባኪ ወንጌል እና የቅኔ መምህር የሆኑት ንቡረሰድ ክፍለ ዮሐንስ ሙሉ ጊዜያቸውን በመስጠት ጽሑፈን በማረም እና በማስተካከል ስረዱን መንፈሳዊ አባቱ።

፪/ ለመጽሐፉ መሳካት ከፍተኛ ሕስተዋጽኦ በማድረግ ሰዓትመት እስኪቀርብ ድረስ የሕጻን ጽሑፈን ወደ ኮምፒውተር በመሰማት በአጠቃላይ ሪዲዩስ በማድረግ ከብዙ የገንዘብ ወጪ ሳዳኝን ለመንፈሳዊ አገሩ ሰው/ት ፍቅርተ ገ/ሕይወት (ፍቅርተ ሥላሴ) ።

፫/ ይህ መጽሐፍ በጥሪት እንዲወጣ ሳደረግኛል እና በዓትመቱ ሥራ መልካም ትብብር ሳደረግኛል ስለርቲስቲክ ማተሚያ ቤት ሠራተኞች በሙሉ ክብር የሆነ ምስጋናዬን አቀርባለሁ።

እግዚአብሔር ብድራን በመንግሥተ ሰማያት ይክፈሰሰን አሟን።

መታሰቢያነቷ

ስሱ ስንዲት ዓይማናታችው ሲሉ
 መብቱ ሕይወታችውን በመስጠት
 በእግዚአብሔር ፈቃድ በየገዳማቱና
 በየዋሻው ሆነው ለቤተክርስቲያን
 ለንድነት ለህገሮ ለወገን ለሳምና
 ደህንነት ለሚጸድቁ ሰባተኛ ትሁንሷን፡፡

© ዘመድኩን በቀስ ፲፱፻፺፪ ዓ.ም
 መብቱ በሕግ የተጠበቀ ነው፡፡
 all Rights Reserved in law

ማሳሰቢያ

ይህን መጽሐፍ በቅርብ ጊዜ ውስጥ
 በእንግሊዝኛ እና በፈረንሳይኛ ቋንቋዎች
 ለስተርጓሚ ለስንግብያን የማቀርብ
 መሆኔን ለመገለጽ እወዳለሁ፡፡

© ዘመድኩን በቀስ

ማጣቀሻ

ክርእስት

መቅደም	፩
መገቢያ	፲፫
የዋዲት ጉዲት ታሪክ	፲፭
እንጦጦና ስዲስ ለበግ	፳
እንጣጦ ማርያም	፳፫
እንጦጦና ራጉሊስ	፳፭

ወሰኑ

ገሸን ደብረ ክርቢ ማርያም	፳፭
ሐይቅ አስጢፋኖስ ገዳም	፳፮
የቅዱስ ሳዕደበሳዕ ታሪክ	፳
ቤተ መድኃኔ ዓስም	፳፯
ቤተ ማርያም	፳፱
ቤተ መስቀል	፳፻
ቤተ ደናገሳ	፳፻
ቤተ ደብረ ሲና	፳
ቤተ ጉዳጉታ	፳፫
ቤተ ሚካኤል	፳፭
የሥላሴ ቤተ መቅደስ	፳፮
የአዳም መካነ መቃብር	፳፱
ቤተ ስማኑኤል	፳

ቢተ መርቆሮዮስ	፳፫
ቢተስባ ሲባናስ	፳፬
ቢተሰሐም	፳፭
ቢተ ገብርኤል ወራሩኤል	፳፮
ቢተ ጊዮርጊስ	፳፯
ገነተ ማርያም	፳፰
ነሐኑተ ስሐብ	፳፱
አሸተን ማርያም	፳፲
ብልባላ ጊዮርጊስ	፳፯
ደምርሐነ ክርስቶስ	፳፰

ትግራይ

አብርህ ወሐድብሐ	፫፴፩
ሚካኤል ዐብይ ዓዲ	፫፴፩
ደብረ ማርያም ቅርቅር	፫፴፮
አቡነ ደምዓታ	፫፴፰
ደብረ ጽዮን አቡነ አብርህም	፫፵፩
ደብረ ዳሞ	፫፵፱
አባ ጸንጠሊዎን	፫፶፮
ማኅበረ ዶጊ	፫፶፮
አክሱም ጽዮን	፫፶፭

ጉንደር

ዙር አምባ	፫፻፲
ዋሻ አንድርዎስ	፫፻፲
ወይን ዋሻ ተ/ዓይማናት	፫፻፶
የጣና ሐይቅ ገዳማት	
የጣና ሐይቅ	፫፻፲፫
ደብረ ማርያም	፫፻፲፯
ክብራን ገብርኤል	፫፻፳፱
ዑራ ኪዳነምሕረት	፫፻፶
መሀል ዘጊ ጊዮርጊስ	፫፻፶፮
አቡነ በትረ ማርያም	፫፻፺፭
አዝዋ ማርያም	፫፻፶፮
ዳጋ እስጢፋኖስ	፫፻፶፮
ደጋንዳ ተ/ዓይማናት	፫፻፶፩
ናርጋ ሥባሲ	፫፻፶፫
ደብረ ቢና ማርያም	፫፻፶፭
ማንዳባ መድጋኒ ዓስም	፫፻፶፭
ጣና ቂርቅስ	፫፻፶፮
ክርስቶስ ሠምራ ገዳም	፫፻፶፱
ረማ መዳጋኒ ዓስም	፫፻፷፯

ጉዳም

መርጦ ሐማርያም	፫፻፷፯
ደብረ ወርቅ ማርያም	፫፻፶፱

ሰዩ ምስጋና

ይህ አራተኛው ዕትም ታትሞ ሰምዕመናን እንዲዳረስ ያደረጉት አሁን በሀገሪ አሜሪካን የሚገኙት እና ሐዋርያዊ አገልግሎት በመስጠት ቅድስት እናት ቤተክርስቲያንን በማገልገል ላይ የሚገኙት እንደበተ ርቱባ ሰባኪ ወንጌል አባ ወልደ ትንሳኤ አያዕባህ እና የመንፈስ ልጆቻቸው ናቸው። እናም እኒም በኢትዮጵያዊው የጤዋነት ደንብ እራሴን ዝቅ በማድረግ እገዚአብሔር ይስጥልኝ አሳብሁ። ባላችሁበት በሐይወት ዘመናችሁ ሁሉ ድንገት ትጠብቁልኝ።

ወስብህት ለእገዚአብሔር

መቅደም

መቅደም ማለት አንደ እኔ አገላለጽ ለአንድ መጽሐፍ አንደ በረኛ (ዘበኛ) ሆኖ የሚያገለግልና በውለጠኛው የመጽሐፍ ክፍል ውስጥ ሰላሳው አጠቃላይ ይዘት የምንረዳበት ሥፍራ ነው። የአንድን መጽሐፍ መቅደም ሳያነቡ ሌላውን ጽሑፍ ወደ ውስጥ ዘልቆ ማንበብ በራሱ ዘበኛን ሳያናግሩ ወደማያውቁት ግቢ ወይም አዳራሽ አንደ መግባት ያለ ነው። በመቅደም ላይ ብዙ ነገር ይገነዳል። ከመጽሐፍ ርዕስ አንስቶ ተራ በተራ በመጽሐፍ ውስጥ አስከሚገኙ አጠቃላይ ሁኔታዎች በሙሉ ይገለጻሉ። እኒም ከመጽሐፍ ርዕስ አነሳና በአጠቃላይ ለማለት የምፈልገውን ሁሉ በዚሁ ቦታ ላይ እንደሚከተለው አቀርባለሁ።

የመጽሐፍን ርዕስ « ቅዱሳን መካናት በኢትዮጵያ » የሚል ስያሜ ነው የሰጠሁት። መካን ማለት የግእዝ ቃል ሲሆን ትርጉሙም ቦታ / ሥፍራ / ማለት ነው። ለዚህ ቦታ (ሥፍራ) ላለው ቃል በዚህ መጽሐፍ ርዕስ መሠረት ለማለት ወይም ለመግለጽ የተፈለገው እነዚህ « ቦታዎች » የተሰዩ (የተቀደሱ) መሆናቸውን ነው። እነዚህ ቅዱሳን መካናት ደግሞ ቅድስናን ያገኙት «ከሰው መርጦ ሰጅመት ከእንጢት መርጦ ሰታበት» እንዲሉ በዕለተ ዓርብ ጌታ ሲለቀል ዑራኤል መልአክ በብርሃን ጽዋ ክቡር ደሙን ተቀብሎ በብርሃን መነሳን ለዓለም ላይ ፈጠው። በዚያን ጊዜ የደሙ ነጠብጣብ ያረፈበት ሥፍራ ሁሉ ቤተክርስቲያን እንደተሠራበት የቤተክርስቲያን መምህራንና

ቅዱሳት መጻሕፍቶችን ያስረዱን እና እንደ ኢትዮጵያ ጽሑፍነት ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ትውፊት መሠረት ያስተማረን እውነታ ነው።

ኢትዮጵያ ሀገሪ እግዚአብሔር ናት። ይህች ሀገር ምሥራቃዊት ፣ የገነት ነፋስ የሚነፍስበት መዓዛ ቅዱሳን የሆነች ምድር ናት። ኢትዮጵያ በእምነታቸው ጽኑዓን ሆነው በተጋድሱላቸው ብዛት ከመንፈሳዊ ሕይወታቸው ፍጹምነት የተነሳ ቅዱስ የተሰኙ አባቶችን ያፈራች ቅድስት ሀገር ናት።

ኢትዮጵያ የእነ ንግሥት ሳባ ፣ ቀደማዊ ምኒሊክ ፣ አብርሃ ወሐቆብሐ ፣ ቅዱስ ሳልደበሳል (ሳሊበሳ) ፣ ቅዱስ አባ ተክለሃይማኖት፣ የእነ ቅድስት ክርስቶስ ሠምራ እና ቅዱስ ደራድ የመሳሰሉት ሀገር ናት።

ኢትዮጵያ ከአብራካ የተገኘ ልጆቿ ብቻ ሳይሆኑ ከውጪ ዓለም የመጡ መንፈሳውያን ጭምር በክብር ላይ ክብርን የተቀበሉበት፣ ቅዱሳንም የተስቸባት ሀገር ናት። ስምሳሌ ያህል ብንጠቅስ እኩን ገብረመንፈስ ቅዱስ ከግብጽ ደቡብ ከቆሳው አገር ከንጌሳ፣ ተስዓቱ ቅዱሳን ከሶሪያና ከታናሽ እስያ መጥተው በቅድስና የታወቁበት ምድር ናት። እነዚህ ቅዱሳን በሀገራችን በኢትዮጵያ በተሰደዩ ክፍለ ሀገሮችና ከሀገራችን ውጪም የኢትዮጵያ ጽሑፍነት ተዋሕዶ እምነት ተከታዮች በሚገኙበት ክፍለ ዓለማት ሁሉ መታሰቢያ ይሆናቸው ዘንድ በስማቸው

በቤተክርስቲያን ታንጾላቸው ጽላትም ተቀርጾላቸው በዘላለም ብሔማቸው ሲጠራ ይኖራል።

ኢትዮጵያ ከክርስትና በፊት መጀመሪያ በሕገ ልቦና በመቀጠልም በሕገ ሕገ እግዚአብሔርን ስታመልክ የኖረች ሀገር በመሆኗ የሚታወቅ ነው። ስዚህም ማሰራጃ ደግሞ በመጽሐፈ ንግሥት ቀዳማዊ ምዕራፍ ፲፱ ላይ ኢትዮጵያዊቷ ንግሥት ሳባ የተናገረችው ታይስ ቃል እራሱ በቂ ምሥክር ነው። በብሉይ ኪዳን መጽሐፍ ውስጥ ኢትዮጵያ የሚሰው ቃልም በብዙ ቦታ ላይ ተጠቅሶ እናገኛለን። ይህም በእግዚአብሔር በማመኗ የተሰማት ክብር ነው።

ኢትዮጵያ በሐዲስ ኪዳንም ቢሆን ሌሎች ዓለማት ክርስቶስን ሳያውቁት ክርስትናንም ሳይቀበሉ ጌታ ሳያስተምርባት ሐዋርያትም ሳይስብኩባት የማንኛውም ቅዱስ ደምም ሳይፈስባት ወልድ ዋህድ ብላ በማመን ክርስትናን የተቀበለች ቀዳማዊት ሀገር ናት። እንዲያውም ጌታ « ሳይዊኝ የሚያምኑኝ ብቴዓን ናችሁ » የሚሰው እምሳካዊ ቃል የተፈጸመበት ሀገር ናት።

ኢትዮጵያ በዙሪያዋ ያሉ እጉራባች ሀገሮች የእስልምና እምነት ተከታይ በመሆናቸው ምክንያት የክርስቲያን ደሴት በመባልም ትታወቃለች። በኢትዮጵያ ከክርስትና በፊት የነበረ አበው የጽሕፈትን ሥርዓት እየፈጸሙ የብሉይ ኪዳንን እምነት ከሥርዓተ እምልኮቱና ከማዕረገ ክህነቱ ጋር ጠንቅቀው በማወቅ ኢትዮጵያ በአንድ እምሳካ የምታምን ሀገር መሆኗን በማስተማር

ከክርስቶስ ሰደት በፊት ከ፪፻፳፯ ዓመተ ዓለም እስከ ፳፱ ዓመተ ምሕረት ድረስ ቅድተዋል። በ፳፱ ዓመተ ምሕረት በኢትዮጵያዊው ጀንደረባ አማካኝነት የክርስትና አምነት ከሥርዓተ ጥምቀቱ እና ከወንጌል ትምህርቱ ጋር ወደ ሀገራችን ገብቶ ነበር። ነገር ግን በወቅቱ በኢትዮጵያ ጳጳስ ባለመኖሩ ሥርዓተ ቤተክርስቲያን ሳይፈጸም እስከ ፫፻፱ ዓ.ም ድረስ ቅድቶ ነበር። በጋሳ ሳይ ግን በ፫፻፱ ዓ.ም በኢትዮጵያ ነገሥ በነበረው በኢዛና ዘመነ መንግሥት በጢርሳዊው ፍሬምናጦስ አማካኝነት በንጉሡ መስክም ፈቃድ ፍሬምናጦስ ወደ እስክንድርያ ተሰኮ ከሃያኛው የእስክንድርያ ፖርቱጋላዊ ከቅዱስ ስትናቲያስ ዘንድ ማዕረገ ጽጽሱን ተሹሞ ወደ ኢትዮጵያ ተመሰሰ።

ጳጳሱ ፍሬምናጦስ ወደ ኢትዮጵያ እንደ ተመለሰ የክርስትናን አምነት በመሳ ሀገሪቱ በመስበክ ቀረጾችን ምስጢራት ቤተክርስቲያንን፣ ሥርዓተ ቁርባንንና ሴቶችንም ምስጢራት በሚገባ እድሰተማሪ ሥርዓተ ቤተክርስቲያናት እንዲፈጸሙ አድርጓል። ከዚያን ጊዜ ጀምሮም የኢትዮጵያ ብሔራዊ ሃይማኖት ክርስትና ሆነ። በተለይ በዚሁ ዘመን በጳጳሱ ፍሬምናጦስ አማካኝነት ምኹራባት ወደ ቤተክርስቲያንነት ተሰወሙ። የጳጳሱም ስም ከሳቲ ብርሃን ሰላማ ተባለ። ስምሳሌ በትግራይ የምትገኘዋ የአክሱም ጽዮን ፣ እሁን በጣና ውስጥ የሚገኘው የቅዱስ ዊርቅስ ገዳም ፣ ጉጃም የምትገኘዋ የመርጡ ሰማርያም ገዳም ፣ የመሳሰሉት በሙሉ ሥርዓተ ኦሪት

ይፈጽምባቸው የነበሩ ሥፍራዎች እንደነበሩ እስከ ዛሬ ድረስ በየገዳማቱ የሚገኙት ጽሑፋዊ መረጃዎችና በዓይን የሚታዩት የኦሪት ሥርዓት መፈጸሚያ ቀሳቀሶች በዊ ምሥክሮች ናቸው።

በኢትዮጵያ ክርስትና ከተሰበከበት ዘመን እንስት እስከ ቀርብ ጊዜ ድረስ ስክርስትና አምነት መስፋፋት ትስቅ አስተዋጽኦ ያደረጉት በኢትዮጵያ ነገሠው የነበሩ ነገሥታትም ናቸው። ነገሥታቱ ከሰጩታቸው ጀምሮ ከፊደል ገበታ እስከ ቅኔና ድን ፣ ጾመ ድን ድረስ በአጠቃላይ በቤተክርስቲያን የሚሰጠውን መንፈሳዊ ትምህርት በመክታተስ ሰላሚያደጉ ቤተክርስቲያንን እና ክርስትናን በሚገባ ያውቁ ነበር። እንደንጾቹም ዓለምን በመናቅ መንግሥታቸውን ሰላሳ በማውረስ ወደ ምናኔ በመግባት እስከ ሰለተሞታቸው ድረስ ገዳማዊ በመሆን የዘላለም ሕይወትን መውረሳቸውን ብዙ ቅዱሳት መጻሕፍቶችን ያስቀመጡትን ሐቅ ነው። እናም ነገሥታቱ ክርስትናውን በመስበክ ረገድ ከማንም በላይ ሐዋርያዊ ሥራን ፈጽመዋል። ከዚህም በላይ ደግሞ የአምላኩ ሥርዓት የሚፈጸምባቸው አብያተ ክርስቲያናትን እንደጸዋል።

ስምሳሌ በሕራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ነገሠው የነበሩት ወንድማማቾች የአክሱም ነገሥታት አብርህ እና አጽብሐ ታላቁንና በወርቅ ተሰብጦ ተሠርቶ የነበረውን እና በዮዲት ጉዲት የፈረሰውን የአክሱም ጽዮንን ቤተክርስቲያን እና በተጨማሪም በትግራይ ውስጥ የሚገኙ ከቋጥኝ ድንጋይ ተፈሰፍሰው የተሠሩ

እጠዎተ ክርስቲያናትን በማነጽ፤ ሕፃ ካሴብ እጠዎተ ክርስቲያናትን ከማነጽ ባሻገር በዐረቡ ዓለም ይገኙ ለነበሩ ክርስቲያኖች እየደረሰባቸው ክብረው እደጋ በመታደግ፤ ሕፃ ላሲባ ሕክካሄደረሰ የዓለምን ሕዝብ ሕስደንቀው የሚገኙትን እጠዎተ ክርስቲያናትን በማነጽ፤ ሕፃ ዘርዓ ያዕቆብ ቅዱሳት መዳሕፍትን ከተለያዩ ቋንቋዎች ወደ ግእዝ ቋንቋ በማስተርጉም ለክርስትናውም ሆነ ለሥነጽሑፍ ሕደገት ከፍተኛ ስለተዋጽኦ ሕደርገዋል። እነዚህን ሕንደ ምሳሌ ሕደርገን እነላናቸው እንዲሴሉቸው ነገሥታት በዘመናቸው ብዙ ክርስትናውን የሚመሰክት ሥራ ሠርተው ስልፈዋል።

ታዲያ እሁን እንዲህ ሕምራ ስናጸንታ መላውን ዓለም በማስደነቅ ላይ የምትገኘዋ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ እምነት ይህን ያህል ረድም ዘመን ተጉዛ እሁን ካሰንበት ዘመን የደረሰቸው ወርቅ በሕሳት እንደሚፈተን ሁሉ ብዙ ከባድና ስስቸጋሪ የፈተና ጊዜዎችን በማሳለፍ መሆኑን መዘንጋት የሰጠንም። እንዲያውም ለማስታወስ ያህል።

በዘጠነኛው ክፍለ ዘመን ዮዲት ጉዲት፤ ፲፮ኛው ክፍለ ዘመንም ገራኝ መሐመድ በቤተክርስቲያን ላይ ያደረሱት ጉዳት ሕስክ ዛሬ ድረስ መባላው ያልሻረ ከባድ ጥፋት ነው በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ላይ ጥሰው ያሰፋት። ከዚህም በኋላ በሕፃ ሒስንዮስ ዘመነ መንግሥት የካቶሊክ ሃይማኖትን ለማስፋፋት በሚል ሰበብ ንጉሡን በማሳሳት ካቶሊካውያኑ በፈጠሩት

ስሕተት በወቅቱ ለወጣው « የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ እምነት ትፍረስ የርም ካቶሊክ ትንገሥ » ለሚለው ሐዋጅ እንገዛም ያሉ የብዙ ሺህ አርቶዶክሳውያን ደም ፈሰ ነበር። እንዲያውም ጉንደር ውስጥ ደንቀዝ በተባለ ቦታ ብቻ በሕንድ ቀን የሰምንት ሺህ ንፁሕ ካህናትና ምዕመናን ደም ነው በከንቱ የፈሰሰው። ከዚያም በኋላ ቤተ ክርስቲያኒቷ ቀላል የማይባሉ ፈተናዎችን በማሳለፍ ነው እሁን ያሰንበት ዘመን የደረሰቸው።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ግን ሐዋርያዊ ጉዞዋን ለላቋረጠችም። በእሁኑ ጊዜም በሀገር ውስጥ ጄፎ ለህጉረ ስብከት ሲኖራት በውጭ ሀገርም በኢየሩሳሌም፤ በካሪቢያን ሀገሮች፤ በላቲን አሜሪካ፤ በካናዳ፤ በሰሜን አሜሪካ፤ በሕውሮፖ፤ በአፍሪካ እና በሌሎች ክፍለ ዓለማት ለህጉረ ስብከቶች ስሏት ።

ቤተክርስቲያናችን በእሁኑ ጊዜ ሰላላት ምዕመናኖች ብዛት ለማወቅ ባደረገኩት ጥናት መሠረት ሁለት መረጃዎችን ለገኝቻለሁ። ከቤተክህነት ያገኘሁት ሕንድ የጽሑፍ መረጃ ፱ ሚሊዮን ያህል ምዕመናን እንዳሏት የሚጠቀም ሲሆን ከዚህ ሌላም በ፲፱፻፳፮ ዓ.ም. በሰባ ጉባኤ ማደራጃ መምሪያ በኩል ተዘጋጅቶ የቀረበው የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ እምነት ተከታይ ሆነው በሰባ ጉባኤው የተመዘገቡ ምዕመናን ቁጥር ፳፩ ሚሊዮን ፻፲፱፻፲፯ እንደሆነ ነው የሰባ ጉራው ስታትስቲካዊው መረጃ የሚቀጡመው በሌላ በኩል ደግሞ በ፲፱፻፳፮ ዓ.ም. በኢትዮጵያ

በተደረገው የሕዝብ እና የቤት ቅጠራ የማዕከላዊ ስታትስቲክስ ባስሥሰጣን መረጃ ደግሞ ጽፎ ሚሊዮን ፳፻፱፻፱ እንደሆነ ነው የሚጠቀመው። በሌላ በኩል ሐምሌ ፳ ቀን ፲፱፻፺፩ ዓ.ም. የተሾሙትን ሲቃነ ጳጳሳት ጨምሮ ከ፱ በላይ ሲቃነ ጳጳሳት ያሏት ሲሆን ፱፻፱ አገልጋይ ካህናት ፱፻ የሰበካ ጉባኤ ስብደተ ክርስትያናትም አሉዋት።

በተለይ በመዲናቸን በአዲስ አበባ ብቻ ከ፱፻ በላይ አብደተ ክርስቲያናት መኖራቸው አራሱ የቤተክርስቲያኒቱ ሐዋርያዊ እንቅስቃሴ ምን ያህል እድገት እያሳየ መምጣቱን የሚያሳይ ነው። ነገር ግን ሕዲሶቹን አብደተ ክርስትያናትን በማነጽ ሳይ መሆናችን የሚያበረታታና የሚያስመስግን ቢሆንም በዚህ መሀል ግን ቤተክርስቲያኒቱ ካሏት ከ፱፻፱ በላይ የአጥቢያ አብደተ ክርስቲያናት መካከል ከ፱፻ በላይ የሚሆኑት ጥንታውያን ገዳማት ናቸው። እነዚህ ጥንታዊያን ገዳማት ደግሞ በአሁኑ ወቅት በውስጣቸው ካቀፉት አገልጋዮችና ቅርሶች ጋር ከፍተኛ ጉዳት እየደረሰባቸው ነው። ገዳማቱ ባስፋት ሺህ ዘመናት ውስጥ ብዙ መንፈሳውያን ሰባቶች የጸሰዋቸው እና መንፈሳዊ ተጋደሱን የፈጸሙባቸውም ናቸው። እንዲያውም እነዚህ ገዳማት የትሳንቱን ታሪክ ዛሬ ሳይ ሳስን ትውልዶች መረጃ በመስጠት ረገድ ከፍተኛውን ሚና የሚጫወቱ ናቸው።

ስምሳሴ በሥርዓተ ስራት የነበሩት ሰባቶች ይጠቀሙባቸው የነበሩ ንዋድተ ቅድሳት ፣ የመጀመሪያው የከሳቱ ብርሃን ሰላማ

ትርጉም የሆነው የሐዲስ ኪዳን መጽሐፍ ቅዱስ ፣ የቅዱስ ያሬድ ከሐር የተሠራ ካባው ፣ የመጀመሪያው በእጁ የጻፈው የድን መጽሐፍ ፣ በጣና ቂርቅስ ገዳም፣ የቅድስት ክርስቶስ ሠምራ ከስማይ የወረደሳት ጽዋ ፣ ሸክሲስ ፣ በሐይወት ዘመና ከእጁ የማይሰየው በትረ መስቀሏ ፣ በዓይን የሚታየው እስከራፍ፣ በፍገራ ደብረ ጥንጉት ቅድስት ክርስቶስ ሠምራ ገዳም ፣ አቡነ ተክስ ሃይማኖት በረድነታቸው ወቅት ይጠቀሙበት የነበረ የድንጋይ ወፍጮ ፣ የወጥ ማማስያ እስከ ድስቱ በሐይቅ እስጢፋኖስ ገዳም ፣ የቤተክርስቲያን ጠላት የነበረው የግራኝ መሐመድ የክብር ካባ በክፋት ታሪክነቱ እንኳን በመርጠ ስማርያም፣ የጌታችንና የመድኃኒታችን የኢየሱስ ክርስቶስ ቀኝ እጁ ያረፈበት ግማደ መስቀል በግሸን ደብረ ክርቢ እና በሌሎች ገዳማትና አድባራት ውስጥ የሚገኙ ቅርሶች በቂ ምሥክርኦች ናቸው።

ነገር ግን እነዚህን እና በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ያልጠቀስኳቸው የቤተክርስቲያን ቅርሶች በአደገኛ ሁኔታ ውስጥ ነው የሚገኙት። በጥቂቱም ቢሆን በውስጠኛው የመጽሐፍ ክፍል ውስጥ የእንዳንዳችን ገዳማት ቅርሶች በምን ዓይነት ሁኔታ እንደሚገኙ ስመግስጽ ሞክራለሁ ።

ታዲያ እኔ ይህን መጽሐፍ ሳዘጋጃ ምንጽሰባትም ይህን መጽሐፍ የሚያነቡ የቤተክርስቲያን ሰዶች በግልም ይሁን በህብረት

አቅማቸው የፈቀደውን ሥራ ሠርተው እንዲያስፋ ለመጠቀምም ሞክረዋል።

ይህ መጽሐፈ ቀጥር እንደ ሲሆን ከዚህ በኋላ በተከታታይ በማሳትማቸው መጻሕፍቶች ውስጥ በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ያልተከተሉትን ደብረ ሲባኖስን፣ ዝቋላ አቦን፣ አስቦት ሥላሴን፣ ዋልደባን፣ ኮምቶ ሥላሴን፣ ኢቲሳ ተክለሃይማኖትን፣ ምድረከብድ አቦን ወ.ዘ.ተ በሙሉ እንዲያስፈልግ እንደፈቀደ አዘጋጅቶ የማቀርብ መሆኑን ለገልጽ እውቃለሁ። ይህም ማለት መጽሐፍ ቀጣይነት ያለው መሆኑን ለመግለጽም ጥምር ነው።

በሌላ በኩል በዚህ መጽሐፍ ውስጥ የተጻፉት ታሪኮች በሙሉ ከዩዲት ጉዲት ታሪክ እንስቶ አጠቃላይ የአብያተ ክርስቲያናት ታሪኮች በሙሉ ዋቢ የተጠቀሰባቸው ናቸው። በተለይ የዩዲት ጉዲት ታሪክ አብዛኛዎቻችን ከምናውቀው ታሪክ ሰዩት ያለ በመሆኑ የዚህች ሴት ታሪክ ከተጻፈበት መጽሐፍ ከአክሱም ክብረ ነገሥት ከግእዝ ወደ ዐማርኛ ተገልብጦ ከተጻፈው መጽሐፍ የተገኘ ሙሉ ታሪክ ስለሆነ ይህን ዋቢ ያደረግኩትን መጽሐፍ ማንበቡ ይበልጥ ይጠቅማል ባይ ነኝ። የዚህችን ሴት ታሪክም አስቀድሞ እንዲቀርብ የተፈለገበት ዋናው ምክንያት በአብዛኛው እስከ ዘጠነኛው መቶ ክፍለ ዘመን ድረስ የነበረ አስደናቂ ቢተመቅደሶች በሙሉ ማለት ይቻላል በዚህች አደገኛ ሴት ጉዲት የደረሰባቸው ናቸው። በተለይ በስሜኑ የሀገራችን ክፍሎች የሚገኙት አብዛኛዎቹ ገዳማት በጉዳም

ከምትገኘው የመርጦ ለማርያም ገዳም እንስቶ እስከ ታላቋ አክሱም ጽዮን ድረስ ሃደን ያየን እንደሆነ የፈረሱ ህንጻ ቤተክርስቲያኖችን፣ የወደቀ ሐውልቶችን የተቃጠሉ እና ጉዲት የደረሰባቸውን ንዋዩ ቅድሳትን በምናደ ጊዜ ምን ሆነው ነው? ብለን ከሠናቱን ለምንጠይቀው ጥያቄ የሚሰጠን መልስ በዘጠነኛው መቶ ክፍለ ዘመን ላይ በተነሳቸው በዩዲት ጉዲት አማካኝነት እንደወደሙ ነው የሚያስረዱን። ታዲያ እንባቢ ይህች ሴት ማን እንደሆነች በምን ምክንያት ተነስታ ይህንን ሁሉ ጥፋት ልታደርስ እንደቻለች ጥያቄ ማንሳቱ አይቀርም። በዚሁ ምክንያት እኔም በየገዳማቱ ብዙ የታሪክ መዛግብትን ተመልክቻለሁ። ሆኖም ግን የዚህችን ሴት ሙሉ ታሪክ ሳሳገኝ ከቆየሁ በኋላ ይህን ጉዳይ ሰዶ/ር ቀኝ. ሰሎሞን አበበ አማክርኳቸው። እሳቸውም ከሌሎች መጻሕፍት በተሻለ መልኩ የተጻፈ ነው ብለው ይህን በመቀጠል የምታነቡትን የዩዲትን ሙሉ ታሪክ የተጻፈበትን መጽሐፍ ሰጡኝ። እኔም ታሪኩ ለምጽፈው መጽሐፍ ይጠቅመኛል ብዬ ስለአመንኩኝ ሳልጨምር ሳልቀንስ እንዳለ አቅርቤዋለሁ። ሌላው በሳሊባሳ ገዳማት ላይም መጠነኛ የሆነ የቅርንጫፍ ሥራ እና የራሴም ምልክታ የታከሰበት ነው።

በመጨረሻም ለመግለጽ የምፈልገው በዚህ መጽሐፍ ውስጥ የተጻፉት ገዳማት ታሪኮች በሙሉ እነዚህ ብቻ ናቸው፤ በቃ ከዚህ ሌላ ገዳሙ ወይም ደብረ ቀሪ ታሪክ የለውም፤ ማለት ሳይሆን ገዳማቱን ለሚገቡ እና የገዳማቱን ታሪክ ማወቅ

ሰሚረፈፍ ሰው መሪ ሆኖ ከገዳማተና አድባራት ጋር የሚያገናኝ ድልድይ ሆኖ የሚጠቅም መጽሐፍ እንጂ የገዳማቱን እጠቃላይ ታሪክ የያዘ አይደለም።

በተረፈ ደህን መጽሐፍ የምታነቡ በሙሉ የገደሰውን አሚረታችሁ የጠመመውን አቅንታችሁ ስሐተት ነው የምትሉትን በቀና ልቦና እርማችሁ እንድታነቡት በትህትና እየጠየኩኝ ለምትሰጡኝ እስተያየት በመሳቀ. 21938 ወይም በስልክ ቀጥሮ

0911 608054

0111 113006

0111 559716

ብትደውሉልኝ ለቀጣዩ ሥራዬ ይረዳኛል ብዬ እምናሰሁ።

ወስብሐት ስእግዚአብሔር።

አዘጋጅ ዘመድኩን በቀለ

መግቢያ

መጽሐፍን ያህል ትልቅ ነገር መጻፍ ይቅርና እንደያው ለወዳጅ ዘመድ እንኳን የምንጽፋትን ደብዳቤ አቀናብሮ ቃሳትን መርጦ መጻፍ ምን ያህል አስቸጋሪ እንደሆነ ሁላችንም የምናውቀው ሐቅ ነው። እኔ ደህንን ስለገዳማት ታሪክ የያዘውን መጽሐፍን ለመጻፍ ሳስብ እንዲህ ፍጻሜ እግኝት ስለነገብኩ ይቀርባል የሚል ፍጹም እምነት አለኝ። ከዚህ ታች በአንደኛው ቀን ግን እንዲህ ሆነ። ወራን ባሳስታውሰውም በ፲፱፻፳፮ ዓ.ም በዕለተ እሁድ ከቀኑ በአምስት ሰዓት ላይ መርካች በሚገኘው ደብረ ኃይል ቅዱስ ራጉኤል ቤተክርስቲያን ውስጥ በየ፲፮ ቀኑ ደስጥ የነበረውን መንፈሳዊ ትምህርት ለመከታተል ወደ እዚህ ቅዱስ ሥፍራ ማስታወሻዬንና መቅረጹ ደምጹን ይዞ ሐድኩኝ። ከስብከተ ወንጌሉ በፊት የሚሰጡት መዝሙሮች ቀረቡ። መዝሙራትም መዝሙሮቻቸውን አቅርበው እንደረጠረሱ የዕለቱ መምህር ወደ መድረኩ ቀረብና ትምህርቱን መስጠት ጀመረ። በዕለቱ ትምህርት ትንቢተ ነህምዎ ምዕራፍ አንድን በሚገባ አስተማረ። ስለ እየራሳሊም ቅጥር መፍረስ፣ ስለ ኢትዮጵያ ገዳማትና አድባራት፣ በጥንት ዘመን እና በእነዚህ ዘመን ስላላቸው ደዞታ፣ ኢትዮጵያ ስላሏት ገዳማትና አድባራት አስደናቂነትና እሁን ግን እየደረሰባቸው ስላሉ ዘረፋ ብዙ ችግሮች ሳገ በተናነቀው ደምጽ አስተማረና በመጨረሻም በተሰደ ወጣቱ ትውልድ የኦርቶዶክሳዊነቱንና የኢትዮጵያዊነቱ አሻራ

የሆኑትን እነዚህን ገዳማትና አድባራት እንዲመሰክታቸውና ሰቶግራቸውም እስከኳይ መፍትሔ ይሰጣቸው ዘንድ ስመናን ባዘሰ የማሳሰቢያ ቃል ጥረ አደረገ ዲዳንኤስ ክብረት።

እነም ክሰብኩቱ ኃይል የተነሳ በውስጡ ሳስምት እነዚህን የተባሉትን ቅዱሳን ገዳማት በመጉበኝት የአባቶቹን ድንቅ ሥራ ዓይኛ በረክትንም መቀበል እንዳሰብኝ ውሰኝ በዚሁ ዓመተ ምሕረት የሰደትን በዓል ሰማክበር ወዲ ቅዱስ ሳስደበሳስ ሂጃ ወደ ፲፮ የሚጠጉ ገዳማትን ዓይኛ ተመሰሰኩ። ነገር ግን ከሐይቅ አስጢፋኖስ፣ ክንነተማርያም፣ ነጽኩቶ ስሕብ አብደተ ክርስቲያናት በስተቀር የሌሎችን ገዳማት ታሪክ አብራርቶ የሚነግረኝ በማጣቱ ምክንያት ሳስቶገር አስቀረቡም። ይህ ደግሞ በአብዛኛው በተሰደ በገጠር ባሉ አብደተ ክርስቲያናት ውስጥ የሚታዩ ችግር ነው። በዚህ ጉዞዬ ሳይ በመጠኑም ቢሆን በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ተካቶ የምታገኙትን ስለ ቅዱስ ሳስደበሳስ ታሪክ የግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለሥላሴን የቅዱስ ሳስደበሳስ ገዳም ጉብኝት አስመልክቶ የተጻፈ ጽሑፍ አንድ መንፈሳዊ አባት በዚያው በደብረ ርህ ያሉ ታሪኩን እንደገሰብጠው ስሰጡኝ፣ አሉንና በዓይኔ ለሳሰየሁት የዚህን ጉዞዬን አጠቃላይ ይዘት በጽሑፍ በማቀነባበር በቀጠሉ ደብረ ሰላም መድኃኔ ዓለም ቤተክርስቲያን መድረክ ሳይ ስምዕመናን እነበብኩላቸው። ይህን የሰሙ ምዕመናንም ያነበብኩትን ጽሑፍ አባዝኛ እንደሰጣቸው አጥብቀው ይጠይቁኝ ነበር። እነም ቅዱሳን ሌሎችም ገዳማት ጨምሮ ይሻሳል አደልኩ

ብዙ ጊዜ ቆየሁ። በቅድታ ጊዜዬም ውስጥ በእግዚአብሔር ፍቃድ በተመሠረተው የኢዮቁም ወሐና መንፈሳዊ የጉዞ ማሳበር አማካኝነት በወሎ፣ በትግራይ፣ በጉንደር፣ በጉጃም፣ በጣና ሐይቅ ሳይ የሚገኙ ገዳማትን ሸዋን ጨምሮ ከሁሉም ክፍለ ሀገሮች በክፍል ከአንድም ሦስት ጊዜ እየደጋገምኩ የማየት አድሱ አጋጠመኝ። በዚህም ወቅት በደረሰኩበት ገዳም ሁሉ ስለ ገዳሙ የተጻፉትን ጽሑፍ በመሰብሰብ፣ በመቅረጽ ድምጽም ከአበው ቃሳቸውን በመቅረጽ፣ መረጃዎቼንና ሰጽሑፌ ይጠቅሙኛል ያልኳቸውን በሙሉ ከያሉበት ስለበሰብ፣ በሥነ ጽሑፍና በታሪክ እውቀት ያሳቸውንም ሳማክር ብዙ ቆየሁኝ እና በመጨረሻ ሳይ እጂ ሳይ ያስውን የአጅ ጽሑፌን በኮምፒውተር በማጻፍ ሰላትመት በማዘጋጀት በእግዚአብሔር ቸርነት በድንግል ማርያም ምስጃና ጸሎት ስዚህ በቅቶልኛል።

እግዚአብሔር ይመስገን አሚን።

አዘጋጅ፡- ዘመድኩን በቀሰ

ዮዲት (ጉዲት)

ዮዲት በአባቷ የአክሱም ንጉሥ የውድም አስፈሪ ልጅ ስትሆን በእናቷ በዓደዋ አውራጃ የሐሐይስ ወረዳ ተወላጅ ናት። በልዩነቷ አባቷና እናትዋ ሰባ ሞተባት ልግሷ ማውታ ሁኔ ካንድ ዘመድ ወደ አንድ ዘመድ አየተዘዋወረች ስታደግ የ፲፭ ዓመት ልጃገረድ በሆነች ጊዜ በተወለደችበት ሀገር ከሀብታም ተቀጥራ ለመቀመጥ ስለ አሳፈራት ከዚህ ዘመር ብዬ ወደ አባቷ ሀገር አክሱም ሕጃ ታቦተ ጽዮንን ተማልኜ አቀመጣለሁ ብላ ወደ አክሱም ሒዳ ሠርታ የምትኖርበትን የሀብታም ቤት ስትፈልግ በጣም የሚረቱና የተዋበች አንድ ፀሐይ የምታበራ ቅንጾ ስለነበረች ሕዝብ ቀንጅናዋን አየተመሰከተ አንድ ሀገር አላት አንዲ ከሀብታም ተቀጥራ ሠርታ ስትቀመጥ የመጣች ምንም እትመስልም አደሰ ይመልሳታል። አርሷም በዚህ ምክንያት ተሰንክላ ከአክሱም ጽዮን ደጅ ሰላም ተቀምጦ ወይም ወድቃ ታቦተ ጽዮንን ተማልኝ። ሕዝቡ ሲገባ ሲወጣ መልኳን አየተመሰከተ በቀንጅናዋ አየተደነቀ ብቻ ምንም ሳይጥሰላት አልፎች ሲኼድ አንድ የ፳፪ ዓመት ጉሰማሳ ዲዎችን ሰተልከኩ ወደ አክሱም ቤተ ክርስቲያን ሲገባ እትኩር ባዶት ጊዜ በሰቡ ተመኛት።

ከዚህ በኋላ ሰአመክንዮ ምክንያት ሰጋጢነት አንዳሰው ዳዊት በዝሙት ሰባ ተነደፈ ሰቸርነት አስመስሎ ከቤቱ አህል ውኃ እያመጣ ይሰጣት ጀመር። አንዲህ እያደረገ ሲረዳት አንድ ቀን

በራካቢ እንዲያውቃት በግሰል ቢጠይቃት ፊት ነስታ አዋርዳ መሰለችው። እርሱም ሲሰጣት የነበረውን አህል ውኃ ብክሰከላት ጊዜ በረኃብ ተገዳች። ረኃብ ክፉ ነውና ያስመዳትን አህል ውኃ እንዲሰግሳት ዲዎችን ለመነችው ። እርሱም ሰፈቃደ ስጋው ሲል አንድ ልማዲ የተሰናዳ ምግብ እያመጣ ሲሰጣት ቅደቶ ዝሙት ለመፈፀም ለመናት። እርሷም በቀጣ ተነስታ ምንም አጥኝ እዚህ ብወድቅ በአባቱ የአክሱም ነገስታት ዘር ነኝ ሰምን አንተ አንድ ተራ ዲዎችን እኔን ለመድፈር አሰብህ ብላ በኃይል ቃል ብትገሥፀው ዲዎች በሐፀ ዝሙት ስለተነደፈ « እምነ መንግሥት የዓቢ ክህነት » ይላል መጽሐፉ ሲል መሰለሳትና ምግቡንም እንዲሳሳት ቀርጥ ነገራት። ዮዲትም በዚህ በደረሰባት ችግርና ፈተና እያዘነች እየተከዘች እንግዲያስ የነገስታት ዘር ሁኔ በከንቱ ከምትደፍረኝ ሰነገስታት ልጆች የሚገባ ወርቅ ጫማ እጫምተህ እስመህ ውስደኝ አሰችው። እርሱም ፍላጎቱ ሞልቶበት እሺ ብሎ አግሯን ስከቶ ፈጥኖ ኹዶ አክሱም ቤተክርስቲያን ውስጥ ገብቶ አብርህ ወአቶብሐ ነገሥት የሰጡትን ወርቅ መጋረጃ በእግሯ ልክ ስከቶ በሰለት እኩር ቀዶ ማዘቢያውን ወርቅ አስናድቶ እምጥቶ እጫምቶ ሊላውንም እልማት እልሞ በሰውር ወደ ቤቱ ወሰዳት። ወዲያውም እረከላት። (ወርቅ መጋረጃ ያሰው ወርቅ ምንፃፍ ነው የሚሉ አሉ።)

በነገታው ሰብሐተ ነገህ የሚቆሙ ካህናት መጥተው ገበዛ አክሱም ቤተክርስቲያን ውስጥ ገብተው ወርቅ መጋረጃውን

ቢመስከቱ በሰው እግር ልክ ከሁለት ተቀድሶ ባዋት ጊዜ ደንግጠው ሰብሐተ ነግሡን ትተው ደውሰ (መረዋሐ) ደውሰው ሕዝቡን ሰብስበው አሳዩት። ወዲያው በንጉሥ ድግናዝን ትዕዛዝ አንድ ሰው ሳይቀር በገበዘ ሕክሱም አደባባይ ተሰብሰቡ አዎንዳንዱ ሲመረመርና እግሩ ሲሰካ የዋዲት ጉዲት እግር ልክ ሆኖ ተገኘ። በዚህ ተገዳ ከንጉሡ ፊት ቀርቦ ብትመረመር ከሳይ የገሰፅነውን ሁሉ ተንትኖ ባለረዳቻቸው ጊዜ ዲዎቆኑን ጠቀሟ ተብላ በሕሸከር ተይዞ በተሰበሰበው ሕዝብ መካከል አየዞረች አስተውላ ስትመሰክት ይኸ ነው ብላ ዲዎቆኑን አስደዘችው። ዲዎቆኑም ከፍርድ ዳኞች ቀርቦ ሲጠየቅ ዋዲት የተናገረችውን ሁሉ አመነ። በተናገረች ደረቱ ፤ በሳሉት ሰይፍ ይመቱ እንዲሉ ባመነው ቃስ ሲቀጣ ሲገባው ካህናት አይሁድ ሰቅሎ ሰቅሎ ብሰው ስቁሣር አመስክተው ኃጢአት የሌለውን በሕፋ ያልበደለውን በሕዱ ያልገደለውን ኢየሱስ ክርስቶስን አስቅሰው ነፍስ ገዳዋን ባርባንን ከሞት ቅጣት እንዳዳኑት የሕክሱም ካህናት ሐጢአት የፈፀመው የአነሱ ስድ የኾነው ዲዎቆን (የ፲፪) የሕሰራ ሁለት ዓመት ስድ ስለ ሆነ ሕዳን ነውና ሲቀጣ አይገባውም። እንዲያውም ያሳሳተችውና ወርቅ መጋረጃ ቀድሶ ጫማ ያደረገች ዘማ ዋዲትን ቅጣትን ብሰው በንጉሥ ድግናዝን ሳይ ጮሁበት።

ንጉሡም ዲዎቆኑ የ፪፪ ዓመት ወጣት መሆኑን እያየ ያመነውን ኃጢአት እያወቀ ዲሳጦስ በከመ ሕግከው ኩንንም ብሎ ጌታን ገርፎ አሳልፎ ሰካህናቱ አይሁድ እንደ ሰጠው ዋዲትን

አሰገርፎ እንደታዎችሁ ፍረዱባት ብሎ አሳልፎ ሰካህናቱ ሰጣት። ካህናቱም በፍርድ እንጉ ተቀምጠው።

፩ኛ. ሁለቱ ጡቶቿን ትቆረጥ

፪ኛ. ከኢትዮጵያ ትባረር።

ብሰው ፍረዱባት ከዚህ በኋላ ዕድሰ ቢሰ ዋዲት ከንጉሡ ፊት ቀርቦ ቋንቋ ቆራጥ ቀርቦ ስብሏን ገፎ ሁለት ጡቶቿን በሰይፍ ቆረጣትና በደምዋ እየታጠበች በሰቃይ ወደቀች።

ከዚያ ወዲህ ወደ ገበዘ ሕክሱም ቤተክርስቲያን ማንም ሴት እንዳትግባ በውግዝትና በአዋጅ ሰሰፍና አሰክ ዘላሰም ሕግ ሆኖ ቀረ።

መከረኛይቱ ቀን የፈረሰባት በደስ የፀናባት ፍርድ የጉደሰባት ገፍ የደረሰባት ዋዲትን እንደገና የንጉሡ ሕሸከርች አየገፋ አደጣደፋ ከሕክሱም አውጥተው እንደከብት አየነዱ ከኢትዮጵያ ድንበር አሳልፈው ግብጽ በረካ ጥሰው ሰሕራዊት ሰጥተዋት መጡ።

ዋዲትም « ወሰኩኒ ዲበ ጸልዕዩ ቁሰስ » እንዳሰው ከመከራዋ በሳይ ቀን ዋዕዩ ፀሐየ፤ ሲሴት በብርድና በውርጥ አየተሰቃዩች በሰቅሶ ስትኖር አምላክ ነደዋን ወተሰፋ ቅቡዳን እግዚአብሔር አንድ ግብጻዊ እንዲጉበኛት አደረገ ግብጻዊው ሰውፄም ዋዲትን በእስክፊ ሰቃይ ስትሰቃይና እንደበቷ በውኃ ጥማት በምግብ እጦት ደርቆ አገኛት። ወዲያው ከየት መጣሽ ብሎ በሕረብኛ ቋንቋ አሳዝኖ ጠየቃት።

የዲትም ከላይ እንደተገለጸው የደረሰባትን ግፍ በመሰ አዎንዳንዱን ዘርዘራ በዓረብኛ ቋንቋ ነገረችው ግብጻዊው ሰውየም በዚህ እያዘነ የዲትን እቅፎ ደግፎ እያዘገመ ወሰዶ ስግብጽ ንጉሥ አስረከበው።

ንጉሡም በ ፮ኛው ክፍለ ዘመን የነበረው የአክሱም ንጉሥ አርማህ ዳዊት ከግብጽ ስመጡስት እስላሞች ያደረገላቸውን ቸርታና ውስታ በማሰብ የዲትን በርኅራኄ ተቀብሎ የደረሰባትን መክራ ተመልክቶ ሲደነግፅ ወዲያው የዲት እንባዋን እያፈሰሰች የአክሱም ካህናት ያደረሰባትን ፕካኒ የግፍ ስቃይ አንድ ባንድ ነገረችው። እርሱም በጣም እዘነና ሐኪሞች አስመጥቶ በቤተ መንግሥት ውስጥ እያሳከመ አዳናት።

መልኪን ቅላቷን ቁንጅናዋ ሁሉ በቤተ መንግሥት ከሚቀመጡ ወደዛዘርት በላይ ሆኖ በማየቱ በአልፍኑ ውስጥ ዓመት ያህል በጥራ እንክብካቤ ካስቀመጣት በኋላ በሚሰትነት እንዲያገባት ሰመናት። እርሷም ወደ ኢትዮጵያ አብረን ሂደን የአክሱምን ንጉሥ ወገተህ እሸንፈህ ካህናቱን ካሳጠፋህልኝ አታገባኝም ብላ መሰሰችላት። እርሱም የኢትዮጵያን ንጉሥ መውጋት የማይቻለው መሆኑን ተገንዝቦ ቀን እንጠብቅ እንዲ ዛሪ እይቻልም እሳትና ላያገባት ተጠብቃ ስትኖር ከሀገሯ ኢትዮጵያ በግፍ እስመጥቶ ያባረራት የአክሱም ንጉሥ ድግናዣን የግዛቱን ሰፋት እያሰሁ ብሎ ሠራዊቱን አሰክቶ ከአክሱም ተነሰች ወደ ምዕራብ አቅጣጫ ሸዘብ ወደ ተባሰው ሲጓዝ ሀገራን ሁሉ አልፎ

አሸዋ የበዛበት ዋዕይ ፀሐይ የፀናበት ነፋስ የማይነፍስበት እህል ውኃ ፈፅሞ የማይገኝበት ወባና ንዳድ ያሰበት አልም ያሰ ቆላ ቦታ ደረሰ።

በዚህ ጊዜ በፀሐይ ቃጠሎ በአሸዋ ተውጦ በወባና በንዳድ በረታብና በጥማት አንድ ሳይተርፍ ከሠራዊቱ ጋር ጠፍቶ ቀረ።

ጥፋቱ በሁሉ ሰለ ተሰማ አክሱም ሳይ መንግሥቱን እንደራሴ እድርጉ የተወው ልጁ ግዳዣን ነገሡ። እርሱም ፲ ወር እንደ ነገሠ ታሞ ሞተ። ወዲያውም የ፲፮ ዓመት ልጁ እንበላ ውድምን መሳፍንቱ መኪንንቱ እንግሰው በአባቱ ዙፋን አስቀመጡት ። አባቱ ንጉሥንም በአክሱም መቃብረ ነገሥት ቀበረት።

በቀሰኛይቱም የዲት የድግናዣንን ሞትና ሕፃኑ እንበላ ውድም መንግሥቱን አረጋግጦ ሰምታ በተረዳች ጊዜ ንጉሡን እንዲዘምት ገፋፋችው። እርሱም ሰራዊቱን ሰብሰቦ መሣረያውን አሰደዘ እርሷ የዲት አየመራች ቀደ ባህርን ተሻግረው በአዱሲስ አድርገው መሸሎኪያ በሚባል በር ዘልቀው ወደ አክሱም ስትመራችው መምጣትዋ በአክሱም ሰለ ተሰማ የአክሱም ካህናት መጻሕፍቶቻቸውን ንዋየ ቅድሳታቸውን ታቦተ ጽዮንን ታቦተ ማርያምን ደዘው ወደ ደቡብ አቅጣጫ ሸሽተው ዝዋደ ደሴት ገብተው ተሸሽጉ።

ግማሾችም ካህናት ብዙ የቤተክርስቲያን ቅርስና እንቲካ ወርቅና ዕንቁ የአብ፡ ሐኪም በዕንቁና ወርቅ አልማዝ በብዙ

ኅብረ መስክሰ የተሠራ ዙፋን ዕንቁ ፅዋዕና ሞብርሌ የቤተ መንግሥት ሽልማት የፈረሰና የበቅሎ ሙሉ ወርቅ፣ መጣብር ወርቅ፣ ስንደቅ ዓሳማ፣ ወርቅ ነጋሪት ወርቅ ክበር፣ ወርቅ ጸናጽሰ ብዙ ወርቅ መቋሚያ ፣ ወርቅ ዳታን ፣ ወርቅ መነሳንሰ ይዘው ጣና ደሴት ገብተው ተቀመጡ።

መሳፍንቱ መኳንንቱም የዲትን ወገተው ሰመመሰሰ የሰራዊቷንና የመሳሪያዋን ብዛት አስቀድመው በዜና ስለ ሰሙና ስለ ፈራ ሕፃኑ ንጉሥ አንበሳ ውደምን ይዘው ወደ መንዝ መጥተው በዙሪያው ባለ ተራራና ዋሻ ውስጥ ገብተው ተቀመጡ። የዲትም ሰተት ብላ አከሱም ከተማ ገብታ ከሸሽት የተረፈ ሽማግሎችና ዳካሞች አካላትን ከሱራትን ሕሙማን ካሕናት ሁሉ በአመጣቻቸው አሰላም አጅ በሰደፍ አስፈጃቸው።

በዚሁ ቀጥላ አብርሃ ወአጽብሐ ነገሥት በወርቅና በዕንቁ በክብረ አብነ በረድ ያሠራት አሥራ ሁለት ቤተ መቅደስ ያሰው የአከሱም ማርያም ቤተክርስቲያንን ሰማፍሪስና በአሳት ሰማቃጠል የማይቻላት ቢሆን የምታቃጥሰበትን መንገድ ሰማገናት ከሰሜን አውራጃ ጌዳምን የተባሰውን ብረት ቀጥቃጭ አስጠርቻ አመጣቸውና ጉዳዩን አማካሪቸው። እርሱም ቤተክርስቲያኑ የሚቃጠልበትን ምክር ከመከራት በኋላ ቅዱስ መሳሪያውን ብረት ቀጥቃጩን ሁሉ ሰማምጣት ተመሰሰ ሀገሩ ሂደ። ከዚያ ወናፍና መዶሻውን መሠርሰሪያ ብረቱን በየዓይነቱ ብረታብረት ይዞ ወደ አከሱም መጣ።

የዲትም እርሱ እንደመከራት ከሀገሩ ፍልጥ ዕንጨትና ደረቅ ጥፍጥፍ ኩበት በአጋሰሰና በአህያ ፣ በሰው ጉልበት አያስጫነች በአዋጅ አከሱም ሰይ አስበሰበች።

በብረት ቀጥቃጩ ጌዳምን ምክር በቤተክርስቲያኑ ውስጥ ፍልጥ ዕንጨትና ኩበቱ እየተደረደረ እስከ ጣራው ሞላ። መሰሰ እንዲዚሁ በውጩ ፍልጥ ዕንጨትና ኩበት እየተዛነቀ በዙሪያው ሁሉ ከሥራ ጀምሮ እስከ ወርቅ ጉልሳቱ እየተደረደረ ተሸፈነ። ከዚያ ጌዳምን እንዳዘዛቸው ብረት ቀጥቃጮቹ ወናፍታቸውንና መሳሪያ ብረታቸውን መቅሰቅሻ ረዥም ብረት አሳትን ይዘው መጥተው መጀመሪያ በውስጡ በአራቱ መዓዘን አሳት ሰኩሱበትና አራት አራት ሆነው በአሥራ ሁለቱ ቤተ መቅደስ በአራቱ መዓዘን ወናፍት እየነፉ አሳቱን በዚሁም ሳይ ነፋሱ ሲገፍሰበት አሳቱ እየተብሳሳ ሲጋጋም ዝግባውና ጥዱ እየተቀጣጠለ፣ አብነ በረዱ እየተፈረካከሰ ተቀጣጠለ። እንደገና ከዚያ ወጥተው በውጩ በየአራት መአዘኑ አሳት ሰኩሰው ወናፍት ሲገፍሰበት አሳቱ እየተፈረካከሰ ፣ ወርቁና ዕንቁ እንደ ሠም እየቀሰጠ፣ እየፈሰሰ ፣ ግንቡ እየፈራረሰ ፣ በየዓመቱ የሚዘንበው የክረምት ዝናብ አሳቱን ሳያጠፋው ሁለት ዓመት ተመንፈቅ እየነደደ ቆየ። የቀሰጠው ወርቅና ዕንቁም እንደ ጉርፍ እየጉረፈ እስከ ማኸሰ ከተማው ደርሶ በየአሰበት እንደ ደንጋይ ሆነ። ቤተክርስቲያኑም ከሰላና ሐመድ ሆነ። በዚያን ጊዜ በኢትዮጵያና በሌላ ዓለማት ላሉ ክርስቲያኖች የማያዕፍ ውድቀትና ኅዘን ወደቀባቸው።

የዲት ግን በተበደሰችበት በደል የልቧን ፈልጦ የሕክሱም ነገስታት ዘር ሰሰ ሆነች ያመጠችውን ገብዓዊ ንጉሥ በበታች ስድርጋ በወርጋ ክረምት በ፪፻፳፮ ዓመተ ምስረት በኢትዮጵያ ሳይ በጉልበቷ ነገሣ በሕክሱም መንበረ መንግሥት ተቀመጠች (እንዳንድ ሰዎች ደግሞ በ፳፻፵፮ እና ፳፻፶ ዓመተ ምህረት ነገሠች ብለዋል)።

ቤተክርስቲያኑን ሳቃጠሉ ገዳዎንና ገብረ አበርቆም ከሕክሱም ከተማ ወደ ደቡብ ስቅጣጫ ባለው ሚዳ ሐፀቦን አልፎ ከመቃብረ ተበን በሳይ የሚገኘውን ዓዲ ሰዩ ሞረር የተባለውን ስፊ ሚዳ በርሰትነት ሰጥታ በባለሟልነት አስቀመጠችው እነሱም ብረታ ብረት አየሠሩበት ተቀመጡ (ይሠሩበት በነበረ ቦታም የእሳቱ መንደዳ ክሰል መሰሉ አሰክ ዛሬ ይታያል)።

የዲት ርሳራን በሌለው አጪካከንዋ ካህናትና ክርስቲያኖች በመፍደትዋ ቤተክርስቲያን በማቃጠሏ ሃይማኖት በማጥፋቷ በትግራይ ጉዲት፣ በጠልጠል (አዲስ) ጋዕዋ ፣ በአማራ ኢሳቶ ተባለች። ጉዲትና ጋዕዋ ፣ ጪካኝ ፣ ጉደዳ ፣ አብረተኛ፣ መርዘኛ ፣ አረመኔ ማለት ነው። እንደ ምሥጢር ነው። እሳቶ ማለት ደግሞ ቤተክርስቲያንን ያቃጠላች እሳተ ነበሰባል ነፍሰ በሳ እሳተ መዓት ማለት ነው። ሕዝቡን ሁሉ እንደ ሠሞ አቅሰጣ እንደ ገል ቀጥቅጣ አሠቃይቻቸው። በዘመንዋ ሁሉ ረሃብና መከራ መቅሰፍት በዛ።

የዲት እንደ ተቃዋሚ እንደ ተቃራኒ ሳይኖራት መንግሥቷን እጽንታ ሰትኖር ኃይሉ የሚባል እንደ ቀጣፊ ዋሽ ከጉዲት ፊት ቀርቦ የቀደሞዎቹ የሕክሱም ነገሥታት ወርቅና ንብረት በትልቁ ሐውልት ሥር ተቀብሮ ይገኛል ብሎ ዋሽሳት። እንዲህ መዋሽቱም ገንዘብ የምትሰጠውና የምትሾመው መሰሉት ነው። አርሷ ጉዲትም እውነት መሰላችን የዋሽሳትን መረ እድርጋ ቅፋረ ሰዎች እስመጥታ የሐውልቱን ሥር ብታስቅፍረው ምንም አልተገኘም። ያን ጊዜ ለውየውን አስገደለችው።

ከዚህ በኋላ የተቆፈረው መራት በዝናብና በጉርፍ እየተሸረሸረ ሰሰ ተኖዶ ትልቁ ሐውልት ተሸካሚ እጥቶ ከሥራ ተነቅሎ ወደቅ ተሰበረ። ሐውልቱ ሲወድቅ ከተማው ኹሉ ተንቀጠቀጠ ብዙ ቤትም ፈረሰ። በጉዲት ዘመነ መንግሥት የዓለም ሕዝብ ይልቁንም የኢትዮጵያ ሕዝብ የሁሉ መመኪያ በሆነ በሕክሱም ቤተ ክርስቲያን ቃጠሎ በከባድ ኃዘን ሳለ እንደገና በሐውልቱ ውድቀት አሰክ ልጅ ልጅ የማይረሳና የማይጠፋ ኃዘንና ትካዚ ጸናበት የወደቀው ትልቁ ሐውልት ቀመቱ ፴፫ ሜትር + ፴ ሣንቲ ሜትር ነው። በክንደ ሲከነዳ ግን ሰሰሳ ሰባት ክንደ ተኩል እንደ ነበረ በሕክሱም ታሪክ ተጽፏል። ጉዲት ሠራዊቷን አሰክትታ በውስጡ ሕዋዊ መረ እየተመራች ከሕክሱም ተነሥታ እንበሳ ውድሜን ለማጥፋት ወደ አማራ ሀገር ስትገስግስ መንዝ ደረሰች። ከዚያ በኋላ ባለገር መረ ዙረያውን ሁሉ ስትፈልገው የበረካው አቀማመጥ ገደልና ተራራ የበዛበት ጭንቅ

ቦታ ስለ ሆነ እንበሳ ውድም ከተሸሸጠት ዋሻ ደርሳ ሳታውቅ ተመሰሰች። እንበሳ ውድም በዋሻው ውስጥ ሁኖ መሪው ጉዲትን እየመራ ሲመጣበት ስለ እየው መርሐ ቤትየ ብሉ በጉልዝ ተናገረ። ከዚያ ወዲህ ሲጠራ መርሐ ቤትየ እየተባሰ ሲጠራ በቀን ብዛት መርሐ ቤቱ ተባሰ የኢትዮጵያ ሕዝብ ከድግናዝን ዘመነ መንግሥት ጀምሮ ሲሰቃይ ከዚያም የባሰ በጉዲት ዘመን በረኃብና በበሽታ አስቀ እንደ ቅጠልም ረገፈ።

ጉዲትም ከነገሠች ከ፪፻፳፮ ዓመተ ምሕረት ጀምሮ ሆ ዘመን ሙሉ የኢትዮጵያ ሕዝብ ክርስቲያንን አስጨነቀችው።

በመጨረሻ ዘመነ መንግሥቷ ሠራዊቷን ስብሰባ ወደ ጉልብሻ ወረዳ መጥታ እዳ አብርሀ ወሸጽብሐ ቤተክርስቲያን ወረደች። ከዚያ ሕዝቡን እያስገደደች እንጨትና ኩበት አስብሰባ በሕንፃው ውስጥ እያስደረደረች አሳት አስሰቀቀችበት። በዚህ ጊዜ ብረት ሠረዎች ወናፍት አየነፈ አሳቱን አቀጣጠሉት።

ሕንፃው በጢስ ታፍኖ እንደ ጥቀርሻ ጠቆረ፤ አሳቱም ከሰስ ሕንፃው አስፈርሶ ቢል ሐውልቶችን በመደሸ አስመታቻቸው ግን አስተሰበራም እንዳንዳ ተሸርፈዋል።

ያን ጊዜ እግዚአብሔር የሠራቸውን በደል ሁሉ ቅጥሮ ሕንፃ ስናፃርን በነፋስ በታትኖ እንዳጠፋው ጉዲትን በነፋስ አውሎ እንደ ወረቀት እንጠልጥሎ ከእደ አብርሀ ወሸጽብሐ ሕንፃ ቤተ ክርስቲያን ሰማይ ሰማየን እያጥመስመስ ወስዶ ሩቅ ቦታ ካረብታ ሳይ ጣሳትና ፍርክስክስ ብላ ሞተች። በዚያ ጊዜ ያያት

ክርስቲያናዊ አልል እያሰ ስእግዚአብሔር ምስጋና እያቀረበ እርሷን እስይ እስይ እያሉ በወደቀችበት ካረብታ ቀበሯት። በመቃብሯ ሳይም ስመታሰቢያ እንዲሆን ካረት ድንጋይ ቆስሎበት ። ከዚያ ቀን ጀምሮ በእግዚአብሔር ተአምር በመቃብሯ ሳይ እስካዛሬ ድረስ እንደ እሸን (ቁርጺጽ) ፈልቆበት ነፋስ ሕማም ሲነፍስበት ደኖራል። ቦታውም መቃብረ ጉዲት ዓዲነፋስ እየተባሰ ተጠራ። ከዚያ ሳይ ሰው ይሁን እንበሳ ሳያውቅ ቢወጣ ቁርጺጽ በመኸገር ተነድፎ በነፋሱ ተገርፎ ወዲያው ይሞታል።

የጉዲት ሞት በሁሉ በተሰማ ጊዜ በኢትዮጵያ ትልቅ ደስታ ኾነ። በስደት የነበሩ የአክሱም ካህናትም ታቦተ ጽዮንንና ታቦተ ማርያምን ተሸክመው ከሞሳጉደል ንዋየ ቅድሳታቸውንና መጻሕፍታቸውን ይዘው በማኅሌት እየተመሩ ወደ ጥንት ሀገራቸው አክሱም ተመሰሱ። በዝር የሰሙትን በዓይናቸው የተቃጠሰውን ወርቃማ ቤተክርስቲያን የወደቀውን ሐውልቱ ባየ ጊዜ እርስ በርሳቸው በዋይታ ሲዘሉ ሲናጩ ሰበቱ። ዋይ ወዮ እኛ እንሙት ተባባሱ።

ከዚህ ሳይ ብላቱን ጌታ ጎረድ ወልደ ሥላሴ ስለ ጉዲት ትውልድና መንግሥት ሲያትቱ በሰሜን አውራጃ ደኖር የነበረ ጊዳዎን የተባሰ ፈሳሽ የዲት የተባሰች ሴት ልጅ ወሰደ። እሷም ዘርእ ጽዮን የተባሉ የሳስታ ባሳባት እግብታ ሳስታ ኺዳ ቡገና በተባሰ ወረዳ ስትቀመጥ በዚያን ጊዜ የኢትዮጵያ ንጉሥ ድግናዝን ስለሞተ ልጁ ገዳዝን ነገሠና በ፲ ወራ ሞተ ስርሱም

እንበላ ውድም የተባለ ገና ሕፃን ልጅ ነበረው እርሱን ቢያንግሡት መንግሥቱን ለመመበቅ የማይችል ሰለሆነ የእንበላ ውድምን ሕፃንነት ዓይታ በሰሜን ሳስታ አውራጃ የሚኖሩትን እይሁዶች ሁሉ ለብሰባ በ፳፻፵፪ ዓመተ ምሕረት ነገሡ። ከዚያ እንበላ ውድምን አባርራ የክርስቲያን ሃይማኖትን አጥፍታ የእይሁድን ሃይማኖት ለማቆም ስለ አሰበች የአክሱም ቤተክርስቲያንን አቃጠለች ብለው ዋዜማ ባሉት መጽሐፋቸው በ፳፻ ገጽ ጽፈዋል። ለመሆኑ ምንም እንበላ ውድም ሕፃን ቢሆን የደረጃ መንግሥትና ጀግኖች ሠራዊት ያሉበትን የአክሱም መንግሥት አጥፍታ እንዲት ተራ ሴት ዮዲት የሰሜንና የሳስታ አውራጃ እይሁዶች ለብሰባ ነገሡ ከዚያ እንበላ ውድምን አባርራ የክርስቲያን ሃይማኖት አጥፍታ የእይሁድ ሃይማኖት ለማቆም ስለ አሰበች የአክሱም ቤተ ክርስቲያን አቃጠለች ማለታቸው አውነት ይመስላል? ይሳሉ መሪጌታ ልሳነ ወርቅ ግን ከፍብሉ ስለ ዮዲት ታሪክ ከዋናው ከአክሱም ክብረ ነገሥት ከግዕዙ በአማርኛ ተርጉመው ማቅረባቸውን መሪጌታ ልሳነ ወርቅ ገብረ ጊዮርጊስ ጥንታዊ ሥርዓተ ማኅሴት ዘአቡነ ያሬድ ሲቅ በሚባለው መጽሐፋቸው የዳፋትን እኔም በውሰጡ ያገኘሁትን የዮዲት ጉዲትን ታሪክ እንዳለ ለማቅረብ ችደሁ።

- * በዮዲት ዘመን ብዙ አብያተ ክርስቲያናት ተቃጠሉ።
- * ቅዱሳት መጻሕፍት ተቆነጹ፣ ወደ ውጭም ተዘረፉ።

- * ብዙ ክርስቲያኖች በግፍ ተገደሉ።
- * ብዙ ቅርሶች ጠፉ የሃይማኖትና ፕብሊ ዩፍልሰፍና የምርምር ሊቃውንት አየታደኑ ታሪዱ።
- * እንሰላው በበሽታ እህሉ በቀጠና ጠፋ ሕዝቡም በርካብ አለቀ።
- * ሃይማኖተ ክርስቲያን መጠጠን የአሰላም አምነት ስፈነ።
- * ይህ ሁሉ መክራና መዓት ለኢትዮጵያ የመጀመሪያዋ ነው።

ማሳሰቢያ:- ይህን ለመረዳት የሚፈልግ ሰው የዮዲትን ታሪክ የያዘውን የአክሱም ግእዝ ክብረ ነገሥት ይመልከት።

እንጦጦ እና ስዲስ አበባ

ስዲስ አበባ ⇨ ይህች ከተማ አንድ ምዕተ ዓመትን ያሳለፈች ከተማ ናት። ከተማዋ በአሁኑ ወቅት ማለትም በ፲፱፻፺፪ ዓ.ም የ፲፪ ዓመት ዕድሜ ባለጸጋ ስትሆን። ይህን ያህል ረጅም ዕድሜን ያስቆጠረችው ስዲስ አበባ ከተማ በአሁኑ ጊዜ ጭሊዮን ፍፃሜያዊ ህዝብ እንደሚኖርባት በ፲፱፻፳፯ ዓ.ም በማዕከላዊ ስታትስቲክስ ባለሥልጣን አማካኝነት በተደረገው የህዝብና የቤት ቆጠራ መሠረት የታወቀ ነው። በዚሁ መሪያ መሠረት የባለሥልጣን መሥሪያቤት አጠቃላይ በስዲስ አበባ ከተማ የሚገኙ የጽረትዳክስ ተዋሕዶ አምነት ተከታዮች ቀጥሮ ጭሊዮን ፍፃሜያዊ መሆኑን አረጋግጧል። ስዲስ አበባ በ፳፻፱ ሒታር መሪት ላይ ተንሰራፍታ በ፳፻፱ ሜትር ከፍታ ላይ የምትገኝ ከተማ ናት።

ስለ ስዲስ አበባ ከተማ አመሠራረት ለማወቅ ስንፈልግ ታሪክ የግድ ወደ ኋላ መሰላት እንጦጦ ተራራ ላይ ነው የሚደርስን። እንጦጦ እንደሌሎች ቀደምት የኢትዮጵያ መዲናዎች በ፲፭፻፳፯ ዓ.ም በተራራ ላይ የተመሠረተ ከተማ ነው። የቀድሞዎች ነገሥታት ራሳቸውንና ሕዝባቸውን ከጠላት ለመከላከል ሲሉ ተራራማ የሆኑ ሥፍራዎችን ለከተማነት ይመርጡ እንደነበር ይታወቃል። በዚሁ ምክንያት የተነሳ ይመስላል የእንጦጦ ተራራም ለከተማነት የታጠቀ።

የእንጦጦ ተራራ በአባይ ወንዝና በአዋሽ አስቆ መካከል በ፪፻፪ ሜትር የባሕር ወለል ከፍታ ላይ ይገኛል። ከተማዋም ስትቆረቆር (እንጦጦ ማለት ነው።) ከ፳፱ ያሳለ ሕዝብ ይኖርባት እንደ ነበር ይነገራል።

ነገር ግን

- ለማገዳ የሚሆን እንጨት ያስመኖር።
- ለመጠጥ የሚውል የውኃ ምንጭ በአካባቢው ያስመኖር።
- ወደ ከተማዋ ለመዝለቅ ዳገቱ ያስከተለው ችግር።
- በክረምት ወራት የቆፈኑና የነፋሽው ቀዝቃዛ አየር ክብደት።

« ለሰላሙ ወቅት የማትሰማማ ከታማ » ስለ አደረጋት በስዲስ ዓለም ከተማ እንደትተካ ታሰቦ ነበር።

ነገር ግን ከእንጦጦ ግርጌ የሚገኘው የፍንፍኔ ፍልውኃ ከብዙ በሽታዎች ፈዋሽ መሆኑ በመታወቅ በተለይ በቀዝቃዛው የክረምት ወቅት በአገራው ሕዝብ ይዘወተር ነበር። ይህን በመገንዘብ አቴጌ ጣይቱ ፍልውኃው አጠገብ መኖሪያ ቤት ለመሥራት አሰቡ። ለሰጉዳዩም ንጉሡን በማማከር የቤት መሥሪያ ቦታ አስፈቀዱ። ቤቱን ሠርተው ትንሽ ጊዜ እንደቆዩም በሥፍራው ሚሞላ በመባል የሚታወቅ አበባ ዛፍ አብቦና ፈክቶ በማየታቸው አዲሷን ከተማ ስዲስ አበባ ብለው ለየሟት። ቀስ በቀስም ዋና ከተማው ወደ ረባዳማው ቦታ በመዘዋወሩ የመገናኛ እና የውኃ አገልግሎት ችግርም በመቃሰሱ የአየር ንብረቱም

ከእንጦጦ ደስቅ ተስማሚ ሆኖ በመገኘቱ የማእከላዊ መንግሥት፣ የመንግሥታዊ መሥሪያ ቤቶች፣ የኤምባሲዎች፣ የዓለም አቀፍ ድርጅቶችና የንግድ ተቋሞች በሚገባ ተደራጅተው ተቋቋሙ፡፡

የአዲስ አበባ ከተማ በይፋ የተመሠረተችው ጎዳር ፲፯ ቀን ፲፮፻፳፮ ዓ.ም ሲሆን፡፡ አዲሱ ምኒልክ ቤተ መንግሥታቸውን የሠራት ጥር ፳፮ ቀን በ፲፮፻፳፮ ዓ.ም ነው፡፡

ስዚህ ነው እንግዲህ እንጦጦ ለመዲናቱን መነሻ ሆኖ በማገልገል ታሪካዊ ናት ብሰን ያልነው፡፡ ለመዲናቱን መቆርቆር ምክንያት የሆነች ተራራ ስዚህ በኢትዮጵያ ውስጥ ስለሚገኙ ቅዱሳን መካናት መጻፍ ለደመርኩት ጽሑፍ ሲረዱን የሚችሉ አሁን እስከ አሰንበት ዘመን ድረስ ግርማ ሞገሳቸውን እንደያዙ በተራራው ላይ ጉሳ ብለው በመታየት ከአካባቢው መልክዓ ምድራዊ ውበት ጋር ተስማምተው የታነጹ የኢትዮጵያ ጽሑፍክስ ተዋሕዶ ሃይማኖት ሀብት የሆኑ ሁለት አብያተ ክርስቲያናት ይገኛሉ፡፡

እነሱም፡- እንጦጦ ማርያም እና እንጦጦ ራጉኤል ናቸው፡፡

እንጦጦ ማርያም

ከዋና ከተማዋ አዲስ አበባ በሰተ ስሜን ምሥራቅ ፮፮ ኪ.ሜ ርቀት ላይ ትገኛለች፡፡ ቤተ ክርስቲያና የተቆረቆረችው ፲፮፻፳፮ ዓ.ም በዳግማዊ ምኒልክ ነው፡፡ አዲሱ ምኒልክ በ፲፮፻፳፮ መቃኛውን አስመርቀው ከሦስት ዓመት በኋላ ደግሞ በ፲፮፻፳፱ ሁለተኛውን ቤተክርስቲያን አስመረቀ፡፡ ይህ አሁን የምናየው ግሩም ህንጻ ቤተክርስቲያን የታነጸው ግን በንግሥት ዘውዲቱ በ፲፱፻፲፫ ዓ.ም የተመረቀ ነው፡፡ የሕንጻዎች ግንባታ ከአዲስ አበባ ከተማ እመሠራረትና በአጠቃላይም ከዘመናዊ የከተማ ባህል ዕድገት ጋር የተያያዙ ናቸው፡፡ አዲሱ ምኒልክ ከአንኮበር ወደ እንጦጦ ተጉዘው ዋና ከተማቸውን ከቆረቆሩ በኋላ ሰተወሰኑ ዓመታት ሥፍራው የባህል የኢኮኖሚ፣ የፖለቲካና የሃይማኖት ማዕከል ሆኖ መቆየቱ ይታወቃል፡፡

የእንጦጦ ማርያም ጽላት ንጉሥ ተክለሃይማኖት በአምባባ ጦርነት ሲሸነፉ ከጉዳም በምርኮ የመጣች መሆኗ ይነገራል፡፡ በምርኮ የተገኘችው ይህች ጽላት በመቃኛ ሰዓመታት ቆይታለች፡፡ መቃኛዋም ከብ የጣሪያ ቅርጽ ያላት አነሳተኛ ቅርቅር ቤት ሆኖ ከደወል ቤቱ ፊት ሰፊት ትገኛለች፡፡ በአሁኑ ጊዜ ግን ለዐቃቢቶች መኖሪያ ቤት በመሆን ታገሰግሳለች፡፡ እኚህ ጣደቱ ከጉንደር በመጡ ዘጠኝ አናጢዎች የቤተክርስቲያኑን ግንባታ ያስደምሩታል፡፡ ሥራውም በሦስት ዓመታት ጊዜ ውስጥ ሲጠናቀቅ ፳፱፻፲፮

የቀንድ ከብቶች ታርደው በታላቅ ድግስ ታቦትዋ « እንጦጦ ርዕሰ ስድባራት መንበረ ፀሐይ ማርያም » በመባል በ፲፰፻፳፱ ዓ.ም ነግሣሶች፡፡ በ፲፰፻፳፱ ዓ.ም ሕዳ ምኒልክ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ ለመባል የበቀትም በዚህው በእንጦጦ ማርያም ቤተክርስቲያን ውስጥ በተካሄደ ሥነ-ሥርዓት ነበር፡፡

በ፲፰፻፳፱ ዓ.ም እቲጌ ጣደቱ ዘመናዊ የሕንጻ ሠራተኞችን ከሸውርፕ ሸሰመጥተው ቤተክርስቲያኗን ያሳደሷት ሲሆን በ፲፱፻፲፫ ዓ.ም የሕንጻውን ግድግዳ በግንብና ጣርደውን በቅርቅር የቀየሩት ግን ንግሥት ዘውዲቱ ናቸው፡፡ ከሕዳ ምኒልክ ሕልፈት በኋላ በተነሳው የፖለቲካ ውዝግብ ምክንያት እቲጌ ጣደቱ በዝቸው ቤተክርስቲያን ቅጥር ግቢ ውስጥ በቀም አሰር ቅድተው በ፲፱፻፲ ዓ.ም ሸርፈዋል፡፡ የቤተክርስቲያኗ የውስጥ ግድግዳ በዘመኑ የኢትዮጵያ የሥነ-ጥበብ ባለሙያዎች በሕገ-ሕግ ሕጋዊና በስምዓሳላፍ ድንቅ ሥልሱች የተዋቡ ናቸው፡፡ እንዲሁም የሕንጻው ጣራ ዲዛይንና ውቅር በጣም ማራኪ ነው፡፡ በ፲፱፻፳፱ ዓ.ም አገራችንን ጠላት በወረረበት ወቅት ሕንጻው ምንም ዓይነት ስደጋ አልገጠመውም፡፡ ጽሑፉም በቀሳውሱት በመሠረት በወራሪው ኃይል አጅ ስልጠቀም፡፡

ከቤተክርስቲያኗ በስተጀርባ በመቶ ሜትር ርቀት ላይ የሕዳ ምኒልክ የግብር አዳራሽ ይገኛል፡፡ የአዳራሹ የውስጥ ክፍል ሰግብር የተዘጋጀ ምግብ መቆያ የነበረና ሰዩት ያሰ ሲሆን የተሰደደ የማዕድ ቤት ዕቃዎችን ለማንጠልጠል እንዲያስችሉ

በግድግዳው ላይ የተቸነከሩ ቀንዳች ይታያሉ፡፡ ሰንጉሡ ማረፊያ ሰዩት ያሰ ክፍልም አለው፡፡ ሕንጻው በጭቃና በድንጋይ የተገነባና ውፍረቱ አጅግ ቢያንስ ፳ ሳ.ሜ እንደሆነ ይገመታል፡፡ በአቅራቢያው በግምት ከሰባ ካሬ ስኩዩር ሜትር ስፋት ላይ በአንቀሳሳ ቅርጽ በጭቃና በድንጋይ የተገነባና ምድር ቤት ያለው የሕዳ ምኒልክ አልፍኝ ይገኛል፡፡ የአልፍኝ ጣሪያ በጥርብ የጥድ እንጨት የተዋቀረና እንደ አዳራሹ ሁሉ በጠፍሮ የተማገረ ሲሆን ተመልካችን የሚማርክ ውበት አለው፡፡ ወደ አልፍኝ የሚያስገባ እና ከሕንጻው ውጫዊ ግድግዳ ጋራ የታያይዘ ደረጃም ተዘጋጅቶሰታል፡፡ በሰሜንና በደቡብ በኩልም ተካፋች መስኮች አሉት፡፡ በሁለቱም አቅጣጫ ማራኪ የመልክሽ ምድር አቀማመጥና ክፊል የአዲስ አበባ ከተማ ለመቃኘት ይቻላል፡፡

በዚሁ እካባቢ ንጉሡ ከቤተክርስቲያን መልስም ዛቲ ይቀምሱበት የነበረና ሸራ ቤት በመባል ይታወቅ የነበረው ቤት ይገኛል፡፡ ሸራ ቤት የተባለውም ጣራው በሸራ ተሸፍኖ የነበረ በመሆኑ እንደነበር ይገመታል፡፡ እቲጌ ጣደቱ በ፲፱፻፲ ዓ.ም እንዳረፉ አስከሬናቸው በዚሁ በሸራው ቤት ውስጥ ቅደቶ በንግሥት ዘውዲቱ አማካኝነት ወደ ባዕታ ቤተክርስቲያን ምድር ቤት ተዛውሯል፡፡ በአሁኑ ወቅት እነዚህ ታሪካዊ ቤቶች በቤተክርስቲያኑ አገልግሎት ሰተሠማራ መነኮሳት በመኖሪያነት ያገለግላሉ፡፡ ሆኖም አዳራሹና አልፍኝ ጥገናና እንክብካቤ ተደርጉላቸው በቅርስነት ቢጠበቁ መልካም እንደሆኑ ለመግለጽ አወዳሰሁ፡፡

በእንጦጦ ማርያም ቤተክርስቲያን መግቢያ በር ሕጠገብ በዘመናዊ መልክ የተደራጀ ሙዝዌም አለ። ሙዝዌሙ በወቅቱ የነበረ ነገሥታት የተገነቡባቸው የንግሥ ስብሰባና፣ ዘውዶችን፣ ባሰወርቅ ፈርጥ ዣንጥሳ፣ ኮርቻ አዲ ምኒልክ ከአንኮበር ጀምረው ደገሰገሱበት የነበረ የጠፍሮ አልጋና ከንጉሡና ከንግሥቲቱ ሰቤተክርስቲያኑ የተባረኩትን በርካት ዕቃዎች ያካትታል። አዲ ምኒልክ በ፲፰፻፳፪ ዓ.ም አስደጉሰው የስጡት ደራዳዊ መጽሐፍ የንግሥቲቱ ደንገጡርቶ ከአክሮማ ያዘጋጁት ውበት የተሳበሰ ባሰፈርጥ መሰብ ወርቅ ፣ ፲፪፻ ዓመት አድማ ያስቆጠረ ከአንድ ወጥ አንጨት የተሠራ መስቀል፣ ፲፮ ዓመት ያለው የአመቤታችን ሥልጣን በ፲፰፻፵፫ ዓ.ም በኢጣሊያ መንግሥት የተበረከተ የድንግል ማርያም ቅርጽ ፣ ስቀሳውስት ጥምጣም ማስተካከያ በአቲጌ ጣደቱ የተበረከተ ያማረ መስታወት፣ በጃርመን አገር የተሰራ አንዚራ (አኮርዲዮን) የንግሥቲቱ ካባ፣ ከሶሪያና ከፋርስ የመጡ የሐር ምንጣፎች የንጉሡ ጋሽና ጦር በወርቅ የተጠሰፈ ሆኖ ንጉሡ ወደ አድዋ ሲዘምቱ የያዙትና ከራሱን የአመቤታችን ከግርጌ ግራና ቀኝ የጣደቱና የምኒልክ እንዲሁም በመሐል የቅዱስ ጊዮርጊስ ምስል የሚታይበት አርማ በአድዋ ጦርነት ሰዘመቻ ጥሪ የተገነቡበት ነጋሪት እና ሌሎች ማራኪ ዕቃዎች በሚዘዩው ውስጥ ይገኛሉ።

በ፲፫፻፳፭ ዓ.ም በአዲ ዳዊት አማካኝነት ወደ ኢትዮጵያ የመጣውና ዛሬ በግሽን ደብረ ክርቤ ማርያም በክብር ተቀምጦ

ያለው የጌታችን የመድኃኒታችን የአየሱስ ክርስቶስ ቀኝ አጁ ያረፈበት ግማደ መስቀል ከመናገሻ ቀጥሎ በእንጦጦ ተራራ ላይ ማረፊያም አንዳንድ ጽሑፋዊ መረጃዎች ይጠቀማሉ።

ሴሳው ደግሞ በእንጦጦ መንበረ ፀሐይ ጥንትም የነበረ ነገር ግን ግዜውን ጠብቆ ሕሙማንን በመፈወስ ላይ የሚገኝ የአመቤታችን የቅድስት ድንግል ማርያም ቅዱስ ጸበልም ይገኛል። ጸበሉ ከቤተክርስቲያኒቷ ራቅ ብሎ የሚገኝ ሲሆን በአገር ከ፲፭ - ፳ ደቂቃ ያህል ይወስዳል። የእንጦጦ መንበረ ፀሐይን ጉብኝታችንን አበቃን። በዚሁ መስመር ወደ እንጦጦ ራጉሊል አንዲድና የቤተክርስቲያኑን ታሪካዊ አመሠራረት እናደሰን።

የአመቤታችን አማላጅነት አደስየን አሚን።

እንጦጦ ራጉሴ

የእንጦጦ ማርያምን የጉብኝት መስመር እንዳጠናቀቀ የጉጃምን መንገድ በሚያገናኘው መስመር አንድ ኪ.ሜ ተኩስ ያህል እንደተጓዙ በኪ) ፕበባዊ ውበቱ የተደነቀውንና በድንቅ ሁኔታ የተሠራውን በመልሽኩ በቅዱስ ራጉሴ ስም የታነጸውን ቤተክርስቲያን ያገኛሉ።

የዚህ ውብ ቤተክርስቲያን ግንባታ የተጀመረው በ፲፮፻፲፭ ዓ.ም በወርሐ ፕር በሐዲ ምኒልክ ነው። የዚህ ድንቅ ቤተክርስቲያን ሥራ ሲጀምር ሕክ) ማቲዎስ በሥርዓተ ክህነት ሆነው እዎጡ ንጉሡም በሥርዓተ መንግሥት ቆመው መዝሙረ ዳዊትን፣ ውዳሴ ማርያምን፣ አራቱን ወንጌል ደገመው በየማዕዘኑ ፪፻ አግዚኦታ አድርገው፣ ጳጳሱም አራት ድንጋዮች ባርክው በአራት ማዕዘን የመሠረት ድንጋይ አኖሩ ተብሎ በጸሐፊ ትዕዛዝ ገ/ሥላሴ ተዘክርሰታል።

በግንባታ የሚሆን ድንጋይ በመንኮራኩር የጥድ እንጨቶች በሠረገላ እየቀረቡ ቅኔ ማሳሰት ቅድስቱም መቅደሱም ሰዎችን ስምንት ማዕዘን ሆኖ የተሠራ ሕንጻ ነው። በድንጋይ መጥረቱ ሥራ ላይ ንጉሡ እራሳቸው ሲካፈሉ ንግሥቲቱም በትጋት ሥራውን ተከታትለዋል። የቅዱስ ራጉሴ ቤተክርስቲያን ሕንጻው ከመገንባቱ በፊት ጽላቱ በግቢው ውስጥ በሚገኘው ዋሻ

በዘመኑ በቀን ከ ፫፻፹ በላይ ካህናት እገልግሉት ያበረከቱ ነበር ይባላል። ዋሻው ሦስት ክፍሎች ስሉት የመጀመሪያው ክፍል መቅደስ በስተግራ የሚገኘው ክፍል ኪዳን ማድረሻና ከመቀደሻው ጋር የተያያዘው ክፍል በግድግዳ ተፈልፎ ገቢ እንዲል ተደርጎ ሰጽላቱ ማስቀመጫ የተዘጋጀው ሥፍራ ሦስተኛው ነው። የቤተክርስቲያኑ ሥራ እስከ ተጠናቀቀ ድረስ የቅዱስ ራጉሴ ጽላት በዚህ ክፍል ውስጥ መቆየቱ ዋሻውን ታሪካዊ ያደርገዋል።

የእንጦጦ ቅዱስ ራጉሴ ቤተክርስቲያን ባለሦስት ፎቅ ሕንጻ ሲሆን ከሕንጻው ውጫዊ አካል ጋር ተያያዘ የተሠራ ደረጃ ወደ እንደኛው ፎቅና ወደ ሚቀጥለው ሰመዝሰቅ ያስቸላል። የቤተክርስቲያኑ የውስጥ ጣሪያ በሰማያዊና በብርቱካንማ ቀስም ደምቆ የክርስቶስን ልደትና ሕይወት በሥዕል ያሳያል። ሌሎችም መጽሐፍ ቅዱስን መሠረት በማድረግ በግድግዳዎች ላይ የተሣሉ እድገ ማራኪ ሥዕሎች ይታያሉ። የምድር ቤቱ ውጫዊ አካል የተዋበና ግማሽ ክብ ያላቸው በርካታ በር መላይ ምስሎችን ይዟል። ድምድሜቱ በድንጋይ ፣ በኖራ ተገንብቶ ጉልሳቱ ስለ አረፈበት ሕንጻውን ውበት አሳብሶታል። በርካታ አገር ጉብኝዎች ይህን ቅዱስ ሥፍራ ያደንቃታል። በዘመኑ ብዙ ሲቃውንት ቅኔና ዜማን ብሎይንና ሐዲስን ይማራበት እንደነበረም ተዘግቧል። ዛሬ ግን ያሁሉ በነበር ተተክቷል።

እንደ እንጦጦ ማርያም ያስ ዩክብር ሰቃዎች ማስቀመጫ ሚዛዩም ባይኖርም ቤተክርስቲያኑ ውስጥ በ፲፭፻፳፮ ዓ.ም በመቅደሳ ሳይ አዲ ተዎድሮስ ድል ከሆኑ በኋላ በእንግሊዝ ወታደሮች የተዘረፉት መጽሐፍት ሲመሰሉ በዚሁ ቤተክርስቲያን እንዲቀመጡ ተደርጓል። አቴጌ ጣይቱ ያበረከቱት የወርቅ ክበር፣ ንጉሥ ሚካኤል የስጡት የወርቅ መስቀል፣ ራስ ጉብና ዳጩ ያበረከቱትና አሥራ ሦስት የእንበሳ ምስሎች የተሰበሙበት ጋሻና ጦር፣ ራስ ተፈሪ አልጋ ወራሽ በነበሩበት ወቅት ያደርጉት የነበረው ራስ ወርቅ በቤተክርስቲያኑ ውስጥ ይገኛል። ከዚሁ ቤተክርስቲያን ስሜናዊ ክፍል የአባይ ሸስቆ ጦርዝ እንደሚጀምር ይጠቀሳል። እንጦጦ ተራራ ሳይ ያሉትን የእነዚህ ሁሉ እብደተክርስቲያናት ታሪካዊ አመሠራረት በአጭር ይህን ይመሰሳል።

ወስብሐት ስእንዚአብሔር።

ገሸን

ደብረ ክርቤ ማርያም

ገሸን ከደሴ ከተማ ፳፮ ኪሎ ሜትር ርቀት ሳይ በወሱ ክፍለ ሀገር በእንባሰስ ወረዳ ውስጥ በሐይቅና በመቅደሳ በደሳንታና በዩጂ መካከል በበሽሎ ወንዝ አዋሳኝ ክፍተኛ በሆነ ተራራ ሳይ የምትገኝ ገዳም ናት። የበሽሎን ወንዝ ተሻግረው ሰማይ ጥገ የደረሱ የሚመሰሉትን ተራሮች ወጥተው በስተመጨረሻ መግቢያዋ እንደ በር የሆነ እና ከተራራው አናት ሳይ በሚገኝ ሥፍራ ሳይ በአመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ስም የታነጸ እና ግማደ መስቀሉ የሚገኝበት የእግዚአብሔር እብ እብደተ ክርስቲያናትን ያገኛሉ። በተለይ በ፲፱፻፵፮ ዓ.ም አቡነ ሚካኤል ዳዳስ ዘገንደር ከዚህም ጋር « መንፈሳዊ መናኝ » በመባል የሚታወቁት ደገኛ አባት ባሠሩት ከቅዱስ ሚካኤል ቤተክርስቲያን ሆነው የተራራውን ተፈጥሮአዊ እቀማማጥ ሲመሰክቱ እንደ ጥሩ ዐናጢ ከጥሩ እንጨት ባማረ ገጥ ጦር በየሠራውን ግሩም የአጅ መስቀል ይመሰሳል። የዚህን እምባ የመሬት እቀማማጥ ዓይተው ስለበታው ታሪክ የገዳሚን እብውና የታሪክ መዛግብቶችን ሲያገኛቸው ከነገረ መስቀሉ ታሪክ ጋር በተያያዘ መልኩ ከብዙ በጥቂቱ ይህን ይመሰስ ታሪክ ያገኛሉ።

ገሸን ይህን የአሁኑን መጠሪያ ስም ከማግኘቷ በፊት በተለያዩ መጠሪያ ስሞች ትታወቅ ነበር። መጀመሪያ በአዲ ደልነዓድ ዘመነ መንግሥት በ፳፻፳ ዓ.ም ሐይቅ ደብረ

እስጢፋኖስ ሲመሠረት፤ ሐይቅ ደብረ ነገዳድ ተብሎ ሲለየም ግሽም በሐይቅ ግዛት ውስጥ ሰለሆነች ሰማ «ደብረ ነገዳድ» ተባለች። ይህን መጠሪያ ሰማን እንደያዘች አስከ አስራ አንደኛው ክፍለ ዘመን ድረስ ቅየቶ። በ፲፩ኛው ክፍለ ዘመን ሳ በኢትዮጵያ ነገሥ ዩበረው ዳድቀ ንገሥ ሳሲበሳ ከቋጥኝ ድንጋፊ ፈልፍሎ የሠራው ቤተ መቅደስ በእግዚአብሔር አብ ስም ይጠራ ስለነበር ግሽም «ደብረ እግዚአብሔር» ተብላ መጠራት ደመረች። ነገር ግን በዚህ ስም በመጠራት ብዙም ሳትቆይ ሰማ ተሰውጦ « ደብረ ነገሥት » ተባለች ደብረ ነገሥት የተባለችውም ነገሥታቱ ይማጸኑባት፤ የክብርና የማዕረግ ሰቃዎች ያስቀምጡባት የነገሥታቱ የመሳፍንቱ ልጆችም የቤተ መንግሥት እስተዳዳር የሚመሩባት ሥፍራ ስለ ነበረች ነው።

እንደገና ደግሞ በ፲፱፻፵፮ ዓ.ም ኢትዮጵያዊው ፈሳሰ አየተባሉ በሚጠሩት በአዲ ዘርዓ ደሰቅብ ዘመነ መንግሥት ግማድ መስቀሉ መጥቶ በዚህ ቅዱስ ሥፍራ ሲደርፍ ደብረ ነገሥት መባሷ ቀርቶ « ደብረ ክርቢ » ተባለች። የደብረ እስተዳዳሪዋም የማዕረግ ስም መምህረ እስራኤል ዘደብረ ክርቢ ይባል ነበር። አዲ ዘርዓደሰቅብ ግማድ መስቀሉን እስክመው አየገስገሉ ከብዙ ድካምና ፍለጋ በኋላ ወደ ተራራዊ በመምጣታቸው « ገሠገሠ » ከሚለው ቃል በግሽዝ « ገሠ » የሚል ትርጓሜ ያለው በመሆኑ ከገሠ በጊዜ ብዛት ግሽን የሚል ቃል በመፈጠሩ ግሽን የሚለውን ስያሜ ሲሰጣት ትሏል።

ግሽን ማርያም የለም ስያሜዋ ይህን ይምሰስ እንዲ የቦታው መገኘት የቅየ ታሪክ አለው። አዲ ዘርዓደሰቅብ ግማድ መስቀሉን ይዘው ከመምጣታቸው በ፲፱፻፱ ዓመት በፊት ቅዱስ ሳሲበሳም ደብረ እግዚአብሔርን ከመመስረቱ በ፲፱፻፱ ዓመት በፊት እነ አባ ኢየሱስ ሞሐም ሐይቅ ደብረ ነገዳድን ከመመስረታቸው በ፲፱፻፱ ዓመት አስቀድሞ በአንድ ደገኛ አባት ነው ግሽን ተገኝታ የተመሠረተችው። ታሪኩ እንዲህ ነው።

በአዲ ካሌብ ዘመነ መንግሥት ርማውያን ባደረሱት የፕካኔ እግዛዝ የተነሳ ከሀገራቸው ተማሪው የተሰደዱ በርካታ እስራኤላውያን በኢትዮጵያ ጥላ ሥር በጥገኝነት ትተዳደር በነበረችው የመን ውስጥ ይኖሩ በነበረበት ጊዜ አረማዊዎች ከሳባና ከሒማርያት ወገን በሆኑት እስራኤላውያን ላይ ጥቃት እንደፈጸሙባቸው ለአዲ ካሌብ ስለ ተነገራቸው በኢርትራ ባሕራቸው የሚንሳፈፉ መርከቦቻቸውን ይዘው ወደ የመን በመጓዝ በክርስቲያኖች ላይ ጥቃት የሰነዘሩትን አረማውያንን በማጥፋት የመንን የኢትዮጵያ ግዛት አድርገው በመጠቀስ እብርሀ የሚባል እስተዳዳሪ (ገዥ) መድበው ከበርካታ ፕፍርቶ ጋር ትተውት ወደ ሀገራቸው ይመሰሳሉ። ከዚህም የተነሳ የመን ከ፲፱፻፱ - ፳፻፲ ዓ.ም ለአንድ መቶ ዓመታት ያህል በኢትዮጵያውያኖች ሥር ለትተዳደር ትሳለች። በየመን ነዋሪ ከሆኑት አንዱ እና ለአዲ ካሌብ እንደ ነፍሰ አባት ሆነው የሚያገለግሉት አባ ፍቃድ ክርስቶስ የሚባሉ መንፈሳዊ መናኝ በየመን በሀገረ ናገራን ተራራ ላይ ይኖሩ

ስለነበር በናገራን ተራራ ላይ የሚገኙ ሁለት ጽላቶችን ኢትዮጵያ ወስደው እንዲያኖሩ ከፈጣሪያቸው በጸሎት እንደተገለጸላቸው ሰንሰለ ልጃቸው አዲ ካሊብ በመናገራቸው ንጉሡም ፈቅደው አባ ፍቃደ ክርስቶስም ሁለቱን ጽላቶች አጽክሠው በሽሎ ወንዝን ተሻግረው አቀበቱን ወጥተው ወደ መስቀሰኛው አምባ ጥገ ሲደርሱ ወደ አምባው ጫፍ ለመውጣት ሰርጥ ሲፈልጉ የአምባውን ዙሪያ በገደሉ ላይ ንብ ስፍር የማራ ስፍሬ ጨረቃ መስሎ በማየታቸው የአካባቢውን እና የእግዚአብሔርን የተፈጥሮ ስጦታ ሲያደንቁ ይህስ አምባ አሰል ነው በማለት ተናገረ ይባላል። አሰል የሚለው ቃል በዐረብኛ ማር ማለት ሲሆን ሙሉ ትርጉሙም የማር አምባ ማለት ነው። ከዚያን ገዜ ጀምሮ እስካሁን እስከ አሰንበት ዘመን ድረስ የግሽን ማርያም አካባቢ ወረዳ አምባሰል ተብሎ እየተጠራ ይገኛል። እንግዲህ እኚህ ስባት ናቸው የአራዊት መፈንጫ የነበረውን ተራራ በ፩፻፲፮ ዓ.ም ወጥተው በተራራው ላይ መጠነኛ ጉዳ በመቀሰስ ሁለቱን ጽላቶች ያስቀመጡት። ሁለቱ ጽላቶችም ታቦተ እግዚአብሔር አብና ታቦተ ቅድስት ድንግል ማርያም ናቸው። የአምባው መገኘት ይህን የሚመስል ሆኖ ሳስ የመስቀሉ አመጣጥ ታሪክ ደግሞ ከዚህ እንደሚከተለው ቀርቧል።

በይሁዳ ንጉሥ ሄሮድስ በኢትዮጵያም ነገሥ በነበረው በባዚን ዘመነ መንግሥት ጌታችንና መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በመልእክቱ በቅዱስ ገብርኤል አብሣሪነት ከእመቤታችን ከቅድስት

ደንግል ማርያም ከሥጋዋ ሥጋ ከነፍሷ ነፍስ ነሥቶ በፍጹም ተዋሕዶ በቤተሰቧም ተወሰደ። ከዚያም በገእዘ ሕፃናት እያደገ ሄደ ፪ ዓመት ሲሆነውም በባሕረ ዮርዳኖስ ተጠመቀ በገዳም ተቀመጠ ተራብ፣ተጠማ አርባ መዓልትና አርባ ሴሊት ከጾመ በኋላ የመጀመሪያውን ተአምራቱን በቃና ዘገሊላ ፈጽሞ፣ ሙት እያለነሳ ጉባጣ አደቀና ፣ ሸባ እየተረተረ፣ ሰውር እያበራ፣ ሐብስት አበርክቶ እየመገበ በምድረ እስራኤል በገጠር በከተማ በምኹራብ በገበያ እየተዘዋወረ ሦስት ዓመት እንዳስተማረ እየሁደ በቅንኦት ተነስተው በሐስት ከሰው በሐስት መስክረው በሰለተ አርብ በቀራጊዮ አደባባይ ከቀኑ ስድስት ሰዓት ላይ ሰቀሱት። ከመስቀላቸው በፊት ግን እያንዳንዳቸው የአይሁድ ጥፍሮች ስድስት ሺህ ስድስት መቶ ስልሳ ስድስት ጅራፍ ገርፈው ሳዶር ፣ አሳዶር ፣ ዳናት ፣ አዳራ፣ ሮዳስ በተባሉ አምስት ቅንዋት (ችንካር) ችንክረው ሰቅለውታል። ስለእነዚህ አምስት ቅንዋተ መስቀል (ችንካርች) ከተነሳ አደቀር መረጌታ ልሳ) ወርቅ ገብረጊዮርጊስ ፕንታዊ ሥርዓተ ማኅሲት ዘአቡነ ያሪድ ሲቅ በሚል አርዕስት ሰዓትመት ባበቀት መጽሐፋቸው በምዕራፍ አንድ ከፍል አርባ አምስት ላይ ስለአምስቱ ቅንዋት ታሪክ እንዲህ ብለው አብራርተውታል የቱ ችንካርም በየትኛው የክርስቶስ አካል ላይ እንዳረፈ ግልጥልጥ አድርገው ጽፈዋል ። እኔም ከያዘኩት የመስቀል ታሪክ ጋር የሚጣጣም መስሎ ሰላንንሁት እንዳስ አቅርቧዋለሁ።

« አይሁድ ጌታ አየሱስን ሲስቅሱት በሰውነቱ ቅርጽ አንድ ረድም ገንድ መሬት ላይ ዘርግተው አንደገና ከአርሱ አጠር ያለ ሴሳ ገንድ አምጥተው ግራና ቀኝ አስተሳሰፈው በምስማር አስምረው ጌታ አየሱስን በላይ አስተኝተው አዲን አግራን ወጥረው አላዶር በተባለ ችንካር / ቀኝት / ቀኝ አዲን፣ ዳናት በተባለ ችንካር ግራ አዲን፣ አዲራ በተባለ ችንካር ሁለት አግሮችን ደርበው አጥብቀው ከችነካሩት በኋላ ሴሳ ከአምስቱ ቅንዋት (ችንካር) በመደመሪያ የሚጠራውን ላዶር የተባለ ብረት አንድ ዝናር የሚታጠፍ ላይና ታች አንድ መጋዝ ጥርስ ያለው አምጥተው ሰውነቱ አንዳይንቀሳቀስ ከልቡ በታች በሽንጡ መካከል ከመስቀሉ ጋር አስታጥቀው አንደጨረሱ መሬቱን አጥስቀው ቆፍረው አንድ ሙቀጫ የተፈሰፈሰ ገንድ ከጉድጓዱ ላይ ከተው ደቅድቀው ከሙቀጫው ላይ ጌታ አየሱስ የተስቀሰበትን መስቀል አቀመው ተክሰው ባስታጠቁት ባለ ጥርስ ብረት ሰውነቱን አየተወጋ በችነካሩት ቀኝት (ችንካር) ሲስቃይ አንድ ት ፊደል ራሱን ወደ ቀኝ ትክሻው ዘንበል አደረገ። አምስተኛው ቀኝት ርዳስ የተባለ ጌታ አየሱስ ሲስቀል የሚስቅሱበት ገንድ ረድምና አጥር ስለነበር ረዥሙን አቀመው አጥረን አጋደመው አስተሳሰፈው የችነካሩበት ነው ብለው ጽፈዋል።

ለስ አምስቱ ቅንዋት ይህን ያህል ካልን ወደ ደምርነው የመስቀል ታሪክ እንገባ። መስቀል ማለት አንድ * ተ * ፊደል

ቅርጽ ያለው ነው። በዚህ የአንጨት መስቀል ላይ ቤተ ክሪስቲናውያን ዓለምና በውስጧ የሚገኘውን ፍጥረት ፈጥሮ የሚገዛውን አምላክ መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስን በእነዚያ ከላይ በተገለጹት ቅንዋት በቀራንዩ አደባባይ ላይ ስቅለውታል። በስቀሱት ገዢም ከመከራው ጽናት የተነሳ ደሙ ወርዶ የተስቀሰበትን መስቀል አልብሶት ስለነበር ከክርስቶስ ትንሳኤ በኋላ ተስቅሱበት የነበረው የአንጨት መስቀል ሴት ተቀን በሙሉ ሳያቋርጥ አንደፀሐይ ሲያበራ በተጨማሪም አጋንንት ሲያባርር፣ ድውድ ሲፈውስ፣ ሙት ሲያሰነሳ አይሁድ ቀንተው በዓዋድ ትልቅ ጉድጓድ ቆፍረው በመቅበር የቤት ጥራጊና ሐመድ፣ አየተደፋበት የቆሽሽ መከማቻ አንዲሆን ስለተወሰነ አዋዳ ከታወደበት ቀን አንስቶ ፫፻ ዘመን ድረስ ተቀብሮ ከቆየ በኋላ በ፫፻፳ ዓ.ም የቅስጠንጢናስ ስናት እሴኒ ንግሥት የተባለችው ደግ ሴት የክርስቶስን መስቀል ከተቀበረበት ሥፍራ ለማውጣት ወደ ኢየሩሳሌም ጉዞ አደረገች። እዚያም አንደደረሰች መስቀሉ ያለበትን ቦታ ለማወቅ ለስተችገረች በአዋድ አንጨት አለብስባ አንጨቱን እስነድዳ በላዩ ላይ ዕጣን ስትጨምርበት መስቀሉ ያለበትን ቦታ ስለ ጠቅማት በዚሁ የዕጣን ጢስ ምልክት የክርስቶስን መስቀል መሰከሪያም ፲፮ ቀን ቀፋርውን እስደምራ በብዙ ድካምና ከባድ ወጪ መጋቢት ፲ ቀን አግኝታለች። ወዲያው ታላቅ ቤተ መቅደስ ጉልጉታ ላይ እሠርታ በክብር አስቀመጠችው፡ መስቀሉም አንደቀድሞው ተአምራት መሥራት

መቀጠሉ ተስማሚ። በዘመኑ ከነበረት ኃይላን ነገሥታት መካከል የፋርሱ ንጉሥ ሆኑኩስ መስቀሉን ማርኮ በኃይሉ ወደ ህገሩ ወደ ፋርስ ወሰደ ያስቀምጠዋል። በመስቀሉ መሣሪኩ ያዘኑት የኢየሩሳሌም ምዕመናን የሮማውን ንጉሥ ሕርቃስን ዕርዳሳ በመጠየቅ ተዋግተው በክብር ወደ ነበረበት አስመሰሱት። ኢየሩሳሌም ተቀምጦም ብዙ ዘመን ኖረ። በዚህ መሐል እንደገና ኃይላን መንግሥታት ይህን መስቀል እኔ አወሰዳለሁ እኔ አወሰዳለሁ እያሉ ጠብ ይፈጥራሉ።

የጠቡን መክረር የተመሰከቱ የኢየሩሳሌም የቀስጥንጥንያ፣ የአንጾኪያ፣ የኤፌሶን፣ የአርመንያ፣ የግሪክ የአስክንድርያ፣ ወ.ዘ.ተ የመሳሰሉት የሃይማኖት መሪዎች ጠብ ለማብረድ መስቀሉን እና ሌሎችን የክብር ሰዎች በሰላም እንዲከፋፈሉ ያደርጋሉ። በወጣው ዕጣ መሠረት የጌታችን የቀ አጁ ያረፈበት ግማድ መስቀል ለአፍሪካ ሰለደረሳት ከሌሎች የክብር ሰዎች ጋር ወደ ግብጽ መጥቶ የአስክንድርያ ፖትሪያርክ ተቀብሎ በክብር ያስቀምጡታል።

ይህ ግማድ መስቀልም በአስክንድርያ ሰብዙ ዘመናት ሲኖር ከጊዜ በኋላ በግብጽ ያሉ አስላሞች ቀጥረው አየበ በመምጣቱ ኃይላቸውም የዚያኑ ያህል አየበረከተ በመሄድ በአስክንድርያ በሚኖሩት ክርስቲያኖች ላይ የመክራና የስቃይ ቀንበር ስለአጸኑባቸው ከዚህ ሰቃይ ይታደጋቸው ዘንድ በዘመኑ

ኃይሉ ስነበረት ስኢትዮጵያው ንጉሥ ሰጸዪ ዳዊት እንዲህ የሚሰማማር (ደብዳቤ) ይልኩባቸዋል።

« ንጉሥ ሆይ በዚህ በግብጽ ያሉ አስላሞች መከራ አጽንተውብናል እና ኃይሉን እንሰተህ እስታገለግልን » ብለው ደጠደቀታል በወቅቱ በዚህ መክራ ውስጥ ሁለት ግብጻውያን ዳዳሳት ማለትም አባ ሚካኤል እና አባ ገብርኤል የሚባሉ ንዑዳን ክቡራን ዳዳሳት በመታሰራቸው እነዚህ ክርስቲያኖች ሰለደረሰባቸው መክራ መፍትሔ እንዲፈልጉባቸው ሰጸዪ ዳዊት መልክቶ ሳኩባቸው።

እዚ ዳዊትም ይህን መልሰክት እንደሰሙ ቀጥረው እጅግ ብዙ የሆኑ መነኮሳት፣ ባሕታዊዎችና ካህናት ይዘው በዛሬዬቱ መቋቋሙ ላይ ጉባኤ ያደርጋሉ። መቋቋሙ በፊት የአመቤታችንና የመድኃኒ ዓለም ቤተመቅደስ ስለነበረባት መቃደስ ትባል ነበር። በኋላ እዚ ዳዊትም ሆኑ ጉባኤው በአንድነት ውሳኔ ያስተሳልፋሉ።

ውሳኔውም ፡- ፩ኛ. ሁለቱ ዳዳሳት በአስቸኳይ እንዲፈቱ ፤

፪ኛ. በክርስቲያኖች ላይ የሚደረገው የግፍ

አገዛዝ እንዲቆም ፤

፫ኛ. የክርስቶስ መስቀል ወደ ኢትዮጵያ የሚመጣበትን መንገድ ወስነው ጉባኤው በደሰታ ይበተናል። በዚህ ጊዜ ከንጉሡና ከተወሰኑት በቀር ሌሎች ደግኖች ለአደን በዚያው በሰማሊያ ወደ ጫካ እንደገቡ የአንበሳ መንጋ መጥቶ ግማሹን

በስቶ ግማሹን አቅስሎ። ከሞት የተረፉትንና የሞቱትን በሙሉ ንጉሡና የቀረው ሠራዊት አምጥተው ቀብረደሀር ላይ ቀበረሹት። ቀብረደሀር ማለት ከቀብር መልስ ማለት ነው። በዚህም ከተማ ቤተክርስቲያን ሠርተው ወደመሀል ሀገር ጉዞ አደረጉ።

ከዚያም ዳግማዊ አዲ ዳዊት ለመንፈሳዊው ሃይማኖት ቀንተው የክርስቶስ ፍቅር አስገደዱትው ቀጥረው አድግ ብዙ የሆነ ሠራዊት አስከትለው ወደ ግብጽ ዘመቱ። በዚህን ግዜ የግብጽ ጋዶላን የአዲ ዳዊትን መምጣት የሠራዊታቸውን ብዛት እንደ ለሙ ንጉሡ ደረፋበት ሰናር (ቡዳን) ካርቱም ድረስ መጡ። ከዚያም ንጉሡ ሰናር (ቡዳን) ካርቱም ላይ ሁነው መልሰከተኞች ላኩ የመልሰከቱም ፍሬ ነገር ሁለቱ ዳዳሳት እንዲፈቱ፣ እስላሞች ከክርስቲያኖች ጋር እንዲታረቁ የሚል ነበር። እነሱም ወዲያው ከክርስቲያኖች ታርቀው ሁለቱ ዳዳሳትንም ፈትተው ወርቅና ብር ጨምረው ለአዲ ዳዊት ቢሰኩም ፤ አዲ ዳዊት ግን የተፈቱትን ሁለት ዳዳሳት አርሳቸው ዘንድ በማቅየት ከግብጽ መንግሥት የተላከላቸውን የገንዘብና የወርቅ ገፅበረከት በመልሰከተኞቻቸው አስደዘው መልሰው በመላክ ዳዳሳቱን በመፍታቸው ከክርስቲያኖችም በመታረቃቸው አመለገነው የተላከውንም ወርቅና ብር መልሰው በሀገራቸው በኢትዮጵያ ረሀብና ትኒፈር በመግባቱ ይህንን መከራ ሲያስወግድላቸው የሚችለው ሲያሰሩ ክርስቶስ ተሰቅሎበት የነበረውን መስቀል ቢያገኙ መሆኑን በመገለጻቸው

ይህ ባይሆን ግን ይዘው በመጡት ጦር ወረው በምርኮ እንደሚወስዱት በቀርጠኝነት በመገለጻቸው ግማደ መስቀሉን ከብዙ ንዋዩ ቅድሳት ጋር ንጉሡ የነበረበት ድረስ መስከረም ወር በታላቅ ክብር ካርቱም ገባ። በዚያን ወቅት በኢትዮጵያ ታላቅ ብርሃን ሦስት ቀን ሙሉ ሲበራ ሰነበተ።

ግማደ መስቀሉም ወደ መካከለኛው ኢትዮጵያ ሳይደርስ አዲ ዳዊት ከበቅሎአቸው ላይ ወደቀው እዚያው ሰናር (ቡዳን) ላይ ይሞታሉ። አዲ ዳዊት እንደ ወንድና እንደ ሴት ልጅ ነበራቸው ወንዱ ልጃቸው መናኝ ሆኖ ያሰበት ሳይታወቅ ደናር በነበረበት ወቅት በማረፋቸው በበታቸው ሴት ልጃቸው ንግሥት አሊኒ ተብለው እንዲነግሡ ተደረገ። ሕዝቡ ግን ወንድ ልጅ እንዳላቸው አየታወቀና ይሙት ይኑር ቀርጡ ሳይታወቅ እንዲት በዙፋኑ ላይ ሴት ትቀመጣለች ብለው ውስጥ ውስጡን በማጉረምረም ወንድ ልጃቸውን ቢያፈላሰጉም ሲገኝ አልቻሉም።

በዚህ መሃል እኩሉም ውስጥ ከፍተኛ የሆነ የሃይማኖት በዓል ይከበር ነበርና ከመላው የአዲ ግዛት አማኞች ሁሉ በመጉረፋቸው እኩሉም ጽዮን በሕዝብ ክርስቲያን ተሞልታ ሁሉም በየጥጋጥጉ እንጨት አያነደዱ ደሞቁ በነበረበት ሰዓት እንደ መናኝ እርግብ እንጨት አየቀሰቀሰ ደሞቅ ኑር ተቀማጥሎ የፍንዳታ ድምል ሲሰማ የጳጳስ ልጅ ብሎ በመፍከሩ በእጠገቡ የነበሩ ሰዎች ተጠቃቅለውና ተጠራርተው ከበቡት።

የአካባቢው ሰው ሕንጻውን ማህበረ ሰው የሚገኝ (የጳጳሪው) ልጅ ብለህ የፎክሎር ብለው ስለ አዋክቡት ዘርዳ ያዕቆብ የሚባለው የሕፃን ልጅ መሆኑን በመግለጽ ሕዝብ አስገደደ ዘርዳ ያዕቆብን በዙፋኑ በማስቀመጥ የዘርዳ ያዕቆብን የምንኩሰቅብ በንግሥት ሕህቱ በሕሊሳ ላይ በመጫን ዘርዳ ያዕቆብን ስመንንግሥቱ ቆሰጠንጢናሰ ተብሎ ሕንዲነግሥ ተደረገ።

ሕፃን ዘርዳ ያዕቆብም ሕንዲነግሥ ወደ ሰናር (ሱዳን) ሂደው ግማደ መስቀሉን ሕፃን ሴሎቹንም ንዋየ ቅድሳት ሕምጥተው በመናገሽ ከተማቸው በደብረ ብርሃን ላይ ቤተ መቅደስ ሠርተው ሰማስቀመጥ ሲደክሙ በህልማቸው « ሕንብር መስቀልየ በዲብ መስቀል » ማለትም መስቀሉን በመስቀሰኛ በታ ሕስቀምጥ ተብለው ከአግዚአብሔር ይታዘዛሉ። ንጉሡም መስቀሰኛ በታ ሕስቀምጥ በሕፃን በኢትዮጵያ አውራጃዎች ሁሉ መስቀሰኛ በታ በመፈለግ ሕፃን በማስፈለግ ከብዙ በታ ሕስቀምጡት።

ለምሳሌ በሸዋ በደርሂ ማርያም፣ በመናገሽ አምባ፣ በጨጨሆ፣ በአንጦጦ፣ በደብረብርሃን፣ በአንኮባር፣ ወ.ዘ.ተ ተራራማ በታዎች አባርፈውት ነበር። ነገር ግን የመጨረሻውን በታ ያሳገኙት በመሆኑ በራዕይ አየደጋገመ መስቀሉን በመስቀሰኛ በታ ላይ ሕስቀምጥ አደሰ ይነግራቸው ስለነበር ይህን በታ ሰማግኘት ሲፈልጉ ሕፃን ዘርዳ ያዕቆብ ሰባት ቀን ሱባዔ ገቡ። በዚያም ሕሁን መስቀሉ ያለበት የገሽን አምባ ስብታዎቸው መስቀሉን ይዘው ባለ አምስት ደርብርብ የሆነው መስቀሰኛ ተራራ ላይ

መሰከረም ፳፩ ቀን ፲፱፻፵፮ ዓ.ም በራዕይ የተነገረኝ ሥፍራ ይህ ነው በማለት ተራራውን ሰባት ጊዜ ከዞራ በኋላ ግማደ መስቀሉን በመሸክም የሕፃን ልጅ በሚባለው በኩል ያለውን ገደል አየተንጠላጠሎ ከመስቀላቸው በመውጣት ከተራራው ሕፃን ላይ ሕንደደረሱ ቀደም ሲል የነበሩትን አብያተ ክርስቲያናት በጥራ ሁኔታ አሳንዳው ሕንዳበቁ ግማደ መስቀሉን በአግዚአብሔር አብ ቤተክርስቲያን ውስጥ በክፍተኛ ጥንቃቄና ብልሃት በተዘጋጀ በታ ላይ ጉድጓድ ሕስቆፍረው በማስገባት ግማደ መስቀሉን በብረት ሳጥን ውስጥ ከከተቱት በኋላ በተለያዩ ሳጥኖች ውስጥ ደራርበው በመክተት በግንብ በተሠራ ጉድጓድ ውስጥ ማዶና ማዶ ብረት በማስተካከልና በወፍራም ሰንሰለቶች በመጥለፍ በአየር ላይ ሕንደ አልጋ በመወጣር ሳጥኖችን በሰንሰለቶች በመጥለፍ በአየር ላይ ሕንደ ሕንደ ቆም ከተደረገ በኋላ የጉድጓዱ ግንብ ጣራ ተበጅቶሰት ግማደ መስቀሉ ከጉድጓዱ መሠከል ሁኖ ዙሪያውን ራቅ ብሎ ቤት በመሥራት አግዚአብሔር አብ ቤተክርስቲያን በሕፃን ዘርዳ ያዕቆብ የሕመቤታችን ቤተ መቅደስ ደግሞ በንግሥት (አማሆይ) ሕሊሳ ሕንዲታነቱ ተደረገ።

ከዚህ ሁሉ በኋላ መሰከረም ፳፩ ቀን ፲፱፻፵፮ ከዞራ ፳፱፻ ዓ.ም ደምር አስከ ሕሁን ደረሰ ባለማቋረጥ በየዓመቱ በዓሉ በልዩ ሁኔታ አየተከበረ ይገኛል። የገሽንን አዚህ ላይ አናበቃና ወደ ሐይቅ አስጢፋኖስ ገዳም ታራክ አናመራልን።

የመስቀሉ በረከት ደደርብን አሜን።

ሐይቅ እስጢፋኖስ ገዳም

ከአዲስ አበባ ተነስተው ወደ ሰሜኑ የሀገራችን ክፍል ሲደቀኑ በ፪፻፩ኛው ኪ.ሜ ላይ ጥንታዊቷን ደሴ ከተማን ያገኛሉ። በዚህች ከተማ ውስጥ ያሉትን ጥንታዊያን እና በድንቅ አሠራራቸው የሚታወቁትን እንደ ደሴ መድኃኒ ዓለምን ወ.ዘ.ተ አዩታቸው ከቆዩ በኋላ የደሴን ከተማ ሰቀው የመቀሌን መንገድ ይዘው ከደሴ ከተማ በ፴ ኪ.ሜ ርቀት ላይ ሐይቅ ከተማን ያገኛሉ። በመቀጠል ከከተማዋ በስተሰሜን እቅጣጫ የሚገኘውን መንገድ ይዘው ጥቂት ከተማዎች በኋላ ሕሊናን በሚማርክ የተፈጥሮ አቀማመጥ ውበት የተሰበሰበውን የሐይቅ እስጢፋኖስ ቤተክርስቲያንን ያገኙታል።

ሐይቅ ፴፭ ሰኞር ኪሎ ሜትር አጠቃላይ ስፋት ፤ ኪሎ ሜትር ርዝመት ፤ ፭ ኪሎ ሜትር ወርድ ፤ ፳፻ ሜትር ከፍተኛ ጥልቀት ያሰው ሲሆን የሐይቁ ክፍታ ከባህር ወለል በላይ ፻፱ ሜትር ነው።

የሐይቅ ደብረ እስጢፋኖስ ተካዩ በዘጠነኛው መቶ ክፍለ ዘመን የመጨረሻው የሕክሎም ንጉሥ የነበረት አዲ ድል ነፃድ ናቸው። የተመሠረተውም በእቡን ሰላማ ዘሕዚብ ሁለተኛ ነው። እቡን ሰላማ በድንገት ከሐይቁ በስተ ምሥራቅ በኩል ደማሞ በሚባል ተራራ እንዳረፈ ስለደሴቷ ታሪክ ይሰማሉ። እኚህ አባት ሕዝቡን ከሰተማራ በኋላ ወደ አክሱም ሒደው በዘመኑ ለነበረው ንጉሥ ሰሐዲ ድል/ዓድ ሰሕንተ ለመንበረ መንግሥትህጽአኒም

ለመንበረ ክህነቱ ትሆን ዘንድ የምትገባን ቦታ አሸች እና እንዲህ ብለው ይዘውት ይመጣሉ። እንደደረሱም ከአክሱም ይዘውት የመጡትን ታቦተ እግዚአብሔር እብን አርፈውበት በነበረው በደማሞ ተራራ ላይ አስቀምጠው ሕንጻ ቤተክርስቲያኑን አሠርተው ቅዱሴ ቤቱን አክብረው ወደ ደሴቲቱ ይገባሉ። የዚህ ቅዱስ እስጢፋኖስ ቤተክርስቲያን ከመሠራቱ አስቀድሞ ባሉጥ በሚባል ትልቅ ዛፍ ሥር ሕዝቡ የላም ሥጋና ወተት እየገበረ የሚሰግዱበት ዘንዶ ስለነበር ይህንን ዘንዶ እባ ሰላማ ሁለተኛ በሰመ እብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ በማለት በመስቀላቸው አማትበው እንዳጠፉትም ገድሱ ይተርካል። ቀጥሎ በደሴቷ ውስጥ በ፳፻፳፪ ዓ.ም እንዲት ቤተክርስቲያን በጥሩ ሕንጻ መሥራት ይመራ.....። በእግዚአብሔር ፈቃድ ሥራው ተፈጽሞ በማን ታቦት ይሠየም። በመላእክት ወይም በዳድቃን ወይስ በማርያም እያሉ ሲጠየቁ መስከረም ፲፭ ቀን ታሪ የተባሉት ሚዳቋ የምትመስል አውራ «ምዳ ፲፱ ታ» እየተባለ በሚጠራው የደሴቱ ሰሜን ምዕራብ ጫፍ ላይ ስትጮህ ይሰማሉ። እቡን ሰላማ የአውራዋን ጥሪ በመንፈስ ተረድተው ከተከታዮቻቸው ጋር ሲሄዱ አውራዋ ጽላት ተጥና ያገኛታል። ጽላቱንም ከጀርባዋ ሲፈቱ አውራዋ ከህዝቡ ተሰወረች። ጽላቱ ላይ ያሰውንም ጽሑፍ ሲያነቡ « ዘውሕቱ ታቦተ እስጢፋኖስ ቀዳሚ ሰማዕት ምስሰ ታቦተ ካልው ቅዱስ ጊዮርጊስ ዘስውጽዕም ኅቡዓን እም ኢየሩሳሌም » የሚል ጽሑፍ ያገኛሉ። አብርም ሁለት ጽላት አሉ። ይህ ቀንም እስከ አሁን ድረስ በታላቅ

ደምቀት ይከበራል። ወዲያው ታቦተ ጊዮርጊስን በሐይቁ በስተ ሰሜን ተከሰው ጽላተ አስጢፋኖስን ገን ዛሬ ገዳሙ ካሰበት ከደሴቱ ላይ አኖሩት።

የአባ ሲዩሱስ ሞሽ ገደብ ስለ አስጢፋኖስ ገዳም አተካከሰ ይህን ያህል ካመለከተ በኋላ የዚሁ ገዳም አበ ምነት (መምህር) ሰለነበሩት ሰለ አባ ሲዩሱስ ሞሽ ሲጽፍ አንዲህ ይላል። በዚህች ሀገር ዘ-ክርስቶስ የሚባል ከሚሰቱ ከአግዚአ ክብሩ ጋር በማይምነት ሲኖሩ..... ሲዩሱስ ሞሽ፣ ገብረ ጽዮንና ሰቡሕ አምላክ የሚባሉ ሰዶች አንደወሰዱ ... ከነዚህ መካከል ሲዩሱስ ሞሽ ግንቦት ፳፮ ቀን ረቡስ ፲፪፻፮ ከተወሰዱ በኋላ አየተማሩ አንዳደጉ... ቀጥሎ ወደ ደብረ ዳሞ ይምደሰ ምሕረት ከሚባለው ጋር ሂደው ከገዳሙ መምህር አባ ዮሐንስ ዘንድ ምንኩስናን ተቀብለው ፮ ዓመት አንደኖሩ ከዚያ ወደ ደብረ ሐይቅ ተመለሰው ያገሩ ተወላጅ ጌር አምላክ ወደ ደሴቱ ውስጥ መርቶ አንዳስገባቸው በዚያም ሲኖሩ ነዋሪዎቹ ትጋታቸውንና ትህትናቸውን ሰለተመለከቱ በዘመኑ ወደ ነበረው ወደ ዛጉዬ ንጉሥ ሰከው መምህራቸው ይሁኑ ዘንድ አንዳስፈቀዱላቸው ገድላቸው ያመለከታል።

ሰለ ገዳሙ መሥራችና አመሠራረት ይህን ያህል ግንዛቤ ካገኘን ዘንድ ገዳሙ የሚገኝበት ሐይቅም ግኝቱን በተመለከተ የሰማሁትንና ያነበብኩትን ከዚህ አንደሚከተለው አቀርባለሁ። እሁን ገዳሙን ከቦ የምናየው ሐይቅ ጥንት በዚህ ሁኔታ

አሰነበረም። ሐይቁ ከባሕር ወሰን በላይ ፪፻፳፱ ሜትር ከፍታ አሰው። ታሪኩ አንዲህ ነው። በዚያች ሀገር አንዲት ባለጸጋ ሴት ትኖር ነበር። ይህችም ሴት አንዲት አገልጋይ ነበረችት። አገልጋይዋም አህልን የምትፈጥ ነበረች። አመቤቲቱም ለዚህች አገልጋይ ትፈጥሳት ዘንድ ብዙ አህል ትሰጣታለች። ገረዲቱም ምንም እንኳን አህሉን ከአመቤቷ ብትቀበልም ቀን ብዙ አድካሚ ሥራ ስትሠራ በመሞሷ ደክሟት ሰለ ነበር « ወላዲተ አምላክ እኔ ደክሞኛል አንቺ ፍጥሰኝ » ብላ ትተኛለች ሟት ከመኝታዋ ተነሳታ አህሉን ለመፍጨት ወደ አስቀመጠችበት ቦታ ብትሂድ ያሳለበችው ነገር ይገጥማታል። አህሉም ዳቀት ሁኖ ታገኘዋለች ። ገረዲቱም ወላዲተ አምላክ ያደረገችላትን በማለብ ደንግል ማርያምን አያመለክን በተአምራት የተፈጨውን ዳቀት ለአመቤቷ ተሰረክባለች። ቆይታ አመቤቲቷ ይህን ነገር በሰማች ጊዜ ገረዲቱን አሰጣርታ ይህን አህል አንቺ ሰላሰፈጨሽው ስትፈጨው እኔም ሆንኩ ማናችንም ሰላላየንሽና ሰላሰለማንሽ ደሞዝሽን አልከፍልሽም ትላታለች። ገረዲቱም « የቀጠርሽን አሁሉን አንድፈጥሰሽ ነው »። አህሉ ደግሞ ተፈጥቶ አሰረክቢሻለሁ። ሰለዚህ ደሞዜን ሰትከፍደኝ ይገባል ትላለች። በዚህ ሁኔታ አሰመገባባቱ አያየሰ በመምጣቱ ነገሩ ወደ ሽማግሌ ዘንድ ይደርሳል። ሽማግሌዎችም ለባለጸጋዋ ሴት በማድላት « ስትፈጠሩ ሰላሳታዮሽ ሲከፈልሽ እይገባም » ብለው በገረዲቱ ይፈርዱባታል። እርሷም ፍርዱ ትክክል ያሰመሆኑን አንዳወቀች

ጉዳዩን አረኞች አንዲደዋላት በመጠየቁ አረኞች ዘንድ ይዛት ትሂዳሉ አረኞችም ነገሩን ካደመጡ በኋላ « የትም ፍጪው ዱቄትን አምጥው » ነውና ዱቄቱ ተፈጥቶ አሰክ ቀረበልሽ ድረስ ደሞዚን ስትከፍዎት ይገባል ብለው ይፈርዱባታል። ይህ ነገር በተፈጸመ ማታውታ ያስታሰበ ዝናብ መጥቶ ፍርዱን አዛብተው የፈረዱበት ሽማግሌዎች ያሉበት ሰፈርና አካባቢው በሙሉ ሰጠመ። ከመራቱም ውኃ መነጨ ዙሪያውም ውኃ ሆነ። ነገር ግን ዛሬ ገዳም ሆኖ የምናየው አካባቢ አረኞች የነበሩበት ሥፍራ በመሆኑ ሳይሰጥም ቀረ ይሰናል ገደሰ ሽባ ሲየሱስ ሞሐ።

ይህ ቅዱስ ሥፍራ ከትውልድ ትውልድ ከዘመን ዘመን የሚቆየ የማይሰወጡ የማይሸሩ መንፈሳዊዎችን አባቶቻችን ያቀዩሳን ቅርሶችንም ይዞ ይገኛል።

ሰምሳሊ፡-

- * እነ አዲ ድልነዓድ ያርፋበት የነበረ ቤት፤
- * ዳድቁ አባት እቡነ ተክሰ ሃይማኖት ሰመመንኮስ በገዳሙ በቅዩበት ወቅት ሰመነኮሳቱ ምግብ ይፈጠብት የነበረው ወፍጮ፤
- * ዳድቁ እህሱን ሲፈጠ ይሸከሙት የነበረ ወደ ፲ ኪ.ግ የሚመዝን ከሰብን በረድ የተሠራ መሰቀል፤
- * ፳፻፱ ዓመት ዕድሜ ያስቆጠረ አና ሰወጥ ማጠራቀሚያነት ይገለገሉበት የነበረ ጋንና ማማሰያዎች

- * እቡነ ተክሰሃይማኖት በጸሎት ግዜ አንገታቸውን የሚያስደግፉበት የአንጨት ባሳ አንደተተከሰ፤
- * በአይጥና በብል ምክንያት ሲጠፋ የተቃረቡ ውድ የብራና መጻሕፍቶች ወሰሱን ሲሸ የሚያደረገው በመጥፋቱ መሬት ላይ ስሊን ተነጥፎላቸው የተቀመጡ ቅርሶች፤
- * ከዛሬ ፻፱ ዓመት ምሕረት በፊት በሐይቅ ውስጥ የነበረና አሁን ድረስ ያለ በባሕር አንሰሳት ቅርፊት (ሺል) ተሸፍኖ የተገኘ አንስራ።

በአጠቃላይ በዚሁ ቅዱስ ቦታ ያለው የሉሚ፣ የብርቱካን፣ የማንጉ ወ.ዘ.ተ በአረንጓዴ ዕጽዋት የተሸፈነ መሬት ከሐይቅ ውበት ጋር ተዳምር ምድራዊ ገነት የመሰለ ሥፍራ በመሆኑ ማንኛውም የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ አምነት ተከታይ ሲያየውና የአባቶችን በረከት ሲቀበልበት የሚገባ ቅዱስ ሥፍራ ነው።

**የሰማዕቱ ቅዱስ እስጢፋኖስ ረድኢት በረከት አይሰየን
አሚን**

የቅዱስ ሳልደበሳል ታሪክ

ቅዱስ ሳልደበሳል ታህሣሥ ፳፱ ፳፻፩ ዓ.ም ከዣን ሰዩምና ከወ/ሮ ኪረመርና ተወሰደ። ኪረመርና ማሰትም በእገውኛ ቋንቋ ቤተክርስቲያን ማሰት ነው።

በዚህም ምክንያት ደራሲው « ዘመሐረተክ ፕበብ አረፍተ አማጻማ ቤተ ክርስቲያን ሰአምክ ሰማ » ብሎ ጽፎታል።

ቅዱስ ሳልደበሳል ከመወሰዱ በፊት የነበሩት ታላላቅ መንፈሳውያን አባቶች ቅዱስነቱን በትንቢት እንደ ገሰጹት ታውቋል። ሳልደበሳል ማሰትም « ንብ » ሲባላው ማሰት ነው። ይኸውም ቅዱስ ሳልደበሳል በተወሰደ ጊዜ ሰዎች በላዩ ላይ ንቦች ሠፍረውበት እንደማር ሲሰሉት ስድተው ያወጡበት ስም ነው «ሳል» ማሰት በእገውኛ ቋንቋ ንብ ማሰት ነው። ደበሳል ሲጠመርበት ሳልደበሳል የሚል ቃል (ስም) አስገኝቶታል። ስለዚህ ትክክለኛ ስሙ ሳልደበሳል ነው።

ሳልደበሳል ቡግና አየተባሰ በሚጠራው በአባቱ በዣን ሥዩም ቤተ መንግሥት ውስጥ ሰነገሥታት ልጆች የሚሰጥ መንግሥታዊ የአስተዳዳሪ ሥርዓትና የቤተ ክርስቲያን ትምህርት አየተማረ ሕይወቱ። ነገር ግን ቅዱስ ሳልደበሳል ከህፃንነቱ ጊዜ ደምሮ የነበረው የክርስትና እምነት አጅግ ጸኑ ስለ ነበር እንደ ኃደኞች የነገሥታት ልጆች በምቶትና በቅንጦት መኖርን የማይወድ ዘወትር ከቤተ ክርስቲያን የማይለይ እንደ ነበር ይነገርበታል።

በጾምና በጸሎት ጸንቶ የኖረ ቅዱስና ዳድቅ መሆኑንም ገድሶና ታሪክ ነገሥት ይመሰክራበታል።

ሳልደበሳል በ፳፱ ዓመቱ ወንድሙ እዳ ገብረማርያም እንደተመቀኘውና እንደ ቀን በነገረ ሰረዎች ምክንያት ከሦስት አስከ ዘጠኝ ሰዓት ድረስ እንዳስገረፈው ዜና ገደሰ ሳልደበሳል ይገልጻል። ነገር ግን አስራሴሳውያን ሴርምያሰን በገረፋት ጊዜ ከአጠገቡ በነበረው ድንጋይ ላይ ድራፋ አደረፈ ከጥፋት እንደ ሰወረው ሕይወቱም ከሞት እንደ ተጠበቀ ሁሉ ቅዱስ ሳልደበሳልም እዳ ገብረማርያም ከሦስት አስከ ዘጠኝ ባሰገረፈው ወቅት እግዚአብሔር እንደ ሠወረው እንረዳለን። እዚህ ላይ እንደ ሰው ስድስት ሰዓት ተገርፎ በሕይወት መገኘት እግዚአብሔር በወዳጆች ላይ የሚገልጸውን ገቢረ ተአምር የሚያመለክት የመስተጋድሳን ክርስቲያን ሃይማኖት የሚያጸና ሰለሆነ የእግዚአብሔርን ኃይል ልጁ ብሎ በእንክር ከመቀበልና ከማድነቅ በቀር ሌላ አስተያየት ሊሰጠው የማይቻል ነው።

እዳ ገብረማርያም ወንድሙን ካስገረፈው በኋላ የሞተ መሰሎት አውጥተው እንዲጥሱት አዘዘ። ቅዱስ ሳልደበሳል ግን እግዚአብሔር ከግርፋትና ከጥፋት ከሰራታልና እንኳን ሊሞት ግርፋቱም አስተሰማውም። ስለዚህም ከጊዜያት በኋላ እዳ ገብረማርያም የወንድሙን የሳልደበሳልን በሕይወት መኖር ሰማ። ይሁን እንዲ እውነት እስመሰሰውምና እስጠርቶ መጥቶ ፊቱ በቆመ ጊዜ አጅግ ተደነቀ። ከባድ ገዛንም ተሰማው። እግዚአብሔርንም

በደደበሁ የማይገባ ሥራ ሠርቻለሁ ብሎ ቅዱስ ሳልይበላልን በሕዝቡ መካከል ከዛሬ ደምሮ መንግሥት ሳንተ ይገባል በገፍ አስገርፈሃለሁና ይቅር በለን በማለት ከጫማው ወደቀ ይቅርታ ከጠየቀ በኋላ መንግሥቱን አስረክቦ መንፍ ለመሄድ ወሰነ። የአግዚአብሔር መንፈስ ያደረበት ቅዱስ ሳልይበላልም ለይቅርታው ይቅር ብየሀለሁ ነገር ግን « እስመ ለአግዚአብሔር መንግሥት » እንዳለ ነቢይ መንግሥት የአግዚአብሔር ገንዘብ ናትና መንግሥትህን የምቀበለው ከአግዚአብሔር እንዲ ክላንተ አይደለም እንተም በዙፋንህ መቀየት እለብህ እኔም መሰለም ሆነ ፈቃድ ከአግዚአብሔር አስካገን ድረስ በትዕግስት አጠባበቃለሁ ብሎ የአዲ ገብረማርያምን ጫማ ለሞ በፍቅር ተለናገቱ ወጣ።

በዚህ ጊዜ ሕዝቡ መንግሥትን ያህል ነገር እንደቀላል ነገር ቅጥሮ አልነግሥም እንተ በመንግሥትህ ቆይ ብሎ ትቶ መሄዱ እንዳት የአግዚአብሔር መንፈስ ቢያደርበት ነው? በማለት በችሎት ተቀምጦ ሁኔታውን በግብር ሲክታተል የነበረው ሁሉ እያለቀሰ ቅዱስ ሳልይበላልን ተከትሎ ወጣ። ከዚህ በኋላ ቅዱስ ሳልይበላል ዘመዶችና ቤተሰቦች ሳይሰሙ ወደ እየራሳሌም ለመሄድ ከአገሩ ተነሳ። ከዚያም በሕዝቡም ቤተ መቅደስ ሰለጣት ቀን ያህል በጸሎት ቆይቶ አግዚአብሔርን ጠይቆ በሉዳን ምድር አቋርጦ ወደ ግብጽ ሀገር ሔደ። ግብጽም ብዙ ክርስቲያኖችን አገኘ ከነርሱ ጋርም ተዋወቀ። በምን ለደነት ኦሮ እንደሚኖሩ እየጠየቀና እያጠና ከዋሰ ክላደረ በኋላ ከአግዚአብሔር የታዘዘ

መልአክ መጥቶ በአሁኑ ጊዜ እንተ ወደ እየራሳሌም ለመሄድ አልተፈቀደህም ይልቁንስ እነዚህ በግብጽ ምድር የተበተኑት በጉጃን ወደ መጣህበት ወደ ኢትዮጵያ ይዘህ ተመለስ ብሎ ለሰነገረው በግብጽ ያሉትን ክርስቲያኖች ሰብሶ በጊዜው የነበረው የግብጽ መንግሥት እንዳት አድርጉ እንደሚያስተዳድራቸው ጠየቃቸው። ክርስቲያኖችም መልሰው የአግዚአብሔርንም መሥዋዕት ከመሠዋት ተክልክለው የሚኖሩ መሆናቸውን በጎዘጎ በለቀቀን ገለጸለት።

ቅዱስ ሳልይበላል በፈቃድ እምሳክ ሰልሳ ሺህ ክርስቲያኖችን ይዞ ከግብጽ ወደ ኢትዮጵያ ተመለሰ። ሆኖም ቅዱስ ሳልይበላልና ክርስቲያኖች በዚህ ጉዞ ላይ ብዙ ችግርና መከራ ቢደርሰባቸውም አግዚአብሔር ኃይላቸውና ረድኤታቸው ሰለሆነ በሰላም ወደ ምድረ ኢትዮጵያ እንደገቡ እንገነዘባለን።

አዲ ገብረማርያም ወንድሙ ቅዱስ ሳልይበላል ሕዝብ ክርስትያንን ይዞ የኢትዮጵያን ምድር እንደረገጠ በሰማ ጊዜ በክብር የሚቀበለው ቁጥር ሰፍሮ የሌለው ሠራዊት እሠልፎ ወደ ቤተመንግሥቱ እንዲመጣ ሳከለት። ቅዱስ ሳልይበላልም ይህን መልአክት በሰማ ጊዜ የአግዚአብሔር ፈቃድ እንደደረሰ እውቅ ልዋል ልደር ሳይል ወደ ቡግና ቤተመንግሥት መጥቶ ከወንድሙ ከአዲ ገብረማርያም ጋር ተገናኘ። ወዲያው ንጉሱ አዲ ገብረማርያምም ወንድሙ ቅዱስ ሳልይበላልን በየው ግዜ በፍቅር እንባ ተቀበለውና ሕዝቡን ሰብሶ አሁን የአግዚአብሔር ፈቃድ

ደርሷል መንግሥት ስዚህ ሰው ይገባል ብሎ ዙፋኑን ለቅዱስ ሳልደበሳል አስረክቦና ተሰናብቶ ዛሬ **ቅዱስ ሀርቢ** አየተባሰ ወደሚጠራው ገዳም ሄደ። በዚያም ዘግቶና በጾም በጸሎት በቀናና ሰውነቱን ለአግዚአብሔር አስገዝቶ በክብር አርፎአል።

ቅዱስ ሳልደበሳል ከዚያን ቀን ጀምሮ መንግሥቱን ተቀብሎ ሕዝቡን በሰላም በሃይማኖት ይመራ ጀመር። ቅዱስ ሳልደበሳል በዘመነ መንግሥቱ ሁሉ አንድ ሴሎች ነገሥታት ርሰት ጉሰት ፈፅሞ አንዳልነበረው ታውቅአል። ከሕዝቡም በንጉሥነቱ ምክንያት የሚቀበሉው ግብርም ይሁን ሴሳ ምንም እንዳልነበረውም።

ቅዱስ ሳልደበሳል ንጉሥ ነኝ ብሎ ሥልጣኑን ጨብሞ አስተዳደሩን ጨቁኖ አልደዘም። ሥልጣኑን ለሕዝቡ ሰጥቶ በሕዝቡ ይመራ አንድ ነበር ታሪክ ነገሥት ይመሰክራል። ከሁሉ የሚያስደሰተው፣ የሚያስቀናውና የሚያስደንቀው ደግሞ ሰዕስት ምግብ አንኳ ከችሎት ሲመለስ በሰውር ሰሊን እየሠራ ያንንም ሰታማኝ አሸከራ ሰጥቶ አየሸጠ ከዚያው ገንዘብ ጥሬም ሆነ ቀራሽ አንደራ ሰቀመተ ሥጋ ያህል ደቂምስ ነበር አንዲ አንደሴሎች ነገሥታት ጮማ በመቀረጥ፣ ጠጅ በማማረጥ ሰብሰ መንግሥት ሰብሰ በመሸሞንምን አልኖሪም። በዘመኑም የኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ሃይማኖትን የሚያስተምሩ የቅዱሳት መጻሕፍት መምህራን በብዛት ይገኙ ሰላ ነበርና እነርሱም ተግተው ያስተምሩ ሰላነበር ኃጢአት የሚሠራ አንድም አንዳልነበር ተገልጿል።

ሕዝቡም የቅዱስ ሳልደበሳልን የሃይማኖት ፅናትና ደገነት አያየ ይህን ሃይማኖታዊ ንጉሥ ሰድሟውን አርዝምልን አያሉ ይጸልዋሉት አንድ ነበር ተረጋግጧል። የቅዱስ ሳልደበሳል ደገነትና ሃይማኖት ጽኑነትን የሚያስረዱ እሁን የምናያቸውና የአሰም ተረሰቶች ሲገበኙአቸው የሚኖሩ ዐሥሩ ቤተ መቅደሶች በመሳክት ተራዳሲነት አንጾና ሠርቶ ስትውልድ ትውልድ አንዲተሳስፍ አድርጎአል።

ቅዱስ ሳልደበሳል መዋዕለ ዘመኑን በሰላምና በጽኑ አምነት ከአሳሰፈ በኋላ ሰኔ ፲፪ ቀን ፲፩፻፸፪ ዓ.ም በነገሠ በ፵ ዘመኑ አግዚአብሔር ለመረጣቸው ሰዘሰዓሰም ደሰታና ዕረፍት አንደተፈቀደላቸው ዓሰም ሳይፈጠር ያዘጋጃትን መንግሥተ ሰማያት አንዲወርሰ ጠርቶታል።

የቅዱሱ ረድኤት በረከት አይሰየን አሚን!

ከዚህ በመቀጠል የቅዱሱን የጥበብ ሥራዎች አንድ በአንድ ለማየት አንሞክራለን።

ቤተ መድኃኔ ዓለም

ደብረ ርህ (ሳሊበላ) ከተማ ገብተው ቅዱስ ሳሊበላስ ያነጻጽሩትን ዓሥራ አንዱን ፍልፍል አጠጥሮ ክርስቲያናት ለመገብዝባት ሲገቡ በመጀመሪያ ደረጃ ላይ የሚያገኙት ደህን በስፋት እና በአሠራር ጥበቡ የሚስተካከለው የሌለ ግሪም ቤተ መቅደስ ነው። ቤተክርስቲያኑ ተዋቅሮ የተሠራው ደመቅ ካስ ድንጋይ ሲሆን ከዚሁ ዓለት ላይ ተጠርበው የወጡት ጠንካራ ምስሎችም የቤተክርስቲያኑን የጣሪያ ክፍል ክብደት በመደገፍ ቆመው ይታያሉ። ነገር ግን በውጭ በኩል ቆመው የጣሪያውን ክፍል ደግፈው ከያዙት ምስሎች መካከል አንዳንዶች ተሰባብረው በመውደቃቸው ምክንያት በአንዚህ በወደቀት ምስሎች ምትክ አዳዲስ በሲምንቶ የተያያዙ ምስሎች ቆመው ይታያሉ። በአጠቃላይ ከውስጥም ከውጭም ቤተ መድኃኔ ዓለምን ደግፈው የሚገኙት ምስሎች ብዛት ፪፻ ሲሆኑ ከአንዚህ መካከል በውጭ በኩል ፴፱ ዓመዶች (ምስሎች) ሲገኙ በውስጡም ክፍል ደግሞ ፴፰ ዓመዶች ይገኛሉ።

የቤተመድኃኔ ዓለም ኪነ ጥበባዊ የህንፃ ሥራ ከውጭ ሆነን ስንመለከተው ጣሪያው አሞራ ክንፍ አያሰን ከምንጠራው የቤት አሠራር ጋር ተመሳሳይነት ያለው ሲሆን በዚሁ በላይኛው በውጭ በኩል ባለው የጣሪያ ክፍል ላይ በበር ቅርጽ ተዋቅሮ የተሠራ ቅርጽ ይታያል። ይህ የላይኛው የጣሪያ ክፍል ከዕድሜ ብዛት በደረሰበት መጠነኛ ጉዳት ምክንያት መጠነኛ እድላት

ለስተደረገበት የቀድሞ ይዘቱን እንዲያዝ አድርጎታል።

የቤተክርስቲያኑ ውስጣዊ ገጽታ :- የቤተ መድኃኔ ዓለምን ውስጣዊ ይዘት ስንመለከት በጥንቃቄ የተከናወነ እና እድገ ስዩ ጥበባዊ ሥራ የታከሰበት ቅዱስ ሥፍራ ነው። የቤተክርስቲያኑ የውስጠኛ ክፍል በ፴፰ ዓመዶች (ምስሎች) የተደገፈ ሲሆን ይህ ግዙፍ እና ሰፊ ክፍል በውስጡ አምስት የቅኔ ማሳሌት መተሳሰሪያ ክፍሎች ሲኖሩት የአንዚህ ክፍሎች የጣሪያው ክፍል ስሙጥ ነው።

በየክፍሉ ሙሉ ያሉት ምስሎች አሠራራቸው በሙሉ አራት ማዕዘን ቅርጽ ያላቸው ሲሆን በመጠን እንደ ወጥ ይሆኑና በስተመጨረሻ ላይ የመስቀል ቅርጹን ይይዛሉ። ታዲያ አንዚህን ምስሎች ስዩ የሚያደርጋቸው ከታች ጀምሮው እስከ ላይ ድረስ በአንድ ዓይነት ስፋት መዝገቃቸው ነው።

በቤተ መድኃኔ ዓለም ውስጥ ከምናያቸው አንዳንድ ቅርጽ ቅርጾች በስተቀር አንድ ሌሎች አጠጥሮ ክርስቲያናት ብዙም ገጣጊዎች እና የቅብ ሥራዎች አይታዩም። የቤተክርስቲያኑ መለኮቶች ለብርሃን ማስገቢያነት የሚያገለግሉ እና በመስቀል ቅርጽ ተቀርጸው ከአንድ ወጥ ድንጋይ የተሠራ ናቸው። በአንዚህ መለኮቶች ላይ በኖራ መሰለ ማጣበቂያነት የተጣበቁ ማራኪ ቀሰም ያላቸው መለታዊቶች ይታያሉ።

እሁን በቅርቡ ተሰርቆ የተመሰሰው እና «አፍሮ አይገባ» በመባል የሚታወቀው ከሰማይ የወረደው ድንቅ መስቀልም የሚቀመጠው በዚሁ በቤተ መድኃኒ ዓለም ውስጥ ነው። ቤተ መድኃኒ ዓለም በ፲፮ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ላይ በተነሳው በግራኝ መስመድ አማካኝነት መጠነኛ ጥቃት የተፈጸመበት ነው።

ቤተ መድኃኒ ዓለም

ቤተ ማርያም

በራሱ ስፊ ግቢ ውስጥ ያለውን የቤተ መድኃኒ ዓለምን የጉብኝት መስመር እንደጨረሱ ቀጣዩ የጉብኝትም ምዕራፍ የሚሆነው ከዚሁ ግዙፍ ግቢ ቀጥሎ በእመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ስም የታነጸ ቤተክርስቲያን ነው። ወደዚህ ቤተክርስቲያን ለመድረስ ከቤተ መድኃኒ ዓለም በስተ ምዕራብ በኩል የሚገኘውን አጭር የዋሻ ውስጥ መንገድ ማለፍ የገደ ይሆናል።

ቤተ ማርያም በሕረቱም አቅጣጫዎች በአብደተ ክርስቲያናት የተከበበች ናት። የሚያዋሰኗትም በስተ ምሥራቅ ቤተ መድኃኒ ዓለም በስተ ምዕራብ ቤተ ጉልጉል፣ በስተ ደቡብ ቤተ ድንግል እና በስተ ሰሜን ቤተ መስቀል ናቸው። ቤተ ማርያም በአካባቢው ከሚገኙት አብደተ ክርስቲያናት ስብስብ መካከል ልዩ ቦታ የሚሰጣት ቅዱስ ሥፍራ ናት። ስለ ሕውነት ከሆነ ቤተ ማርያምን ከሕንጻ ቤተ ክርስቲያኗ አወቃቀር ጀምሮ ለንመሰከት ቅዱስ ሳሊበሳ ካነጻጽው ሕንጻዎች መካከል መጀመሪያ ያነጻት እርሷን ነው ተብሎ የሚተረከው እና ቅዱሱ ከሁሉም ካነጻጽው አብደተ ክርስቲያናት መካከል በደበልጥ ደወዳት ነበር የሚባለውን የታሪክ መዛግብቶችን ምሥክርነት ያጠናክራል። አንደውም ንጉሥ ሳሊበሳ ከዚህች ቅድስት ሥፍራ ዘወትር ሳይገባ አይውልም ነበር። እሁንም ቢሆን ይህች ቤተክርስቲያን በእኛ በኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ምዕመናን ዘንድ በጣም ተወዳጅ ነች።

በበዓላት ቀን የቤተ ማርያም ቅጥር ግቢ ከየክፍላት አህጉራ በሚመጡ ምዕመናንና ካህናት ትጠናቃሉ።

ቤተ መድኃኒ ዓለምን ተሳስመው የሚመሰሱ እንግዶች ወደ ቤተ ማርያም እንደቀረቡ የርህራሄ እና የሠላማዊ መንፈስ ስሜት ይስማቸዋል። በቤተ ማርያም የሚገኙት መንፈሳዊ ቅርሶች እንኳ ከአመቢታችን አውነተኛ የአምሳክ እናትነት ጋር ተዛማጅነት ያላቸው ናቸው።

የቤተ ማርያም ወለሱ በምዕራብ አቅጣጫ ከሚገኘው መግቢያው አንስቶ ሰተመሰከተው ከጥንታውያን ምዕራባውያን አብያተ ክርስቲያናት አሠራር ጋር ይመሳሰላል። ሁለት የቅኔ ማኅሌት መቋሚያ ሥፍራዎች ሲገኙ በቤተክርስቲያኑ ምዕራብ ስሜን እና ደቡብ መግቢያ ያሉት በሮች በአብዛኛው የኢትዮጵያ አብያተ ክርስቲያናት ውስጥ የማይታዩ ልዩ ልዩ ፈጠራዎች ታክለውባቸዋል። በምሥራቃዊው የቤተክርስቲያኑ ግድግዳ አካባቢ የመጠመቂያ ገንዳ አለ። ገንዳው በአሁኑ ወቅት ባደውን ሲገኝ ሌላኛው የውኃ ገንዳ ውስጥ ያለው ውኃ (ጸበል) ከተሰየዋ ደዋዎች የመፈወስ ኃይል አለው። በተለይ መካን የሆኑ እናቶች ወደዚህ ሥፍራ በመምጣት ቅድስና የተሳበሉትን የእግዚአብሔር ወሰደን እናት ወሳዲት አምሳክን ሲማጽኑ በጥንቃቄቸውና በሐዘናቸው ፈጥና በመድረስ በጸበሷ የእናቶችን ማኅፀን ዘር እንዲቋጥር እንደሚያደርግ ይመስከርላቸዋል። ይህንን ዕድል ሰማገኘች ሲሉ እናቶች በጸበሱ ዙሪያ ይሰሰፋሉ። ካህናቱ ደግሞ

በደቡብ ጦርዝ ላይ ቆመው ሥርዓተ ጸሎት ያደርሱና ሥርዓተ ይፈጸማሉ።

ቤተ ማርያም ሕንጻ ቤተክርስቲያኑ 1፫ X ፱.፮ X ፱.፩ ማትር በሆነ ርዝማኔ ላይ ይገኛል።

የቤተክርስቲያኑ የውጥ ገጽታ :-

ቤተ ክርስቲያኑ ከጣሪያው በስተቀር በቀላል የመስቀል ቅርጾች የተገጠ ነው። በግድግዳዎቹ ዙሪያ አገደም የተቀመጡት ቅርጾች ልዩ ውበት አላቸው። ከሁሉም በላይ ደግሞ ልውጥ የሆኑት የመግቢያ በሮች የተለየ መስህብ አላቸው። ከውጥ የሚገኙት የቤተክርስቲያኒቱ ቅርጻ ቅርጾች አብዛኛዎቹ ወደመዋል። በመካከለኛው ምስራቃዊ ላይ የጥንታውያኑ የምሥራቅ አብያተ ክርስቲያናት መስቀሎች ተቀርጸው ይታያሉ። ከእነዚህ ሁሉ የሚያስደስተው እና የሚያስደንቀው ነገር ቢኖር በውጥው ግድግዳ በምዕራቡ ገጽ ላይ ጦር የያዙ የሁለት ፈረስኞች ምስል ጉብተኝነት ባለው አቀራረጽ ሰልት ተቀርጸው ማየቱ ነው። ሁለቱ ፈረስኞች እየተዋጉ የሚያሳዩው አንድ ከንፍ ካለውና ምንነቱ ካልታወቀ አሳት ከሚተፋ ፍጡር ጋር የሚያደርጉትን ፍልሚያ የሚያሳይ ምስል ነው። ቀደም ብሎ በሚገኘው ፈረስ ቀኝ ታፋ ላይ የአሞራ (የንስር) ሥዕል አለበት። ሁለቱ ፈረስኞች በቀኝ እጃቸው ጦራቸውን ሰብቀው አውራውን ሲፋሰሙት ከፈረስኞቹ ራስ ላይ ያሉትን ዝርግ ነገሮች

በተለያዩ መንገዶች ሲተረጉሟቸው ይታያሉ። በተለይ ሁለት ወገኖች እንዲህ ይሳሉ። አንደኛው ወገን ይህ ከብ ቅርጽ የፀሐይ ምልክት እንዲሆን ታስቦ የተሣሰ ነው ሲሉ ሁለተኛዎቹ ወገኖች ደግሞ ከብ ቅርጾች በፈረሰኛ የሚያዙ ጋሻዎች ናቸው ይላሉ። ይሁንና ቦታው ሲጋሻ መቀመጫ እና ሲፈረሰኛ ጥሩ ውጤት የሚሰጥ እንደሚሆን ነው የሚታመነው። ነገር ግን ከሁለቱ ግምት ሲጨምሩ ውጪ ያሉም ሦስተኛ ወገኖችም በሁለቱ ወገኖች ሐሳብ ሳይሰማሙ ይቀረና የሰም ይህ ከብ ቅርጽ ሲፈረሰኛ የተሠራ ገጥ ነው ብለው አጥብቀው ያስረዳሉ። ሌላው በቤተክርስቲያኒቱ ዙሪያ ያሉት የመሰቀል ዓይነቶች ከሳቲናች ፣ ከግሪኮች ወ.ዘ.ተ መስቀል አሠራር ጋር ይመሳሰላሉ።

የቤተክርስቲያኑ ውስጣዊ ገጽታ ፡-

ቤተ ማርያም ባለ እንደ ፎቅ ህንጻ ቤተክርስቲያን ናት። ቤተመቅደሷ ሦስት ደዳፎች ያሏት ሲሆን ስድስት ደዳፎች ደግሞ ሁለት ሁለት ዓምዶች አሏቸው። የዓምዶቹ ስድስት መሆን የሰድስቱ ቃላት ወንጌል ምሳሌ ናቸው። የእነዚህ ዓምዶች (ምሰሶዎች) ቁመታቸው ፪ ሜትር ከ፵፮ ሳንቲ ሜትር ወርዳቸውም ፳፮ ሳንቲ ሜትር ነው። የሦስቱ ደዳፎች ቁመታቸው ፭ ሜትር ከ፳፮ ሳንቲ ሜትር ሲሆን ወርዳቸው ደግሞ ፳፮ ሳንቲ ሜትር ነው። ቤተክርስቲያኗ በውስጧ በተለያዩ መንፈሳዊ ገጣጌዎች ማሸባረቧ በተለይ የጉብኝን ዓይን ለቅጽበትም ቢሆን እንኳን

ያፈዝላል። ለቅጽበትም ቢሆን እንኳን ያፈዝላል። ውስጡ ምንም እንኳን ሁለት ጣሪዎች ያሉት ቅኔ ማኅሌት ቢቸቹ ቢኖሩትም የዋሻ ቅርጽ ባለው ግርዶሽ ተለደደች ይገኛል። ቅኔ ማኅሌቱ በመሰከት ቅርጽ ከተሠራ ገጣጌዎች ተውበው ይታያሉ። እነዚህን ድንቅ ሥራዎች እንገቱን ቀና አድርጎ ሳያቸው ልዩ እርካታን ይሰጣሉ። ውስጣዊው የበር ገጽታዎች ከስክሎማውያት የጥበብ ሥራዎች ጋር ተቀራራቢነት አላቸው።

ወደ ሳይኛው ፎቅ የሚያሰገባውን የዳፍ የምናገኘው በመቅደሱ ውስጥ ሲሆን ቀመቱም ፭ ሜትር ከ፳፮ ሳንቲ ሜትር ነው። እዚህ በውስጡኛው ክፍል ውስጥ ያሉት ደዳፎች እያንዳንዳቸው እንዳንደ እርካታ አላቸው። በመንበረ ግራና ቀኝ ሁለት ደዳፎች አሉ። ከእነዚህ ደዳፎች መካከል በስተ ሰሜን በኩል የሚገኘው ደዳፍ የታበተ የሐንሰ መጥምቅ መገቢያ ነው። የዚህም መገቢያ ቁመት ፭ ሜትር ከ ፻፫ ሳንቲ ሜትር ነው። በመቅደሱ ውስጥኛ ክፍል ፮ ዓምዶች ያሉ ሲሆን የእነዚህ ዓምዶች ቁመታቸው ፪ ሜትር ከ ፳ ሳንቲ ሜትር ወርዳቸው ፵፮ ሳንቲ ሜትር ነው።

ወደ ቤተክርስቲያኗ የውስጥ ክፍል አየቀረቡ በሃዱ ቁጥር እንደ በጨርቅ የተሸፈነ አምድ (ምሰሶ) ያገኛሉ የዓምዱ ቁመት ፮ ሜትር ከ ፳፮ ሳንቲ ሜትር ሲሆን ወርዱም ፵፮ ሳንቲ ሜትር ነው። ይህ ምሰሶ በጨርቅ የተሸፈነው በአዲሱ ፋሲል ዘመነ መንግሥት ሲቀ ካህናት ዜና በተባሉ የደብረ አስተዳዳሪ

አማካኝነት ነው። ይህ አምድ ደክሞነት አንድነት መግለጫ እንደሆነ የሃይማኖት አባቶችን ይናገራሉ። ቅዱሱ ንጉሥ ሳሊበሳ በዘመኑ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ተገልጾበት ከዘመነ ፍጥረት አስከ ዓለም ፍጻሜ ድረስ ያለውን የዓለማችንን አጣ ፈንታ እንደ በአንድ በዚህ ዓምድ ላይ ተጽፈው ይገኛሉ። የምስላዊ በጫርቅ የመጋረድ ምስጢርም የሰው ሰድ በአግዚአብሔር የተሰጠውን እውነታ ለመሸከም ደካማ እንደሆነ ለማሳየት ሲባል ነው አየተባለ ከመከከለኛው ዘመን ጀምሮ አባቶች ሲመሰክሩ ቆይተው እሁን ድረስ ምሥክርነቱ እንደጸናና እንደተጠበቀ ይገኛል። የጌታችን የኢየሱስ ክርስቶስ ታሪክ ከመጽሐፍ ቅዱስ የሐዲስ ኪዳን ክፍል የተወሰዱ ሥዕላዊ መግለጫዎች በግድግዳዎች ላይ ተሰጥፈው ይታያሉ። ቅድስት ኢስባቢጥን እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ስትገባበት በመጣች ጊዜ ሁሉ ተቃቅፈው ስላምታ ሲሰጣቸው፣ እመቤታችን ጌታን የመፅኅፈት ዜና ከመስክተ በሰማች ጊዜ፣ በኢትዮጵያውያን ይሰማሃል ጥበብ በትሰልቅና በጥቋቋር ዓይኖች መስክትን በመገረም ስትመሰክተው፣ ይህ ሥዕል እመቤታችን ከፍተኛ ክብርና ትህትና እንዳላት ያመለክታል።

ሲሳው ቢተክርስቲያኗ ውስጥ የሚገኘው ሥዕልም እመቤታችን ወደ ግብጽ ያደረገችውን ስደት ያመለክታል። በሥዕሉ ላይ እመቤታችን በአህያ ጀርባ ተቀምጣ ትታያለች። የቴምር ዛፎች በደረቀ መሬት ላይ ተንዘርገው በሰምሳሚያቸው

እመቤታችንን ሲቀበሉት፣ ሳምራዊቷ ውኃ ቀዲ ሴት ከጉድጓድ ውኃ ስትቀዳ ስትጣጣር ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ከውኃው እንደታጠጣው በጠየቃት ጊዜ በመካከላቸው የነበረውን የቃላት ሰውውጥ የሚያመለክት ሥዕል፣ ጼጌ ዓመት ሙሉ የአስጋ ቀረፍ የነበረው መዳገጥ በጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ፈውስ አግኝቶ እንዲሄድ ሲያዘው ይተኛበት የነበረውን ደንክ አስጋ ተሸክሞ ሲጓዝ የሚያሳይ ሥዕል፣ ለእነዚያ የሚበጥ ምግብ ሳስበራቸው መድኃኒ ዓለም ጥቂት አሣዎችንና ጸባዎችን ባርክ ሲሰጣቸው የሚያሳየው ደንቅ ሥዕል በቤተ መቅደሱ ቀኝ በኩል ከጣረዎው ሥር ይታያል። በወቅቱ እነዚህን ውብ ሥዕሎች የሣላቸው ጠቢብ በረዎችና እውራ ዶሮዎች እርስ በርሳቸው ሲፋሰሙ የሚያሳይ ምስል ለማስቀመጥ ሞክሯል። እነዚህ ሁሉ ቅዱሳት ሥዕሎች ከቤተክርስቲያኑ መቆርቆር በኋላ የተሣሉ ናቸው። ሥዕሎች የተሣሉት በኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ታሪክ ውስጥ ከፍተኛ እንቅስቃሴ ባደረጉት በአፄ ዘርዓዲዕቅብ ዘመን (፲፱፻፱-፲፱፻፳፮ እ.አ.አ) እንደ ተሣሉ ብዙዎች ይስማሙበታል።

ቤተ መስቀል

ቤተ መስቀል የሚገኘው ከቤተ ማርያም በስሜናዊው አቅጣጫ በኩል ባለው ገደገዳ ውስጥ ነው። ቤተ መስቀል ፲፩ ሜትር ከፍታ እና ፫፻ ሜትር ስፋት ያለው ሆኖ በአራት ምስራዎች ረደፍ አማካኝነት የቅኔ ማኅሌቱ ከሁለት ቦታ ተከፍሎ እናገኘዋል። ስለተመቅደሱ መግቢያና መውጫ ሆኖ የሚያገለግለው በደቡብ በኩል ያለው በር ብቻ ነው። ከዚህ በር በተጨማሪ በቤተክርስቲያኑ ውስጠኛ ክፍል ወደ ዕቃ ቤት የሚወስድ በር አለው። ቤተ መስቀልም ብርሃን የሚያገኘው በሁለት መስኮች አማካኝነት ነው። አንደኛው መስኮት በግሪክ የመስቀል ቅርጽ የተሠራ ሲሆን ሌላኛው (የመቅደሱ) መስኮት ሲካፈት የማዕታዎች አይነት መስቀል ቅርጽ ይታይበታል። በዚህ ቤተ መቅደስ አንደ ሴሎች የቅዱስ ሳዕደበሳዕ ውቅር አጠያተ ክርስቲያናት ብዙ ጥበቦች የሚታዩበት ሥፍራ ነው። ይህን ቤተመቅደስ ከውጭ በኩል ሆነን ሰንመስክተው በግማሽ ክብ ጨረቃ መልክ የተቀረጹ ዓለር ቅርጾች እናገኛለን የእነዚህ ቅርጾች ዓለር የመሆናቸው ምሳሌ የሚያመለክተው።

፩/ ስሲቀ ነብያት ሙሴ የተሰጠውን ዓስሩን ቃሳተ ጽራትን ሰማሰብ።

፪/ በደብረ ሮህ የተሠራትን ዓስሩን አጠያተክርስቲያናት ሰማመልከት።

፫/ እሴኒ ንግሥት የክርስቶስን መስቀል ፈልጋ ያገኘችው

በመጋቢት ወር በ፲ኛው ቀን በመሆኑ ነው።

ቤተ መቅደሱ ምንም እንኳን ጠባብና ትንሽ ቢሆንም በተለያዩ እና ሪድም ዕድሜን ባለቆጠራ መንፈሳዊ ሥዕሎች ያሸበረቀ ነው። በተለይ በበዓላት ቀን ከቤተ መቅደሱ አቅራቢያ ከሚገኙት ምስራዎች ብዙም ሳይርቁ የሚቆሙት ካህናት የሚሰብሱትን የወርቅ ዘርፍ ያላቸውን የቅዱስ ልብስ እና የሚያጠባብሩት ጃንጥሳዎችን፣ ጸናጽሎችን እና ከበርዎች ለተመለከታቸው መንፈሳዊ ሕይወትን የሚያድሱ አባቶችን በአምነት ያገኙትን መንፈሳዊ ጥበብ የምናደንቅበት ቅዱስ ሥፍራ ነው።

ቤተ ደናግል

ከቤተ ማርያም ደቡባዊ አቅጣጫ ላይ ወጣ ብሎ የሚገኝ እና ጁጁ ማትር ከፍታ ደ.ጁ ስፋት ያለው አነስተኛ ቤተ መቅደስ ነው። ቤተ መቅደሱ መታሰቢያነቱ በ፲፱ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በርም ነገሡ የነበረው በዲሴይን / JULIAN / ዘመን ሰክርስትስ እምነታቸው ሲሉ በአደባባይ ሰተሰዩ፤ ደናግሳን ነው።

የአካሄዱን ሰማዕታት ታሪክ ሰንመሰከት ደናግሳ ሕይወታቸውን ሰክርስትስ የሰጡ ክርስትናው የገባቸውና በተጋደ በዞም በጸሎትና በትህርምት በኢዲሳ ውስጥ የሚኖሩ ናቸው። ኢዲሳ የሚለው ቃል በአረብኛ አል-ራሃ ወይም ርህ የሚለው ትርጉም የያዘ ነው። ርህን ዛሬ ድረስ ቃሉን ይጠቀሙበታል። አካሄዱ ላይ ሲነሳ የሚገባው ጥያቄ ቢኖር ርህ የሚባለው በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኘው ሥፍራ ስምዒትን ያገኘ ከጥንታዊቷ ኢዲሳ ከተማ እንደሆነ እና እንዳልሆነ ማረጋገጡ ነው።

ንጉሥ ዲሴይን በኢዲሳ አቅራቢያ ሲያሰፍ የደናግሳ መኖሪያ ይመስለኝ እና በውስጡ ያሉትን ማናቸውንም ሰዎች እንዲገደሉ አንጋቾቹን ያዛዘ። አንጋቾቹም ከንደ ታዘዙት በጭነት ደናግሱን በሰይፍ ሰዩ፤ ደናግሱም ከንደ አባቶቻቸው እንደ ሰማዕታት የሰማዕትነትን እክሊል ተቀዳጸ። ለዚህም ሲባል በ፲፱ኛው ክፍለ ዘመን ቅዱስ ሳዕደበሳዕ ቤተመቅደሶች ሲያንጽ በአራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን የተፈጸመውን ታሪክ እንደናገሱባቸው መታሰቢያ ይህን ዘንድ ይህን ቤተመቅደስ አነጻ።

በዚህ ቤተመቅደስ በሰተ ደቡብ አቅጣጫ ከገደግዳው አጠገብ በ፲፱፻፶፮ ዓ.ም ያረፉትና የመሀሉና የሰሜን ኢትዮጵያ ገዢ የነበሩት የራሱ ካሳ ዳርጌ መታሰቢያ ይገኛል። ራሱ ካሳ ከጣሊያን ወረራ በፊት የነበሩ የጄኔራል ክፍለ ዘመን ሰው ነበሩ።

በአጠቃላይ ቤተ ደናግል ውስጥ ሆነን ታሪኩን ሰናዳምጥ ኢትዮጵያ ከጥንታዊው የክርስትና ዓለም ጋር የነበራትን ግንኙነት የሚያውቀበት ቅዱስ ሥፍራ መሆኗን ነው።

በመጨረሻም የቤተ መስቀልን የቤተ ማርያምን የቤተ ደናግልን የጉብኝት መሰመር አጠናቅቀው እንደጨረሱ በሰተደቡብ በቤተ ደናግል አጠገብ ያለውን የመውጫ በር ይዘው እንዲሄዱ በሰተግራ በኩል ከቤተ ደናግል ጋር የተያያዘ የአመቤታችን ቤተመቅደስ ንዋየ ቅድሳት ማስቀመጫ ዕቃ ቤት ያገኛሉ። ከዕቃቤቱ መጨረሻ ላይ የምትገኘውም በታ የሕመማን ማጥመቂያ ሥፍራ ናት።

እሁን ይህን የመጠመቂያ ሥፍራ አልፎ እንደጨረሱ በበራ በኩል ሲወጡ ሦስት ወደ ተሰያሚ አቅጣጫዎች የሚወስዱ መንገዶችን ያገኛሉ። በሰተግራ በኩል ያለው መንገድ ወደ ቤተ መድኃኒ ዓለም ፣ ፊት ስፊት ያለው መንገድ ወደ ዋናው የመኪና መንገድ የሚወስድ ሲሆን በሰተቀኝ በኩል ያለውን መንገድ ይዘን ሰንሄድ ቤተ ደብረ ሲናን አናገኛለን። አናም እሁን ይህን መንገድ ይዘን ወደ ቤተ ደብረሲና አናምራ።

ቤተ ደብረ ሲና

በቤተ ደብረ ሲና ቤተመቅደስ ውስጥ በርካታ ክፍሎች ይገኛሉ። ግማሹ ጉናቸው በመጋረጃ ብቻ ተሰይሞ ሕንድ ራሱን የቻለ መቅደስ ሆነው እንዲያገለግሉ የተደረጉ ክፍሎችም ስሉ። በዋናነት ግን ቤተመቅደሱ የሚታወቀው ቤተ ደብረሲና ወይም ቤተ ጉልጉታ በመባል ነው። ቤተ ሚካኤል የምንሰው መንበረ ታቦት ግን በቤተ ጉልጉታ ውስጥ የሚገኝ ነው። በመሆኑም በዚህ ቤተ መቅደስ ውስጥ ከሚገኙት ታቦታት መካከል ታቦተ ሥላሴ ታቦተ ሕይወት፣ ታቦተ ኪዳንምሀረት፣ ታቦተ ቅዱስ ሚካኤል፣ ታቦተ ቅዱስ ሳሊሳ የሚገኙ ሲሆን በምድረ እስራኤል ከሚገኙ ቅዱሳን ሥፍራዎችም መካከል ጌታ የተወሰደበት ቤተሰብም እየተመሳሰለ ያስተማረባት ገሊላ እና ያደገባት ናዝሬትን የሚወክሉ ቅዱሳን ሥፍራዎች ይገኛሉ። እናም በዚህ ጽሑፍ ውስጥ በሙሉም ባይሆን በጥቂቱ ከዚህ በታች እስከ አዳም መካከል መቃብር ድረስ ያሉትን የተቀደሱ ሥፍራዎችን እናያለን። በመደመሪያም ቤተ ደብረ ሲናን እንመለከታለን።

ከላይ ለመግለጽ እንደሞከርኩት በመንትዮቹ የጉልጉታ እና የደብረ ሲና አብደተ ክርስቲያናት ውስጥ በርካታ ቅዱሳን ቦታዎች በመኖራቸው የተነሳ በማንኛውም ሰው ዘንድ የተወሰኑ መደናገሮችን መፍጠሩ አይቀርም። ከዚህም የተነሳ አብዛኛዎቹ አብደተ ክርስቲያናት የሚመሳሰሉ ለሰሚመስሉ ቤተ ደብረሲና

ሚካኤል የሚመስሉት ብዙዎች ናቸው። ነገር ግን ቤተ ሚካኤል በቤተ ደብረ ሲና ውስጥ ያለ እና የራሱ የሆነ መንበረ ታቦት ያለው ቤተ መቅደስ ሲሆን ቤተ ደብረ ሲናም እራሱን የሰና ጄ.፩ X ፩.፩ ሚትር ስፋት፣ ፫ ሚትር ከፍታ ያለው ቤተ መቅደስ ነው። ቤተ መቅደሱ በሦስቱም አቅጣጫዎች ከዓለት ልፍሎ የተዋቀረ ነው።

ቤተክርስቲያኑ ውጫዊው ገጽታ

በቤተክርስቲያኑ ውጫዊ ክፍል በኩል ሁለት ቅስት ስላቸው መስኮች አሉት በደቡባዊው ገደግዳ የታችኛው ክፍል ከባቢ ያሉት መስኮችም የቀለፍ ቀዳዳ በሚመስል እና ውበት ው ቅርጽ የተፈሰፈሱ ናቸው። በየቦራ እና በየመስኮች ውስጥ ሁለት ያበረት እና ወደ ውጭ ወጣ ወጣ ብለው የሚታዩት ለንጩት ፍራዎች ዛሬ እንዳሉም ለሰማይቆጠር የሰም ቢባል ይታሰባል።

ቤተክርስቲያኑ ውስጣዊው ገጽታ

የቤተ ደብረ ሲናን ውስጣዊ ገጽታ ለንመለከተው ገደሎች ፍልፍል አብደተክርስቲያናት ስዓይን የሚከብዱ ሮችን እናደርገው። በምስሎች አማካኝነትም የምስመናት ያሉት ማድረጊያ ቦታዎች ቅኔ ማኅሌትን ጨምሮ እምስት ሥፍራዎች በእምስት መስመሮች ተሰይተዋል። የቤተክርስቲያኑ ሚዛን ከገደግዳው ጋር በቅስት መልክ የተሠራ ናቸው። እዚህ

ላይ ቋሚ ምስክሮች በጥንቃቄና ውበት በተላበሰ መልኩ የተሰዩ ዓይነት ቅርጽ ያሰቸው መስቀሎች ተሥሰውባቸው ይታያሉ እነዚህን ሥዕሎች የሣሉ ሠዓሲያን ከሣሉዋቸው ሥዕሎች ለመረዳት እንደሚቻለው ሠዓሲያኑ እንኳ ሕይወታቸውን ለክርስቶስ የሰጡ መሆናቸውን ነው።

በዚህ ቤተክርስቲያን ውስጥ ከሚገኙ ቅርሶች መካከልም ካህናት ለዘመናት እያወጡ ሲያሳዩ የኖሩት እንደ በተሰዩ ህብረ ቀሰማት ያሸበረቀ መሐረብ ያሳይዎታል። እንዲህ ዓይነት የጥበብ ውጤቶች እንኳን በዚያን ዘመን ይቅርና በአሁኑ ቴክኖሎጂ በበለጸገበት ዘመን እንኳን ለመሥራት አዳጋች መሆኑን እንረዳለን። እነዚህንና ሌሎችንም አስደናቂ ነገሮችን በቤተ ደብረ ሲና ውስጥ ሲገቡ ይቅዩና ወደ ሌላኛው የጉብኝት ምዕራፍ ይሸጋገራሉ።

ቤተ ጉልጉታ

ቤተ ጉልጉታን የምናገኘው የደብረሲናን ቤተክርስቲያን ይተን ብዙም ሳንርቅ ወደ ሰሜን አቅጣጫ ስንዞር የደብረ ሲና ግንቅያ ሆኖ እናገኛለን። ቤተ ጉልጉታ እንደ ገደገደ ብቻ ሳት ኖት። ይህንኑም ገደገዳ በቤተክርስቲያኑ ምዕራብ ገደብክል እናገኘዋለን። ካህናቱ በቤተ ጉልጉታ ውስጥ ሦስት ታቦታት ይኖራቸውን ያስረዳሉ። በዚህ ምክንያት እንዳንደ ምዕመናን ቤተ ጉልጉታ በየትኛው ታቦት ስም እንደ ታነጸች ሳያውቅ የረተው ግርታ ሲፈጥርባቸው ይስተዋሳል።

ጉልጉታ የሚለው ቃሉ የአረማይክ ሲሆን ትርጉሙም ራስ ቀስ ማለት ነው። በታው ከኢየሩሳሌም ቅጥር ውጥ ምንገድ እጠገብ ነው። በዚህ ሥፍራ የዓለምን ጋጢኦት የሰወገደው አማካኝው በግ ኢየሱስ ክርስቶስ ተስቅሎበታል ይህንኑም የሐዋን የእግዳደብ የተቀደደው በእግዚአብሔር እና በሰው መካከል የነበረው የጥል ገደገዳም የተወገደው በዚህ ቤተ ጉልጉታ ላይ ነው። ለዚህም ነው ቅዱስ ላዕደበላስ በምድረ እስራኤል ያለውን ጉልጉታን እናለብ ዘንድ በምድረ ኢትዮጵያም ጉልጉታን ያዘጋጀልን።

የቤተክርስቲያኑ ውጫዊ ገደታ

የቤተ ጉልጉታን በውጥ በኩል ያለውን ገደታ ስንመለከት ገደገዳው ልሳሳ ሳለው እና እንደ ሌሎች ሕንጻ ቤተክርስቲያኖች

ባልሆነ መጠነኛ ውበት የተገጠ ነው። ቤተክርስቲያኑን በደቡቅ አቅጣጫ በኩል ግድግዳ አጠገብ ሆነን ሰናዩው በድንቅ አቀራረብ የታነጸ መስኮችን እንመለከታለን። እነዚህ በድንቅ አቀራረብ የተቀረጹ ሁለት መስኮች ብርሃን እንዲሰጡ ተደርገው የታነጹት። በስተ ግራ በኩል ባሰው በአንደኛው መስኮት የሚገባ ብርሃን በቤተ ጉልጉታ ውስጥ ሰሚገኘው « ሲዮሎስ ቤት (መቅደስ) ሲሆን በሁለተኛው በስተቀኝ በኩል የሚገባው ብርሃን ደግሞ « ሰሥሳሊ ቤት » (መቅደስ) ብርሃናቸው ያስተሳስፋሉ።

ውስጣዊው የቤተክርስቲያኑ ገጽታ

ወደ ቤተ ጉልጉታ ውስጠኛው ክፍል ስንገባ በሦስት በሦስት ምስራቆች አማካኝነት የተደገፈ ሁለት የቅኔ ማኅሊቶች እናገኛለን። በቤተክርስቲያኑ ውስጠኛው ክፍል በስተ ምሥራቅ በኩል ባለው መቅደስ ውስጥ «የኢየሱስ ቤት» በሰሜን በኩል ደግሞ « የኢየሱስ ክርስቶስ መቃብር » ተብሎ የተሰየመ ቦታዎችን እናገኛለን። እነዚህ ቦታዎች ብዙም ባይሆን በጥቂት ተውብው እናያቸዋለን።

ቤተ ሚካኤል

ይህ ቤተመቅደስ ወደ ሚገኝበት ክፍል ሲቶ አይገቡም በቤተመቅደሱ ውስጥ ሁለት መናብርት አሉ። በስተ ቀኝ በኩል ያለው የታቦተ ቅዱስ ሚካኤል ሲሆን በስተ ግራ ያለው ደግሞ የታቦተ ቅዱስ ሳሊቦስ ነው። በዚህ ቤተመቅደስ ውስጥ ከሌሎች ፍልፍል አብያተ ክርስቲያናት በተሰየ መልኩ በዚያው በቤተመቅደሱ ዙሪያ የተቀረጹ አስደናቂ ምስሎችን እናያለን። በግራ ስድስት በቀኝ ስድስት በደምር ዓለራ ሁለት የሆኑ እና አስራ ሁለቱን ቅዱሳን ሐዋርያት የሚወክሉ ቅርጾች ይታያሉ። ከዚህም ሲሳ ቅዱስ ሳሊቦስ ከተቀበረበት መንበር አጠገብ የገታችን እና መድኃኒታችን የኢየሱስ ክርስቶስን ግንዛቤ የሚያመለክት የአንድ መልአክ ሐውልት ተቀርጾ እናያለን። ከዚህ ሐውልት ግርጌ የአንድ መልአክ ሐውልት አለ። በዚህ ቤተመቅደስ ውስጥ ያሉት ዓምዶች / ምስሎች / በእያንዳንዱ ላይ ባለ አራት ማዕዘን ቅርጽ መስቀል ተቀርጾባቸዋል። የቤተመቅደሱ ከፍተኛ ቀመት ፪ ሜትር ከ፪ ሳንቲ ሜትር ነው። በዚህ ቤተመቅደስ ውስጥ ግራም የሆኑ መስቀሎች እና ንዋዩ ቅዱሳት ይገኛሉ። በተለይ ቅዱሱ ንጉሥ ሳሊቦስ በጸሎት ግዜ ይደገፍበት የነበረ የመስቀል መቋሚያው የቅዱሱ አስከሬን ያረፈበት መካነ መቃብር የሚገኘው በዚህ ቤተመቅደስ ውስጥ ነው። በቤተ ሚካኤል ውስጥ በሚገኘው የቅዱስ ሳሊቦስ መንበር ከሚገኝበት በስተ ምሥራቅ አቅጣጫ ላይ በሚገኘው በር በኩል ወደ ውስጥ ሲገባ የቅድስት ሥላሲን ቤተ መቅደስ እናገኛለን።

የሥላሴ ቤተ መቅደስ

ይህን በአጋሪነት ዓለም ሥላሴ ስም የታነጸውን ቤተ መቅደስ የምናገኘው የጉልጉታን ቤተ መቅደስ ዋና በር አገልግሎት በምሥራቅ በኩል ወደ « ቤተ ኢየሱስ » በሚደመራው ሥፍራ ላይ ነው። ወደ አዚህ ቤተክርስቲያን የሚገባው ቀደም ሲል በምዕራብ በኩል የአዳም መካነ መቃብርን ተሸግሮ ነበር። አሁን ግን ወደ ቤተክርስቲያኑ የሚገባው በደቡብ በኩል ወደ ቤተ ማርያም ቤተክርስቲያን በሚደሰክደው መንገድ በኩል ሆኖአል። በአጠገቡ ያለው ወደ መጃመሪያው ቤተክርስቲያን የሚደመራው በር ወደ ደብረ ሲና ወይም ቤተ ሚካኤል ያደርሳል። ይህ ቤተመቅደስ በቅዱስ ሳልደበላል አጠቃላይ ክርስቲያናት ውስጥ ከሚገኙት ቤተ መቅደሶች መካከል ከፍተኛ ጥንቃቄ የሚታይበት ነው። ቦታውም ለአይታ ብዙም አይፈቀድም። ውስጡን ገብተን ያየን አንደሁን የቤተ መቅደሱ ገደገዳ ሁለት ሦስተኛው በመጋረጃ የተሸፈነ ነው። ይህ ቦታ ከቅድስናው የተነሳ ለካህናቱ አንኳን ዘወትር ግልጽ አይደለም። የመላለሚያ ሥፍራው በአጠቃላይ ከዓለት የተሠራ ነው። የታችኛው ምላሶ ማሪያውን ደገፎ በመያዝ ያገለግላል። በውስጡ ማለት ከመንበሩ አጠገብ በስተገራና በስተቀኝ በኩል « ክርስቶስ » እና « ዳረቅሊመስ » የሚል ጽሑፍ ይታያል።

የቅድስት ሥላሴ መንበረ ታቦት ያለበት ቤተመቅደስ የውስጡ ክፍል ህንጻ ርዝመት ፪ ሜትር ከ፳፮ ሳንቲ ሜትር ሲሆን ወርዳም ፭ ሜትር ከ፳ ሳንቲ ሜትር ነው። የቤተመቅደሱ መግቢያ በር በቀስተ ደመና መስክ የተሠራ ደጃፍ ያለው ሲሆን የዚህም ደጃፍ ቀመት ፪ ሜትር ከ፳፮ ሳንቲ ሜትር ሆኖ ወርዳ ደግሞ ፪፫ ሳንቲ ሜትር ነው። ከመናብርቱ ፊት ለፊት ቤተ ማርያም ውስጥ አንዳየነው ዓይነት በጥንገ ድርብ የተሸፈነ የብርሃን ዓምድም ይገኛል። የዓምዱም ቀመት ፭ ሜትር ከ፳፮ ሳንቲ ሜትር ሲሆን ወርዳ ፶፮ ሳንቲ ሜትር ነው። ከአዚህ ዓምድ ፊት ለፊት ፫ የድንጋይ መናብርት ይገኛል። አነዚህም የድንጋይ መናብርት የአግዚአብሔር አብ የአግዚአብሔር ወሰድ የአግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ ታቦታት መቀመጫ ናቸው። የመናብርቱም ርዝመት ቀመታቸው የአዳምና ዳዊት ሳንቲ ሜትር ሲሆን ወርዳቸውም ፶፮ ሳንቲ ሜትር ነው።

በ፲፮ኛው ክፍለ ዘመን የተሠሉትና ከመንበሩ በስተደርብ ያሉት ቅዱሳን ሥዕሎች ግን ውድመት ገጥሟቸዋል። ነገር ግን የሚደሰደንቀው በዚህም የነበሩ ሠዓሊዎች በመጽሐፍ ቅዱስ ላይ የተጻፉ ታሪኮችን ወደ ሥዕል ለመገልበጥ የሚያደርጉት ሙከራ ነው። በዚህ ቤተመቅደስ ውስጥም ይህን ሙከራ አድርገዋል። በተለይ በትንቢት ዳንኤል በምዕራፍ ፮፣ ፩ ላይ የምናገኘውን ታሪክ ሙሉ በሙሉ ወደ ሥዕላዊ መግለጫ ለመቀየር ያደረጉት ሙከራ በአድጉ የሚደሰደንቅ ነው።

ሌላው መካከለኛው የመቅደሱ ክፍል ውስጥ በሚገኘው መንበር አካባቢ የምናየው አራት ክንፍ ያላቸው ኪረቤሶች ደንቅ ጥበብ ነው። እነርሱም አርባአቱ አንስሳ ተብለው የሚታወቁትና የሥላሴን ዙፋን ተሸክመው የሚኖሩት የአርባአቱ አንስሳ ምስል ነው።

መስብሐት ለእግዚአብሔር

የአዳም መካነ መቃብር

ይህን የአዳም መካነ መቃብር ምሳሌ የሆነውን ቅዱስ ሥፍራ የሚያገኙት በቤተ ጉልጉታ ምዕራባዊ አቅጣጫ ሲመለከቱ አንድ ትልቅ እና አራት ማዕዘን ቅርፅ ያለው ደንጋይ ቆሞ ያያሉ። ይህ ደንጋይ ነው አንገዲህ የአዳም መካነ መቃብር ምሳሌ። ደንጋዩን ቀርበው ሲመለከቱት ውስጡ የተበረበረ ነው። ቤተክርስቲያን አባታችን አዳም የተቀበረው በምድረ አስራአል በማዕከሉ ምድር በቀራንዮ አደባባይ አንደሆነና አንዲያውም ክርስቶስ መድኃኒታችን የተሰቀለው በመስቀሉም ስር ተሥሎ የምናየው የራስ ቅል ወይም የአፅም ምልክት ሥዕል የአዳም አንደሆነ ነው የምታስተምረው። ነገር ግን በቅዱስ ሳይበላሳ የሚገኘው የአዳም መካነ መቃብር የቀራንዮው ምሳሌ ነው።

ይህ የአዳም መቃብር የተባለ ቦታ በመሬት ላይ ያለ ወለሉ በምዕራብ በኩል ባለው ቦታ ላይ ለምናገኛቸው አብያተ ክርስቲያናት አንዷ መግቢያ በርነት ያገለግላል። የወለሉ የላይኛው ክፍልም ደግሞ ለባህታውያን፣ ለመናንያን መጠለያ ሆኖ ያገለግላል። ለመካነ መቃብሩ በደበልጥ ውበት የሰጠው ደግሞ በመስቀል ቅርጽ ተቦርቡር የሚታየው ሥፍራ ነው። ከመካነ መቃብሩ በስተምሥራቅ በኩል አንድ ሰፊ ቀዳዳ አለ። ይህ ቀዳዳ

አገልግሎት አለው። አገልግሎቱም የፀሐይ ብርሃን ወደ ውስጠኛው ክፍል ዘስቆ እንዲገባ ይረዳል። ከበሩ ከፍ ብለው አስከ ሥላሴ ቤተ መቅደስ ድረስ የተቀቡ ምስሎች ተሰቅለው ይታያሉ። በግድግዳው ላይ በመስቀል አምሳያ የተቀረጹት የመቋቋሚያ እና መጻሕፍትን የያዙ የቅዱሳን ምስል መኖርም ለቦታው ውበት አገናጽፎት እናገኛለን።

ቤተ አማኑኤል

ቤተ አማኑኤል ፲፮ X ፲፪ X ፲፪ ሜትር በሆነ ደንጋይ ተጠርበው የአክሱምን ሐውልት በሚመስሉ ቅርጾች ዓይነት የምድር ቤትና ፎቅ መስኮች ተበድተውበት የታነጸ ቤተመቅደስ ነው። ይህ ቤተክርስቲያን በአካባቢው ካሉት አብያተ ክርስቲያናት መካከል ትክክለኛ ደዘቱን ይዞ ይገኛል። በተለይ የታሪክ ተመራማሪዎችና የኪነጥበብ ሰዎች በቅዱስ ሳሊባ ቤተመቅደሶች ውስጥ ሲዘዋወሩ እንደ ቤተ አማኑኤል ቤተክርስቲያን ህሊናን የሚጫን አዎገኝም። ውስጡ አራት ዓምዶች ያሉበት አዳራሽ ወይም ስፊ ክፍል ሲሆን ወደ ሰገነቱ የሚያወጣው ደረጃም ከዚያው ከዓለቱ ተጠርቦ የተሠራ ነው።

ውጫዊው የቤተክርስቲያን ገጽታ

ቤተ አማኑኤል ገና ወደ ቅጥር ገቢው እንደገባን የተዋበ እና በሚያብረቀርቅ ደማቅ ቀይ ቀስም ያለውን ቤተመቅደስ እናያለን። ቤተክርስቲያኑ ተፈሰፍሎ የተሠራው ከቀይ ሸክላ ዓለታማ ደንጋይ ውጤት ነው። የቤተክርስቲያኑ ግድግዳዎች የተሠሩት ወደ ጉን እና ወደ ሳይ በተመሳጠሩ ሥራዎች ነው። በሦስቱም መገቢያ በርች አካባቢ ቀመው በአትኩሮት ሲመሰከቱትጋደል የሚል እድታ ይታይበታል። በሦስት የቀሰት ቅርጽ የተዋቀሩ መስኮች ይታያሉ። በእነዚህ መስኮች ከሰረፍው እና ከሳደፍው ክፍላቸው ሳይ የተቀረጹት መስቀሎች የግሪኮች መስቀል ዓይነት ነው።

የበሮችም ሳንቃዎች በወፍራሙ ተጠርበው በዓስቱ በር መድረክና ጉበን ተሹለው የገቡ ናቸው። ይህም ከቅዱሱ የአሠራር ጥበብ የተነሳ እነዚህ በሮች ለምንት መቶ ዓመታት ያህል ሲቆዩ ምንም ዓይነት የመናወጥ እና የመጉሰቅል መልክን አስከ አሁን ድረስ አሳሳዩም። ግራም ድንቅ ነገር።

የቢተክርስቲያኑ ውስጣዊ ገጽታ

በውስጠኛው የቢተመቅደሱ ክፍል ግድግዳውን ተገን ያደረጉ መስኮቶች እና በሮች የውስጠኛውን ክፍል እንዲያንጸባርቁ ተደርገው ነው የተሠሩት። በውስጠኛው የቢተክርስቲያኑ ክፍል አራት የተስተካከሉ አራት ደግሞ በሦስት ማዕዘን ቅርጽ የተሠሩ ምስሶች ይገኛሉ። በደቡባዊው የመቅደሱ ወስል አካባቢ በአጉራባች ከሚገኘው ከቢተ መርቅረዎስ ጋር የሚያገናኝ ዋሻ አለ። የቢተክርስቲያኑ ውጫዊ ክፍል ላይ ለፀሐይ ብርሃን ተብሎ የተቀረጸ ቀዳዳ አለ። በቢተክርስቲያኑ አንዳንድ ክፍሎች ውስጥ የመነኮሳትና ወደ ሥፍራው የሚመጡ ምዕመናን መቃብሮች ይገኙበታል። በእነዚህ መቃብሮች ውስጥ የተቀበሩት ክርስቲያኖች « በተቀደሰው ከተማ » በመቅየት ያረፉ ክርስቲያኖች ናቸው። በዚህ የቢተክርስቲያኑ ውጫዊ ክፍል በኩል ውስጥ ለውስጥ ከቢተ መርቅረዎስ ቢተክርስቲያን ጋር የሚያገናኝ መንገድ ያገኛሉ። በአጠቃላይ የዚህን ቢተመቅደስ ሕንጻ ሥራ ሲመሰከቱ ውስጡ ቢያድራ ሁል ጊዜ ድንቅ ነው።

ቢተ መርቅረዎስ

የቢተ መርቅረዎስ ቢተ መቅደስ ቅዱስ ሳልደበሳል ካነጻጽው ዓሰራ አንዱ ፍልፍል አብያተ ክርስቲያኖች መካከል አንዱ ነው። ቢተመርቅረዎስ በወቅቱ በምን አይነት ቀለም ተውቦ እንደነበር ሰማወቅ በአሁኑ ወቅት ትንሽ ያስቸግራል። ቢተመቅደሱ በስማዕቱ ለም ከመለየሙ በፊት የፍትህ አገልግሎት ይሠራበት እንደ ነበር በቅርቡ የተገኙ አንዳንድ መረጃዎች ይጠቀማሉ። ከእነዚህ መረጃዎች መካከልም በታችኛው የሕንጻው ክፍል ውስጥ የተገኙ የአገር ብረቶች በቂ ምሥክሮች ናቸው። ምናልባት ይህ ህንጻ በዚያን ዘመን የነበሩ መኳንንቶች የሕንጻውን የተወሰነ ክፍል ለዚሁ አገልግሎት ይጠቀሙበት ነበር የሚሰውን ግምት ያጉላዋል። ያም ሆነ ይህ ሕንጻው በአሁኑ ወቅት ሙሉ በሙሉ ስመንፈሳዊ አገልግሎት የዋለ ነው። የቢተ መቅደሱን ውስጣዊ ይዘታ ለንመሰክት እንደተቀረጹ አብያተ ክርስቲያኖች ቁጥራቸው የበዛ እና ውብ የሆኑ ጥበባዊ ሥራዎች ባይታይበትም በመጠኑም ቢሆን ድንቅ የሆኑ ሥራዎችን አናዳለን።

ይህ ቢተ መቅደስ ሰረጅም ግዜ በመፍረሱ ምክንያት ታቦተ መርቅረዎስ እስከ ንዋዩ ቅዱሳቱ በቢተ አማካኝነት ውስጥ ተደብሎ የኖረ ነው። ነገር ግን የሰማዕቱ ቅዱስ ማርቅረዎስ ታቦት እና ንዋዩ ቅዱሳቱ ወደ ነበሩበት ቢተመቅደስ የተመሰሉት በ፲፱፻፳፪ ዓ.ም በአካባቢው ሕዝብ እና ካህናት ገንዘብ ጊዜያዊ መጠለያ ተሠርቶበት ነው። በቢተ መቅደሱ በመቅደሱ እና

በማኅበሩ ውስጥ ፤፭ ዓመቶች (ምስሎች) አሉት። ከዚህም ሲሳ ፤ ከመቅደሱ ውጪ ጣሪያቸው ፈርስ የቆሙ ፤ የወደው ፤ ስምዕክት ያህል መሠረታቸው የቀረ ፤ ዓመቶች አሉ።

በሥዕል ደረጃ ከምስሎች ዝቅ ብሎ ስድስት ነገሥታት ወይም መነኮሳት በአዳኞቸው የሚያምሩ መስቀሎችን ይዘው የሚያሳይ ሥዕል እናደርገን። በቤተክርስቲያኑ ውስጥ ተወዳጅነት ያላቸው የቀስም አጣጣል ሥራዎችም ይታያሉ። አንዳንዶቹ አንዲያውም እድል አግኝተው በአዲስ አበባ ብሔራዊ ሙዝየም ውስጥ ይገኛሉ። እነዚህ የቅብ ዓይነቶች እስከ ፲፮ኛው ክፍለ ዘመን መገቢያ ድረስ በጉንደር በነበረው ሥርወ መንግሥት ዘንድ ተወዳጆች የነበሩ ናቸው። በቤተ መቅደሱ ውስጥ ከምናገኛቸው ቅዱሳን ሥዕላት መካከል እመቤታችን ቅድስት ድንግል ማርያም ልጇ መድኃኒ ዓለምን እንደታቀፈች፣ የገታ ሐማማቱ የአሸህ አክቢል በራሱ ላይ እንደደፈሰች፣ እና ሌሎችም የቅዱሳን ምስሎች ይገኙበታል። የታሪክ ምሁራን እንደሚሉት ከሆነ እነዚህ የሥዕል ጥበባት የፈለቁት ከ፲፮ኛው እስከ ፲፰ኛው ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ላይ እንደሆነ ይናገራሉ። ሕንፃ ቤተክርስቲያኑ በስሙ ተሰይሞ ለሰምናገኛው ሰማዕት ታሪክ በግጭት ገደብ ሰማዕታት በሚል ርዕስ በኢትዮጵያ ቅርቶዳክስ ተዋህዶ ቤተክርስቲያን ስብከተ ወንጌልና ሐዋርያዊ ተዕዛቦ መመሪያ ዕዩ እትም በአስቃ ነቢዩ ዕዑል ዮሐንስ ተዘጋጅታ መጋቢት ፩ ቀን ፲፱፻፳ ዓ.ም ሰንበብ ከበቃቸው እና ባለ ፳፪ ገዳ

ከሆነች አነስተኛ መጽሐፍ ላይ ያገኘሁትን ታሪክ በማሳጠር ከዚህ እንደሚከተለው አቀርባለሁ።

ቅዱስ መርቅረዎስ የመጀመሪያ ስሙ ፒሱፖዳር ይባል ነበር። ፒሱፖዳር ቃሉ ሳቲን ሲሆን ትርጉሙም ታማኝ ሐቀኛ ማለት ነው። ቅዱስ መርቅረዎስ የተወሰደው ጣፃት ከሚያመልኩ አረማውያን ቤተሰቦች በ፪፻፳፮ ዓ.ም ነው። በዚህ በ፪፻፶ው ክፍለ ዘመን ላይ ደግሞ የክርስትና እምነት አየተሰፋፋ ስለመጣ ቤተሰቦቹ ክርስቲያኖች ይሆናሉ። ቅዱሱም ካደገ በኋላ አምኖ ተጠመቀ። ስሙ ጥምቀቱም መርቅረዎስ ተባለ። መርቅረዎስ ማለትም የአየሱስ ክርስቶስ አገልጋይ ማለት ስለሆነ ቋሚ መጠሪያ ስሙ ሆነ። በሲሳ በኩል ደግሞ በአንገሊዞች የተጻፈው ገድስ ቅዱሳን (ባዮግራፊ እፍ ሴንትሰ) ዚግነቱ ሲጣሲያዊ ሲሆን ስሙም መርኮርዮ እንደሆነ የአባቱ ስም ሱሪዮ የአናቱ ስምም ክርስቲና እንደሚባል ገልጻል።

ሲሳው በሀገራችን ህዳር ፳፭ የሚነበበው መጽሐፈ ስንክሳር ደግሞ የአባቱ ስም ናጋ የአናቱ ስምም ታቦት የራሱ ስምም መርቅረዎስ እንደሚባል ይገልጻል።

በዚያን ዘመን ውትድርና የተወደደና የተከበረ ስለነበር ቅዱስ መርቅረዎስም ዳክዮስ ስተባለ ንጉሥ ወታደር ሆነ። ዕለት በዕለትም በሚያሳየው ወታደራዊ ሥነ ሥርዓትና በሚፈጽመው ደብዳ ከሌሎች ወታደሮች ይልቅ በንጉሡ ዘንድ ተወዳጅነትንና ባሰሟልነትን አገኘ። ዳክዮስ ጠላቱን ድል አድርጎ በተመለስ ቁጥር

ድል ያስገኘሱት አግዚአብሔርን በመዘንጋት ድል አስገኝዎቹ ጣፃታት እየመሰሱት ከጦርነት መልሰ ሰጣፃታት መሥዋዕት ያቀርብ ነበር። ከዕለታት አንድ ቀን ዳክዮስ መርቆሪዎስን አስከትሎ ዘመተና ጠላቱን ድል አድርጉ ይመሰሳሉ። ንጉሡም አንደሰማዱ ሰጣፃታት ከሰገደትና ከጸሎት ጋር የምስጋና መሥዋዕት አቀረበ። ከደስታው ብዛት የተነሣም ብዙ አንስሳትን በየአይነቱ አየመሬጠ ሠዋ።

ቅዱስ መርቆሪዎስም ይህን በማየቱ አዘነ። የንጉሡንም አረማዊነት በሚገባ ተረዳ። በዚህም የተነሳ ንጉሡ ወደ አዘጋጃው ግብዣ ሳይሄድ ይቀራል። የመርቆሪዎስን ወደ ምሣ ግብዣ ያስመምጣት ያዩ ወታደሮችም ወደ ንጉሡ ቀርበው ንጉሥ ሆይ እኛ ትእዛዝህን አከብረን ሳቆምከው ጣፃት ሰግደን በጠራኸን የምሣ ግብዣ ሳይም ሰንገኝ ታማኝ ባስሟሰህ መርቆሪዎስ ግን ትዕዛዝህን በመናቅና አንተንም ባስ ማክበር በዚህ ታላቅ ግብዣ ሳይ አስተገኝም። አንዲያውም አንተ የምታመሰካቸውን ጣፃታት የሚያመልክ እይመሰሰንምና አስተዳዩት ስጥበት ብለው ነገሩት።

ንጉሡ ዳክዮስም በቅዱስ መርቆሪዎስ ሳይ የቀረበውን ክስ ካዳመጠ በኋላ ቅዱስ መርቆሪዎስን አስጠርቶ ስለምን ሰጣፃት እንዳስሰገደ መሥዋዕትም እንዳሳቀረበ እንዲሁም ወደ ግብር ሰምን እንዳሰወጣ ጠየቀው።

መርቆሪዎስም የንጉሡን ንግግር በጥሞና ሲያደምጥ ከቆየ በኋላ ሳይፈራና ሳይደነገጥ በድፍረት እንዲህ አለው። ንጉሥ ሆይ ! አንኳንስ እኔ ሰጣፃታትህ ልሰገድና መሥዋዕት ሳቀርብ አንተም እንዲህ በማድረግህ እገናሰሁ ብሎ መሰሰሱት ፤ ነገር ግን እኔ አግዚአብሔርን አመልካለሁ። ለእርሱም እሰገዳለሁ። አንዲያውም እኔ ከዛሬ ደምር የአንተ ባስሟሰ አስሆንም ብሎ መሣረደውንና ትጥቁን ፈትቶ ተቀበሰን ብሎ ወረወረሰት። ንጉሡ ዳክዮስም የዚህን ታማኝና የክርስቶስ ወታደር ንግግር ካደመጠ በኋላ ጥፍሮቹን ጠርቶ በግርፋት እና በእስራት እንዲያስቃዩት አዘዘ።

ቅዱስ መርቆሪዎስም በእስር ቤት ሲሰቃይ ሳለ የሮም ዚጋ ሆኖ በመታሰሩና በመስቃየቱ ይህን ጉዳይ የሮም ነገሥታት የሰሙ አንደሆን ኃይላቸውን አንስተው ያጠፋናል፤ እኛም እነሱን ማቋቋም ስለማይቻላን ግዛታችን ሰፊ ነውና በጽኑ እስራትና በግዛት እንዲሰቃይ ወደ ቂሣርያ እንሳከው ሲሉ ተማከሩ። ንጉሡ ዳክዮስና አማካሪዎቹ በዚሁ ኃላብ በመስማማታቸው ታማኝ ሰማዕት ወደዚችው አገር ተሳከ ።

ቂሣርያ ክርስቶስ በምድር ሳለ በእስራኤል አገር ሮማዊ የአገር አስተዳደር ዋና መቀመጫ ናት። አብዛኛውን ጊዜ የአገር አስተዳዳሪው በቂሣርያ እየኖረ እንዳንድ ጊዜ ብቻ ወደ ኢየሩሳሌም ይወጣ ነበር። በዚህ ምክንያት ቅዱስ ዳውሎስ በቂሣርያ በሁለት አገር አስተዳዳሪዎች ፊት ቀርቦአል የሐዋ. ሥራ

፳፫፡፳፱ ፡ ፳፱፡፲ ፤ ፲፫፡፳፭ ፡ ፮ ቅዱስ ዳውሎስ በዚህችው በቂሃሪያ ሰሁስት ዓመት ታስሯል የሐዋ ፳፱፡፳፮። ከተማዋ የሮሜን ንጉሥ ቂሃርን ለማክበር በንጉሥ ሄርዶስ የተሠራች ናት። በዘመናዊ አስከ መቶ ሺህ ህዝብ ይኖርባት ነበር። በዚህችው ከተማ የወንጌል ለባኪው ፊሊዶስ (የሐዋ.ሥራ ፳፡፱፤ ፳፮፡፳) የመቶ አስቃው ቆርሃሊዎስ እኒህ ሁሉ በቂሃሪያ ይኖሩ ነበር።

ቅዱስ መርቆሪዎስ በቂሃሪያ አስር ቤት መከራውን አና ሥቃዩን አየተቀበለ በአስር ቤቱ ውስጥ የሚገኙትን አስረኞችንም ወንጌል አያስተማረ ከአረማዊነት ወደ ክርስትና እምነት አየሰወጠ ለላስቸገራቸው ኅዳር ፳፭ ቀን ፫፻፲ ዓ.ም በሰደፍ ተከሰሱ በሰማዕትነት አርፏል።

ይህ ከሳይ መንፈሳዊ ተጋድሎ የፈጸመውን ታላቅ ሰማዕት የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን ለመታሰቢያ ይሆነው ዘንድ ቤተክርስቲያን በሰሙ አሳንዳ ስሙን ለዘላለም ለታነሳ ትኖራለች።

የሰማዕቱ ረድኤትና በረከት ይደርብን አሜን !

ቤተ አባ ሊባኖስ

ቤተ አባ ሊባኖስ የሚቆጠረው ከአስራ አንዱ የቅዱስ ሳሊበላ ፍልፍል አብያተ ክርስቲያናት ጋር ቢሆንም ቤተ መቅደሱን ገን ያነጻቸው የቅዱስ ሳሊበላ ባለቤት ቅድስት መስቀል ክብራ ናት። ቅድስት መስቀል ክብራ አንድ ቀን ሌሊት በሐሰሟ ቤተክርስቲያኑን በቅዱስ ሚካኤል ተራዳኢነት እንደምታንጸው ለሰተመለከተች ከዚህ የተነሳ አሷም በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን በገዳም የምንኩለና ሕይወታቸው ታዋቂ ሰሆኑት ለአባ ሊባኖስ መታሰቢያ ይሆን ዘንድ ይህን ድንቅ ቤተክርስቲያን እንዳለች።

የቤተክርስቲያኑ ውጫዊ ገጽታ

ቤተክርስቲያኑን ከደቡብ አቅጣጫ ሁነው አየቀረቡ ሊመጡ ጨለምለም ባለ ዋሻ የተከበበውን ግድግዳ ያገኛሉ። በዚህ ግድግዳ ላይ የሚታዩ አንዳንድ የጥበብ ሥራዎች የጥንቱን የአክሱማውያንን የጥበብ ውጤት በገሀድ ያዩበታል። የቤተክርስቲያኑ የላይኛው ክፍል አንዳስ እፈር የለበሰ መሪት ሆኖ መቅደሱ ዙሪያውን ከዓለት እንደ ዋሻ ተፈሰፍሎ በሚያምር ቅርጽ ታንዶ ይገኛል። በዚሁም አሠራሩ ቤተክርስቲያኑ በዋሻ ውስጥ ለሚታነዱ እብያተ ክርስቲያናት ግራም ምሳሌ የሚሆን ነው። ከሳይ እንደተገለጸው የቤተክርስቲያኑ ጣሪያ ከዋሻው ጋር አብሮ የተሠራ በመሆኑ የሚያሳየው ነገር የለም። ነገር ግን የተቀረት ሦስት ክፍሎች በዋሻ የተከፋፈሉ ናቸው። በተለይ

ሁለተኛው የታሪክ ስራዲዎች ደግሞ እንዲህ ይላሉ (ስዩትኛው ቤተመቅደስ እንደሆነ ባይታወቅም) ሞሻው ሰቅዱስ ቀርባን የሚሆነው ህዝብ የሚዘጋጅበት (ቤተሰሌም) ነው ብለው ያስረዳሉ።

ሦስተኛዎቹ ወገኖች ደግሞ በበኩላቸው እንዲህ ይላሉ ስሜዎስረዳት ታሪክም ምክንያት አድርገው የሚያቀርቡት በሞሻዎ መሀል ቅሞ የሚታየውን ምስሉ ነው። በዚህም ምክንያት የተነሳ ይህ ቦታ የቅዱሱ ንጉሥ ሳልደበላል የፈረሰ ግርግም ነው። ምስሉም የፈረሱ ማሰሪያ ነው ብለው ያስረዳሉ። ነገር ግን ይህን ቦታ ስንመለከተው ከአቀማመጡ ደምር ቦታው ሰፈረሰ መግቢያነት የተመሹ ሥፍራ አይመስልም። ነገር ግን ከታሪኮች በመነሳት ደብረ ርህን የረገጠ ሁሉ ቦታዋን ዓይቶ ሲደነቅባት የሚችልበት ቅዱስ ሥፍራ ናት ቤተሰሌም።

ቤተ ገብርኤል ወረራኤል

የአዚህ ቤተክርስቲያን መግቢያ የሚደምረው ከቤተሰሌም የጸሱት ቤት ፊት ሰፊት በምሥራቅ በኩል ነው። ይህን መንገድ ይዘን ሦስት ደረጃዎች እንደ ተሻገርን በአከሱማውያን የአጅ ጥበብ አሠራራር አምላያ ከተሠራው በር እንደርሳሰን። ዛሬ ዛሬ ወደ ቤተክርስቲያኑ የሚገባው በምሥራቅ በኩል ከቤተ አማኑኤል እጠገብ በሚገኘው ድልድይ ላይ ነው። ድልድዩ የባሕር ዛፍ ግንዶች ተረብርበው የተሠራ ሲሆን የድልድዩ ርዝመት ፲ ሜትር ነው። ይህን ፲ሜትር ርዝመት ያለውን ድልድይ እንደተሻገረ በምሥራቅ አቅጣጫ የሚገኙ ሞሻዎች ውስጥ ይገቡና ሞሻውን እስፈው ከቅጥር ግቢው በላይ እስፈው ይደርሳሉ።

በለሚናዊው አቅጣጫ ከውጥ ያለው ከዓለት የተሠራው መንገድ « የመንግሥተ ሰማየት መንገድ » የሚል ስያሜ ተሰጥቶታል። ይህ መንገድ ወደ ቤተክርስቲያኑ ጣፊያ ቀስ በቀስ የሚያደርስን ነው። ከዚህ በኋላ ግን ወደ ሌላ ቦታ መግቢያ መንገድ አናገኝም። በለሚን አቅጣጫ በኩል ያለው የቤተክርስቲያኑ ቅጥር ግቢ የሚገኘውን ሰገነት እንደልብ መመለከት ይቻላል። ከቅጥር ግቢው ወደ ታች ዝቅ ሥንሰ የውኃ ጉድጓድ እና ውስጥ ውስጡን የሚፈላ ውኃ እናገኛለን። አሁንም ደረዳዎችን ይዘን ወደ ታች ስንወርድ ምስሉዎቹ የሚገኙበት አዳራሽ ይጠበቀናል። እዚህ ጋር ስንደርስ ነው እንግዲህ ወኃው

ዝቅ ወይም ከፍ የሚሰው። የዚህ ውኃ እንቅስቃሴ እንደወራቱ (በጋ/ ክረምት) ይወሰናል።

የዚህ ቤተክርስቲያን የአሠራር ባህሪ እና ሁኔታ ከሌሎች ቤተክርስቲያኖች ለይቶ ለመግለጽ በጣም ከበድ ይሳል። ቤተክርስቲያኑ ፎቅና ምድር እንዲሆን ታላቅ የተዘጋጀ ሲሆን ነገር ግን ምድር ቤት መሆን ይገባው የነበረው የታችኛው ወገኑ ቤት እንዲሆን ለሳልተፈሰፈሰ ድፍን ሆኖ ቀርቷል።

የቤተክርስቲያኑ ውጫዊ ገጽታ የዚህ ቤተክርስቲያን ፊት ለፊት ገጽ በሚገባ የሚታየው በተቃራኒው ስሜን አቅጣጫ ከሚገኘው ስገነት ላይ ሆኖ ነው። በግድግዳዎቹ መስኮች ላይ ያሉት ቅርጻቅርጾች እስከ ዛሬ ድረስ ይዘታቸውን ሳይስወጡ እንደሉ ናቸው። ሁለት ገጣ ገጦችን ለማስቀመጥ የተዘጋጁ ክፍተቶች በበርቶ ላይ ተበርቡረው ይገኛሉ። ከእነዚህ በተጨማሪ ተማሳሳይ ሥራዎች በአምስት መስኮች ላይ ይታያሉ። በሁለቱም በርቶ ላይ ያለው ደረጃ ስፋት ያለው ነው። ከደረጃው ጠርዝ እንስቶ በዓለት እስከ ተሸፈነው የገቢው ክልል ድረስ ያለው ርቀት ፲ ሚትር ርዝማኔ ያህል ነው።

የቤተክርስቲያኑ ውስጣዊ ገጽታ ቤተክርስቲያኑ ውስጣዊ ገጽታው ከውጫዊው የቤተክርስቲያኑ ገጽታ እንዳር ለንመለከተው እነለተኛ ሆኖ ነው የሚታየን። የቤተክርስቲያኑ

ውስጣዊ ገጽታ ላይ እንደማዳመድ የሚታዩት ከግድግዳው ላይ የተሰጠፉት ሦስት የሳቲን መስቀሎች ብቻ ናቸው። ውስጡ ሲታይ የተበረበሩ መስቀሎች እና ትናንሽ ጉድጓዶች እዚህም እዚያም ይታያሉ። በአጠቃላይ በቤተክርስቲያኑ ውስጠኛ ክፍል ገጣገጦች የሚታዩበት አጋጣሚ የለም ማለት ይቻላል። ለዚህ ችግር በቤተክርስቲያኑ ውስጥ በቂ መብራት እና ሥዕላ ሥዕሎች ያለመኖራቸውም አስተዋጽኦ አለው። የቤተገብርኤል ወረራኤል ቤተክርስቲያን ከበዓላት ቀናት ውጪ የአምልኮ ሥፍራነቱ በጣምን የተረሳ ነው። ሌላው ቀርቶ ለማጎላት አገልግሎት የሚውሉት መቋሚያ እና ከበርዎች በአንድ ሥፍራ ላይ ተከማችተው ተደራርበውና ተጨናንቀው ይታያሉ። በዚህም የተነሳ እነዚህ ንዋዩ ቅድሳት ተጎሳቀሰው ይታያሉ። ከዚህም በሻገር እነዚህ ቅርሶች ጥንታዊነታቸውና ከብራቸው ታውቆ በሚገባ ተጠብቀው የሚኖሩበት ሥፍራ ቢዘጋጅላቸው መልካም ነው እሳለሁ።

ወስብሐት ለእግዚአብሔር።

ቤተ ጊዮርጊስ

ቤተ ጊዮርጊስ ቅዱስ ሳልደበሳል ካነጻቸው አብያተ ክርስቲያናት መካከል ከሁለት የቤተክርስቲያን ስብስብ ፈንጠር ብሎ ከመንደሮች ደቡብ ምዕራብ አቅጣጫ ሁለት ወንዞች ከሚገኙበት ሸንተረር አፋፍ ላይ ከሚገኘው ዓስታማ አካባቢ ነው የሚገኘው። ቤተመቅደሱ የመስቀል ቅርጽ ያለው ሆኖ እጅግ የሚያምር እና የሚያስደንቅ ነው።

ቅዱስ ሳልደበሳል በሁለት ስብስብ አብያተ ክርስቲያናት ውስጥ ያሉትን ህንጻ ቤተክርስቲያኖችን እንደ እንደጨረሰ ይላሉ ስለቤተክርስቲያኑ አሠራር ካህናቱ ሊገልጹ፤ ወዲያውኑ ቅዱስ ጊዮርጊስ በሚያምረው ነጭ ፈረሱ ላይ ተቀምጦ ወደ ቅዱሱ ይመጣና በአርሱ ስም ቤተመቅደስ እንዳስተሠራ ይነግረዋል። ቅዱስ ሳልደበሳልም ወዲያውኑ ከቅዱስ ጊዮርጊስ ይህን ቃል እንደሰማ ወደ እዚህ ዓስታማ ቦታ በመምጣት ይህን አስደናቂ ሕንጻ በቅዱስ ጊዮርጊስ ስም አነጻጽሮ።

ወደ እዚህ ቅዱስ ሥፍራ የሚደረሰው መሬት ስመሬት በተሠራ በደ የውስጥ ሰውስጥ መንገድ አማካኝነት ሲሆን ወደ ቤተክርስቲያኑ ግቢ ከገቡ በኋላ ትናንሽ ዋሻዎችን በግድግዳዎቹ ጥገና ጥገ ላይ ያያሉ። በዋሻዎቹ ውስጥም አጽዋችን ያያሉ። በእውነቱ ከሆነ ወደ ሥፍራው የሚጓዙት ምዕመናንም ሆኑ ጉብኝዎች ቅዱስ ሳልደበሳል ካነጻቸው ሕንጻ ቤተክርስቲያኖች ሁሉ የቅዱስ ጊዮርጊስን ቤተክርስቲያን ህንጻ በንድፍ አወጣጡ እና

በድንጋይ አጠራረቡ ከሁሉም ቤተክርስቲያናት ያማሪ እና የተጣራ እንደሆነ ሁሉም ይሰማውታል። ሥራውም እንዲህ ሲያምር የቻለው ይሳሉ ካህናቱ ቅዱስ ጊዮርጊስ አራሱ በሰው አምሳል ተገልጾ ዕለት በዕለት ሥራውን ይከታተል ስለነበር ነው ይላሉ። እንዲያውም እስካሁን በዓለቱ ላይ ተቀርጾ የምናየውን የፈረስ ኮቲ በማሳየት የቅዱስ ጊዮርጊስን ከሥራው ያስመለከት ያስረዳሉ። በዚህ ፈረስ ኮቲ ላይ ያለውንም የቅዱስ ሳልደበሳልንና የቅዱስ ጊዮርጊስን እሽቅድድምን የሚመለከተውን ታሪክም የሚነገረውን የሚያስረዱ ወገኖችም አሉ።

ቤተክርስቲያኑ በመስቀል ቅርጽ የተሠራ ሲሆን ወስሱም የተሰየ ሞዲስ (ቅርጽ) እንዳለበት ይታያል። እስገራሚው ነገር የቤተክርስቲያኑ ወሰል እኩል ቅርጽ ባለው የመስቀል ቅርጽ (ምስል) የመሠራቱ ጉዳይ ነው። ወደ ቤተክርስቲያኑ የሚገባው በምዕራብ በኩል ሲሆን ከሁሉም የበለጠውን በር የምናገኘው ግን በምሥራቅ በኩል ነው።

የቤተክርስቲያኑ ውጫዊው ገጽታ

ቤተ ጊዮርጊስን ከውጥ ሆነን ስንመለከተው እንደ እንደ ግንብ በመስቀል ቅርጽ የወጣ ሆኖ ውስጡ ተባብሮ ክፍል ያለው እይመስለም። ይህን ቤተክርስቲያን የተሰየ የሚያስመስለው በምዕራብ፣ በሰሜን እና በደቡብ አቅጣጫ በኩል በሚገኙት በሮች እካባቢ የሚታዩ የጥበብ ውጤቶች ናቸው። ይህ ቤተክርስቲያን ከውበቱ የተነሳ ስለ ሳሊባ ሲነሳ ቦታውን

የማያውቀው ሰው ሁሉ ቢተ ጊዮርጊስን በፎት ግራፍ በገሰትካርድ፣ በቲሸርቶችና በተለያዩ የማስታወቂያ ሥራዎች ሁሉ ላይ የሳቢበሳን ሕዝቦች ክርስቲያናት ወክሎ ስለሚቀርብ በሁሉም ሰው ሕጻምሮ የሚታወቅ ነው። ቤተክርስቲያኑ በውጥ በኩል ያለው ጣሪያ ውበትን ከመሳበሉ በተጨማሪ በጣሪያው በስተሰሜን፣ በስተ ደቡብና ምዕራብ አቅጣጫ ያሉት አሸንዳዎች የዝናብ ውኃው በተገቢው መንገድ እንዲፈላ ስለሚረዱ የቤተክርስቲያኑ ውጫዊ አካል በተለይ ጣሪያው ውኃ ስለማያቀር (ስለማይዝ) አይበላሽም አይጉዳም። በየበርቱ እና መለኮቶች የታችኛው ጠርዝ ላይ ያሉት የቅርጽ አወጣጦችን ስንመለከት አክሱም የምናያቸው ጥበቦች እዚህም በጥበብ ሥራው ላይ ተጽዕኖ እንዳደረጉ እንመለከታለን። በተለይ በዋነኛው መንገዱ ላይ ያለው የፍሬም ቅርጹን ስንመለከት መልሱን እናገኛለን። ቤተጊዮርጊስን ዘመናዊ ጥበብ ያሳበለው ሲሳው ገጽታው የግድግዳው ውፍረት ከጣሪያው ወደ መሠረቱ ሲወርድ ውፍረቱ እየጨመረ መምጣቱን በጣም ካልቀረቡት በስተቀር በርቀት ሰዓዶን ማዳገቱ ነው። በታችኛው የቤተክርስቲያኑ ክፍል ያሉትን ዘጠኙ መለኮቶች ገጣቸው አንድ ዓይነት ሁኔታ መጠነኛ ውበት ይኖራቸውና ወደላይ ያሉትን ዓሰራ ሁለቱን መለኮቶች ስንመለከት ግን ከውበታቸው በላይ በመስቀል ቅርጽ የተዋቡ ሆነው እናገኛቸዋለን።

የቤተክርስቲያኑ ውስጣዊ ገጽታ የህንጻው ውስጠኛ ክፍል ጣሪያውንና ቅስት ያላቸውን እራቱ ዓምዶች በተስተካከሉ ህብር ታንጾው እናገኛቸዋለን። በጥንቃቄና በእቅድ የተሠራ በመሆኑ ውስጥ ቆሞ ለሚመለከተው ሰው ቀለል የሚሰ ስሜት እንዲሰማው ያደረገዋል። ከውስጡም ያሉት የንድፍ ሥራዎች ረቂቅ መሆናቸው የውስጡ ቅርጽ ከውጥው ቅርጽ ጋር ተዘማጅነት እንዳለው በቀላሉ መገመት ይቻላል። እዚህ ውስጥ ራሱን የቻለ ምስል አይታይም። በምትኩ ሦስት ማዕዘን ያለው ቅርጽ ከግድግዳው ጋር ሆኖ ለቤተክርስቲያኑ ደጋፊን ሰጥቶ እናገኛለን። ከቤተ መቅደሱ በላይ በሚገኘው ጉልሳት ላይ የሚገኘው ገጣ ገጥ የተዋበው በጽንጋይ ላይ በተቀረጹ ቅርጻ ቅርጾች ነው።

ለማጠቃለል ያህል ቅዱስ ሳልደበላል እነዚህን አብደተ ክርስቲያናት ለማነጽ ከለማያውያን መሳክነት እርዳታ ጋር ጆሮ ዓመት ነው የፈጸበት። በአጠቃላይ እነዚህን ፍልፍል አብደተ ክርስቲያናት መሥራት ያስፈለገበት አብይ ምክንያት በዘመኑ የነበረ ምዕመናን እንደ እሁኑ ዘመን የመገናኛው መንገድ ባልበለጸገበት ዘመን ከአምነታቸው ጽናት የተነሳ ስንቃቸውን ሰንቀው በአግራቸው የብዙ ወራትንና ዓመታትን አድካሚ ጉዞ እድርገው እየረሳሉም በሚደረገው ጉዞ አቅጣጫን ከለማወቅ፣ በሰንቅ ማለቅ፣ በእውራ በመበላት፣ በጸሐይ ሀረር፣ በውኃ መሳት፣ በሽፍታ ወ.ዘ.ተ እየጠፋም መንገድ ላይ እንደወጡ

የሚቀሩ ስለነበሩ ከዚህ አዋራሽም በሚደረገው ጉዞ ፈንታ ዳግማዊት አዋራሽምን ኢትዮጵያ ውስጥ በመፍጠር ኢትዮጵያውያን ምዕመናን ደስሞንም እድካሚ ጉዞ ቅዱስ ሳስደበላስ ወደ እነዳቸው ቅዱሳን ሥፍራዎች በመሄድ በረከት እንዲያገኙ የእግዚአብሔርንም ደንቅ ሥራ እንዲመሰክቱ የተደረገ ነው።

መቼም ቅዱስ ሳስደበላስ ሂደን የምንመለከተው ነገር ሁሉ እንኳን አኛን የታረኩን ባለቤቶች ይቅርና የውጭ ሀገር እንግዶችንም እንኳን ባሉበት ፈዘው እንዲቀሩ የሚያደርግ ቅዱስ ሥፍራ ነው።

ምዕመናን ሆይ ቢቻሉን በዓመት አንድ ጊዜ ለሰደት በቦታው ተገኝተን የቢዛ ኩሉን ሥርዓት ለማየት እንሞክር ለማንኛውም ይህን ቅዱስ ሥፍራ ሳንረገጥ እንዳናልፍ እግዚአብሔር ዕድሜ ይሰጠን አሜን ።

ገነተ ማርያም

ገነተ ማርያም የምትገኘው በወሱ ክፍለ ሀገር ውስጥ ሲሆን ቤተክርስቲያና የተመሠረተችው በአዲ ይኩኖ አምሳክ ዘመነ መንግሥት ነው። ይህች ቤተክርስቲያን ቅዱስ ሳሊበሳ ካነጻችው አብያተ ክርስቲያናት ራቅ ብላ የምትገኝ ናት። ክወልድዎ ወደ ሳሊበሳ የሚሄድ ጉብኝ ከመኪና ወርዶ በ፲ ደቂቃ ውስጥ የሚያገኛት ሲሆን በአውሮፕላን ወይም በሴላ አቅጣጫ ደብረ ሮሐ ቅዱስ ሳሊበሳ የሚገባ ሰው ደግሞ በበቅሱ ወይም በፈረስ ደርባ የአራት ሰዓት ጉዞ ካደረገ በኋላ የሚያገኛት ቤተክርስቲያን ናት።

ይህች ቤተ መቅደስ ከግራጫ ድንጋይ ተፈልፍላ የተሠራች ናት። የቤተክርስቲያነቱን አጠቃላይ ገጽታ ስንመለከት በቅዱስ ሳሊበሳ ከምናገኘው ቤተ መድኃኒ ዓለም ጋር በብዙ መልኩ ተመሳሳይነት ያላት ናት። የቤተክርስቲያነቱ ምስራቆች ባለ አራት ማዕዘን ቅርጽ ያላቸው ናቸው።

የገነተ ማርያም የሳይኛው ጣራ ክፍል ልዩ ትኩረት ካልተሰጠው በቀር ከፍተኛ ጉዳት እየደረሰበት የሚገኝ ነው። የውጪው ግድግዳዎች ልክ እንደ ቤተ መድኃኒ ዓለም ዓምዶች እና ምስራቆች ዙሪያውን የተከበቡ ናቸው። ነገር ግን የቤተመድኃኒ ዓለም ዓምዶችና ምስራቆች አብዛኞቹ የወደቀና የፈራረሱ ሲሆን የገነተ ማርያም ግን እንዳሉ ናቸው።

ውስጣዊው የቤተክርስቲያናዊ ክፍል በድንቅ የቀሰም ቅቦች ያሸበረቀ እና የሚያምር ነው። የዚህ ዓይነቱ የአሠራር ተከላክ በዓሰራ ሦስተኛው ክፍለ ዘመን ላይ አንደተገኘ ይነገራል። በግድግዳ ላይ የምናገኛቸው ሥዕሎች የቅዱሳን እና የመሳሰክት፣ የፀሐይና የጨረቃ በተሰደዩ ቅርጾች የተሠሩ መስቀሎች ይገኛሉ።

ገነተ ማርያም የብዙ ዘመናት ዕድሜን ያስቆጠረች የግራኝንና የሌሎችን መሰል የቤተክርስቲያን ጠላቶች አስቸጋሪና የጥፋት ዘመን አልፋ ስታረክ ለመቆየት ብትበቃም እሁን ግን ካስቸበት ደረጃ ዝቅ ከማለቷና ከመፈራረሷ በፊት የቤተክርስቲያን ዕዳች የሀገን ሁሉን ልዩነቶችና ፈጥን ልንደርስላት የሚያስፈልግበት ወቅት ላይ ነው የምትገኘው።

ነክኩች ለአብ

ይህን የቅዱስ ነክኩች ለአብ አስደናቂ ህንጻ ቤተክርስቲያን የምናገኘው ከቅዱስ ሳሊበሳ ከተማ ደቡባዊ ምሥራቅ አቅጣጫ ፤ ኪቡ ሚትር ርቀት ላይ ነው። ይህ ሕንጻ ቤተክርስቲያን በዋሻ ውስጥ መሠራቱ ከቅዱስ ይምርሐክ ክርስቶስ ቤተክርስቲያን ጋር ያመሳሰላል። ንጉሥ ነክኩች ለአብ የቅዱስ ሳሊበሳ የወንድም ልጅ ማለትም የገብረማርያም የሐርበይ ልጅ ነው። ይህ ቅዱስ እና ጻድቅ ንጉሥ በኢትዮጵያ የነገሠው የቅዱስ ሳልደበሳል መንግሥት ከተፈጸመ በኋላ በዓሰራ አንደኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጨረሻ በዓሰራ ሁለተኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ላይ ነው። የዚህን ጻድቅ ስም አወጣጥ ገደቡ ሲያስረዱን እንዲህ በማለት ነው። ወሳጅ እናቱ በምጥ ተይዞ ሳለ በሥርዓተ ቅዳሴ ወቅት ዲያቅት ነክኩች ሲሰጠው በዚሁ ምክንያት ነክኩች በሚለው ላይ ለአብ የሚል ቃል ተጨመረበት እና ነክኩች ለአብ የተባለ ስሙን አስገኘለት።

ይህ ንጉሥ አንደ ቅዱስ ዮሐንስ ደንግስ አንደ ነቢዩ አስደሰ የተሰወረ እና ሞትን ያስቀመሰ መሆኑ የታወቀ ነው። ለዚሁም ይመስላል የአካባቢው ሕብረተሰብ መሐላን ሲፈጽም ሥውረን ማለትን የሚያዘውትረው። ቅዱሱ ንጉሥ አዲ ነክኩች ለአብ ከመንፈሳዊ ተግባሩ ብቃት የተነሳ ከእግዚአብሔር አምላክ የሠረገላ መንኮራኩር ተስጥቶት ለመንፈሳዊ አገልግሎት ይፋጠንበት አንደ ነበር የቅዱሱ ንጉሥ ገደል በሰፊው ይገልጽናል።

ንጉሥ ነሐኑት ስሕብ በሥርዓተ አግዚአብሔር የተዳመደ ዳመና ዳሎትን የሚወድ ከቤተክርስቲያን የማይለይ አንዲያውም በሰላት ዓርብ ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በመስቀል ላይ የተቀበለውን መከራ በማሰብ በቀመቱ ልክ ጉድጓድ በማስቆፈር በጉድጓዱ ውስጥም በኋላ በፊት በቀኝ በግራው ጦር በመስካት በነዚያ ጦሮች ሰውነቱን አየተወጋ በሰገደት ፈጣሪ አምላኩን ይሰምን የነበረ ዳድቅ ንጉሥ ነው።

ንጉሥ ነሐኑት ስሕብም አንድ ሴቶች የኢትዮጵያ ነገሥታት ሁሉ ክርስትናውን በማስፋፋት ረገድ ከፍተኛውን ሚና የተጫወተ ነው። ንጉሡ ከዚሁ ጋር በማደዳዝ የማምለኪያ ሥፍራን በማጎዳም ከትውልድ እስከ ትውልድ ድረስ የሚቆይ ቅርስ በቤተክርስቲያን ሠርቶ ያሰፈ ንጉሥ ነው። ከላይ በመገቢያዬ ላይ አንደገለጽኩት በዚህ ዳድቅ ንጉሥ ስም የታነጸውን ህንጻ ቤተክርስቲያን ከሐሲበላ I ኪሎ ሚትር ከተጓዙ በኋላ ያገኙታል። ወደ እዚህ ቅዱስ ገዳም በአገር፣ በበቅሎ፣ በፈረስ፣ በመኪናም ጥምር በተፈሰሰው የመጻገዣ ዘዴ ተጠቅመው ሊደርሱበት ይችላሉ። ገዳሙ የታነጸው ተፈጥሮአዊ በሆነ ዋሻ መገቢያ ላይ ነው።

ወደ ዋሻው ከመገለቃችን በፊት ከዋሻው የሳይኛው ጣሪያ ክፍል ውስጥ ስርጉ የሚወጣ እና ዓመት እስከ ዓመት

ሳይነጥፍ ንጽሕናው አንደተጠበቀ የሚፈሰ ውኃን ይመስክታሉ። ይህ ውኃ በየቦታው ባሉት ብዛት ባላቸው የድንጋይ ገንዳዎች ውስጥ የሚገኝ ነው። የሚገርመው ነገር ከእነዚህ የድንጋይ ገንዳዎች ውስጥ የተፈሰገውን ያህል ውኃ ቢቀዳ ገንዳዎች ሳይጉድሱ ሁል ጊዜ ሙሉ መሆናቸው ነው። ከእነዚህ ከጣሪያው ላይ ከሚገኘው ዓሳት ላይ አየፈሰቀ ከሚንጠባጠቡት ጠበቡት መካከልም ንጹይት የተባሉት ጠባብ ፈዋሽቷ የተመሰከረላትና ወደር ያስተገኘላት ናት።

ወደ ዋሻው ውስጥ ስንዘልቅ ቀኒ ማሳሌቀም ሆነ ቅድስተ ጣሪያቸው አንድ በሆነ ቋጥኝ ሥር ነው የሚገኙት በውስጣቸውም የሥዕል ጥበቦችን እናያለን። በዚህ ዋሻ ውስጥ ከአሸተን ማርያም ቤተክርስቲያን ጋር የሚያገናኝ ዋሻ አንዳለ ካህናት ሲናገሩ ይሰማል። ሌላው በቤተክርስቲያኑ ውስጥ ነገሥታ በገጽ በረከትነት ስዚህ ገዳም ያበረከቷቸው ውድና ውብ ቅርሶች ይገኛሉ። ከእነዚህም መካከል ረድም ዘመንን ያስቆጠራ የወርቅ ቅብ ከበርዎች፣ የወርቅ ካጣዎች፣ የብር ክበር፣ መስቀሎች፣ ሕክሊቶች እና ፪፻ ዓመትና ከዚያም በላይ ዕድሜ ያላቸው የብሪና መዳሕፍት የገዳሙ ቅርስና የቤተክርስቲያኗ ውድ ሀብቶች ናቸው። በተለይ የጉብኝን ዓይን የሚማርከው እና የሚያስደንቀው።

አዲስ ነጻነት ስሕተት ከጦርነት መልስ ይዘውት እንደመጡ የሚነገርለት እና « ሰማ ጉንደር » በሚል መጠሪያ የሚታወቀው ትልቁ ክብር ነው።

አዲስ ነጻነት ስሕተት መንግሥቱን ማዕመት በሰላም በፍቅር እና በመንፈሳዊነት ከመራ በኋላ ተሸጦ የነበረውን የቅዱስ ሳሊባን ልጅ ይትባረክን ከተሸጠበት ቦታ እስመልሱ በክብር ካሳደገው በኋላ መንግሥቱን ስሕርሱ እስረክቦ ከአምሳክ በደረሰው ጥሪ መሠረት ተሰውሯል። ቤተክርስቲያናችንም ቅዱስነቱን ተቀብላ ሳዳር ፫ ቀን ታከብረዋለች።

እስተን ማርያም

የእስተን ማርያምን ውቅር ቤተክርስቲያን የምናገኘው ከቅዱስ ሳሊባን ውቅር አብያተ ክርስቲያናት በስተ ምሥራቅ አቅጣጫ ላይ በሚገኝ ከፍተኛ ተራራ ላይ ነው። ወደ ቤተክርስቲያኗ ስመድረስ ያለው አማራጭ ስመኪና መገቢያ የሚሆን መንገድ ባለመሠራቱ ምክንያት በእግር ጉዞ ወይንም ደግሞ በበቅሱ በመጠቀም ብቻ ነው። እንዲያውም ወደ ቤተክርስቲያኗ ስመድረስ በበቅሱ ከመጠቀም ይልቅ በእግር ጉዞ መጠቀሙ ይመረጣል። ምክንያቱም ከተወሰነ ሥፍራ በስተቀር መንገዱ በአብዛኛው ገደል የበዛበት ነው።

ከዚህ ልሳንት ከ፪ ደቂቃ ከሚፈጸው የእግር ጉዞ በኋላ ተራራውን እየታከኩ በቀጭን የእግር መንገድ ተጉዘው ወደ ቤተክርስቲያኑ መገቢያ በር ይደርሳሉ። እስከ እዚህ የመገቢያ ሥፍራ ድረስ ያለው የእስተን ማርያም አካባቢ መንገድ ዙሪያውን በነጭ ቤሐ መሪት የተከበበ በመሆኑ ይህንን አስደናቂ እና ነጭ ቀለም የተቀበ የሚመስለውን ተራራ ወጥተው ነው ከላይ ወደ ጠቀሰኩት የቤተክርስቲያኗ መገቢያ በር የሚደርሱት። ከቤተክርስቲያኒቱ የመገቢያ በር በስተ ግራ በኩል በግራም ሁኔታ የተሠራ የአመቢታችን ቅድስት ድንገል ማርያም ጸባሰ ሊገኝ በስተቀኝ በኩል ደግሞ ቅዱስ ሳሊባን ደምርት ከፍጻሜ ሳያደርሰው የቀረ እንደሆነ የሚነገር ዋሻ ይገኛል። ዋሻው ቅዱስ ሳሊባን ሊያንጸው በር እና መስኮት አበጃቶስት የነበረ ሲሆን ነገር

ገን በቅርቡ ዋሻው ተፈሰፍሎ የተሠራበት ተራራ በድንገት ተገምሶ በመውደቁ ምክንያት በበጉ ሕድረጊዎች አማካኝነት በግንብ ተገንብቶ ቀረው የዋሻው ክፍል በር ተሠርቶለት ይታያል። እነዚህን ሁለት የጉብኝት ሥፍራዎች እንደሕጠናቀቀ ወደ ሕሸተን ማርያም ቤተክርስቲያን መግቢያ በር ይደርሳሉ። መግቢያ በረ ሰሁስት የተገመሰ እና ከላይ ደምር አስከ ታች ደረሰ ሰሁስት የተሰጠቀ ዓስታማ ተራራ ነው።

ይህ ሰንጥቅ ተራራ የታነጸው በአዲ ኃይለሥላሴ ዘመነ መንግሥት አባ ደበሉ (አባ ገብረሥላሴ) በተባሉ መነኩሴ አማካኝነት ነው። ይህን መጀላኪያ መሥራት ያስፈለገበት ዋናው ምክንያት ቅዱስ ነሐስ ሰሐብ ያነጸውን ቤተክርስቲያን እና ቅዱስ ሳሊበሳ ያነጸውን ዋሕ ስማገናኝት ሲሆን እግር መንገዱንም ወደ ሕሸተን ማርያም ስመደረሰ የሚፈጸሙን ረጅም የእግር ጉዞ ስማስቀረት ታስም ጥምር ነው። እንግዲህ ይህን መንገድ ሕፃናት ነው ከዓለት ተዋቅሮ ወደ ተሠራችው የሕሸተን ማርያም ቤተክርስቲያን የሚደርሱት።

የሕሸተን ማርያም ቤተክርስቲያን የታነጸችው በ፲፱፻፲፮ ዓ.ም በቅዱስ ነሐስ ሰሐብ አማካኝነት ነው። የህንጻ ቤተክርስቲያኗን ሕወቃቀር ስንመለከት ህንጻው ሙሉ ስሙሉ ከዓለት ተላቆ የታነጸ አይደለም። የህንጻው በስተ ምዕራብ እና ደቡብ ፣ እንዲሁም ደቡብ ምሥራቅ አቅጣጫ ደረሰ የሚገኘው ክፍል ብቻ ነው አስከ መሬት ደረሰ የዘለቀ ሥራ የሚታደበት።

በተራፈ በስተ ሰሜን እና ሰሜን ምሥራቅ አቅጣጫ ላይ ያሰው የህንጻ ቤተክርስቲያኑ ክፍል ህንጻው ተጠርቦ ከወጣበት ዓለት ጋር የተያያዘ ሆኖ እናገኘዋለን።

የቤተክርስቲያኗ ቤተሰሌም የታነጸው በስተምሥራቅ በኩል ከሚገኘው ዓለት ሥር ሲሆን ክፍ ብሉ በስተ ሰሜን አቅጣጫ ላይ ሰሉባሌ መግቢያነት የምታገኝላለህ ዋሻም ትታያለች። የሕሸተን ማርያም ቤተክርስቲያን የጣራው ክፍል በማፍሰሱ ምክንያት በአዲ ኃይለሥላሴ ዘመነ መንግሥት ቤተክርስቲያነቱ ቆርቆር የሰበሰቡ የነበረ ቢሆንም ደም ቆርቆር በማርጀቱ ምክንያት እሁን በቅርቡ የባህልና ስፖርት ሚኒስቴር በዘመናዊ መልክ ለቤተክርስቲያነቱ እና ከቤተክርስቲያነቱ በስተ ምዕራብ አቅጣጫ ላይ ሰሚገኘውን ቅኔ ማሳሌት መጠለያ ሠርቶላቸው ይገኛል። በዚህ አጋጣሚ የባህል ሚኒስቴር በቅዱስ ሳሊበሳ እና በአካባቢው በሚገኙ ፍልፍል አብያተ ክርስቲያናት በማሥራት ላይ የሚገኘው መጠለያ ህንጻዎችን ከገናብ በመከላከል ዕድሜ እንዲኖራቸው በማድረግ ላይ ይገኛል። እናም የሚኒስቴር መሥሪያቤቱ ሲመስገን ይገባዋል እንሰሁ።

ወደ ቤተክርስቲያኑ ውስጠኛ ክፍል ዘለቀን ስንገባ ደግሞ በስተ ደቡብ አቅጣጫ ላይ የሴቶች መቆሚያ ሲገኝ በስተ ሰሜን አቅጣጫ ላይ ደግሞ የወንዶች እና የካህናት አባቶች የስዓታት መቆሚያ ሥፍራ ይገኛል። በዚህ በደቡብ የሴቶች መቆሚያ በኩል በግድግዳዎች መካከል በጭቃና በድንጋይ የተሰሰ ግድግዳዎች

ይታደሱ። በሳይኛው በስዓታት መቅሚያው በኩል ደግሞ ዘመናዊ የሆኑ እና ብዛት ያላቸው የሥዕል ግጥሞች በመቅደሱ ግድግዳ ላይ ይታደሱ። ይህ የስዓታት መቅሚያ ክፍል በመጠኑም ቢሆን ከቅዱስ ነሐስ ስሕተ ሥራ በኋላ በአባ ደብሱ ወይም በአባ ገብረሥላሴ አማካኝነት የማስፋፋት ሥራ እንደተደረገበት ይነገራል። አባ ደብሱ ከዚህ በተጨማሪም ከቤተክርስቲያኑ በስተ ምዕራብ አቅጣጫ ላይ የሚገኘውን የቅኔ ማኅሌትም አስፋፍተው እንዳዋሉ። ይህ ቅኔ ማኅሌት የጣሪያው ክፍል የመስገጠቅ ምልክት ቢታይበትም ጣሪያው በጠንካራ ምስሰ ተደግፎ ቆሞ ይታደሳል።

በቤተክርስቲያኑ ውስጥ ከ፩፻ ዓመት በላይ ዕድሜን ያስቆጠረ ውድ የብራና መጻሕፍት ይገኛሉ። ከእነዚህም መካከል መጽሐፈ ሲኖዶስ፣ ገደስ ሐዋርያት፣ ወንጌል፣ ገደስ ነሐስ ስሕተ፣ ተዓምራ ማርያም፣ አርጋናን፣ ግብረ ሐማማት ይገኛሉ።

እነዚህ የሚሰሙን የቤተክርስቲያናን መጠሪያ ስም አወጣጥም ታሪክ በተመሰከተ ካህናት ገደስ ቅዱስ ነሐስ ስሕተን በመጥቀስ እንዲህ በማለት ያስረዳሉ። « ቅዱስ ነሐስ ስሕተ ይህችን ቤተመቅደስ መስከረም ፳፫ ቀን ፲፪፻፲፩ ዓ.ም ላይ ማነጽ ጀምሮ በ ፵ኛው ቀን ህዳር ፫ ቀን የህንጻውን ሥራ ፈጽሞ የቤተክርስቲያናንም ስም ደብረ ጽዮን በማለት ሰየመና ቤተመቅደሱን በማጠና ላይ ሳለ ቅዱሳን በምድር ላይ መላእክትም

በሰማይ በዚህች ቅድስት ሥፍራ ላይ ታዩ። ነሐስ ስሕተም ሳይቸው ጊዜ « ምን ስትሠሩ መጣችሁ » ብሎ ቢጠይቃቸው « እንተ ያጠንከውን ዕጣን እሸተን » ብለው መሰሉላት ከዚህ የመላእክት መልስ የተነሳም በታዋ እሸተን ማርያም ተብላ ቀረች በማለት ካህናቱ ያስረዳሉ። ከዚህም ጋር ለመግለጽ የምፈልገው ከካህናት አባቶች እንደሰማሁት ከእሸተን ማርያም ተነስቶ እስከ ነሐስ ስሕተ ድረስ ፩ ሰዓት ከ፪ ደቂቃ የሚያስከፈድ ዋሻም እንዳለ ካህናቱ ያስረዳሉ።

ከዚህ ሲላ ከቤተክርስቲያኒቱ በስተ ሰሜን አቅጣጫ ላይ እንደ ከፍተኛ የሆነ ተራራ ይታደሳል። በዚህ ተራራ ላይ ቅዱስ ሳሊበላ ይጸልደበት የነበረ ዋሻም ይገኛል። እዚህ ተራራ ላይ ሆነው ዙሪያ ገባውን በደንብ ለማየት ይቻላል። ከሽምሽህ አውሮፕላን ማረፊያ ጀምሮ እስከ ሳሊበላ ከተማ ድረስ ያሰውን ሥፍራ በሙሉ ማየት ይቻላል።